

A HVG ZRT. KIADVÁNYA

MŰÉRTŐ

2015. NOVEMBER

MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

ÁRA: 890 FORINT

European ray of light...

Pop art kiállítás a Ludwig Múzeumban

Marko Pogacnik: A Rolling Stones-gyufásdobozok, 1967

9. oldal**Öröklét: kísértés vagy ajándék?**

Martin-Gropius-Bau, Berlin

Hans Holbein, ifj.: A polgármester Jacob Meyer Madonnája

22. oldal**A nagy nap, amelyre****Eli Broad 50 éve várt**

Új múzeum Los Angelesben: The Broad

23. oldal**Extrém esztétika**

Fényművészet a Vasarely Múzeumban

François Morelet: Signalisations 1, 2008

5. oldal

OSA Archívum, Budapest

Előkotorni a kartotékot

Már régen nem az a kérdés, mit tudhatunk rólunk a megfigyelők. A titkosszolgálatok, a nagyvállalatok, az államok, a saját kormányunk. Sokkal inkább az, hogy maradhat-e a magánéletünknek olyan szeglete, amelyet még nem térképeztek fel? Valamint hogy mit tudhatunk mi róluk? A jó hír: a Wikileaks óta az állam sem érezheti magát biztonságban. Összehasonlíthatatlanul nagyobb hatalom és eszközkészlet van a kezében, de titokmonopóliuma már nem megtörhetetlen.

A Watching You Watching Me kiállítás bejáratánál a tömegben elvegyülni szándékozó, ormótlan ruhákba bújt Stasi-ügynök fotói vicces amatőr próbálkozásnak tűnnek a mai állambiztonság lehetőségei mellett. Pedig a Stasi nem volt veszélytelen, nagyon nem. És az „amatőr” idők nyűgét még mindig cipeljük, hiszen például nálunk még mindig nem teljes az egykori állampárt megfigyelési dossziéinak nyilvánossága – s úgy tűnik, soha nem is lesz az. Az aktualitás tehát 100 százalékos, az OSA (Közép-Európai Egyetem – Nyílt Társadalom Archívum) pedig tökéletes helyszín, hiszen azon fogyasztó számú intézmények közé tartozik Magyarországon, ahol a közelmúlttal tudatosan, manipulációmentesen foglalkoznak. Ugyanezt a kiállítást nehezen tudnám elképzelni a Veritas Történetkutató Intézetben.

De vissza a Watching You Watching Me-hez. Az állampolgárnak – aki folyton célszemélynek érzi magát – az tűnhet fel, hogy ebben az anyagban a legizgalmasabb művek éppen azok, amelyek révén a megfigyelt kezdi ellenőrizni a megfigyelőt, manipulálni a manipulátort, és ha csak percekre is, de visszaveszi a rendelkezés jogát saját szenzitív adatai fölött.

(folytatás a 4. oldalon)

Stájer Ősz 2015, Graz

Antropocén: a jövő elkezdődött

AA Bronson & Ryan Brewer: Blue (részlet), lightbox, 180x240 cm, 2011, Grazer Kunstverein

„Jelenünk a tegnap jövője” – írja az idei Stájer Ősz előszavában a művészeti igazgató, Veronica Kaup-Hasler; és persze „ma lesz a holnap tegnapja” – de ezt már a régi Bergendy együttstől idézve teszem hoz-

zá. Így megy ez; a teljes csődig. És hiába adjuk ki a jelszót: Vissza a jövőbe – a fesztivál ez évi szlogenje Robert Zemeckis 1985-ös filmjének címe –, a reflektálatlan kommercialis idiotizmus globális térnyerése és egyidejű-

leg a bázisát jelentő posztfordi kapitalizmus végtelen kiszolgáltatottsága, törekénysége következtében ott sem a pozitív utópiák megvalósulásának világa vár majd ránk, hanem a mai válság eszkalációja. A baljós társa-

dalmi és politikai folyamatok alig követhető felgyorsulása, az erőszak és a radikalizmus változatos formáinak elterjedése, valamint a környezeti katasztrófák testközelbe kerülése kezdői megszokott időérzékelésünket is – lehetetlenné teszi a jövőnek távoli, minket nem érintő entitásként való tételezését: a jövő elkezdődött.

Ez a jövőtudatosság hatja át a Stájer Ősz központi kiállítását. Az egy-szerre félelemkeltő és költői megközelítésű Hall of Half-Life (A felezési idő terme, GrazMuseum) című válogatás olyan perspektívát választott, mely túllép a művészeti színtér problémahorizontján, és ahonnan egyformán jól látszanak a planetáris léptékű és a molekuláris-ásványi dimenziójú jelenségek. Az aktualitásokat szem előtt tartó Grazban is megjelent tehát a kortárs művészetbe integrált geológiai és bolygótudatos szemlélet, melyet a vonatkozó nemzetközi elméleti irodalomra épített, többek között Berlinben (Anthropocene, Haus der Kulturen der Welt, 2013–2014) és Bécsben (Rare Earth, TB Art Contemporary, 2015) lezajlott programsorozatok, kiállítások alapoztak meg.

A Föld bolygó összefüggő rendszert alkot – tartja az új-zélandi–ír kurátor, Tessa Giblin –, és a hatalom birtokosai mellett az egyes individuumok is közvetlen hatással vannak a társadalmi és az ökológiai folyamatokra.

(folytatás a 21. oldalon)

viennacontemporary, 2015

Sikeres túlélés

Mozgalmasan alakult az elmúlt években a bécsi kortárs vásár, a Viennafair sorsa. A tulajdonosváltások után éppen kezdett stabilizálódni a helyzete, és a magyar galériák részvétele is bővült, amikor újabb bomba robbant: a vásár orosz tulajdonosának nem sikerült megegyeznie a vásárcsúszpontot üzemeltető Reed Messgesellschafttal a rendezvény időpontjának módosításáról, és nem tudta legalább három évre előre rögzíteni a dátumokat, ezért új helyszín után nézett. Az egykori vágóhíd istállóiból kialakított új rendezvényközpont, a Marx Halle alkalmasnak tűnt a szerepre. Az eddigi nevet azonban a Reed nem adta át, sőt gyorsan

talált egy olyan céget – a többek között az Art Austriát és az Art Salzburgot szervező „art-port”-ot –, amely vállalkozott a Viennafair továbbvitelére, ráadásul a megtévesztést fokozandó folyamatos számozással, idén a 11. kiadással. Kiszállt az egyik fontos szponzor, az Erste Bank is, amely a közép- és kelet-európai galériák jelenlétéhez nyújtott korábban segítséget bérleti díjuk egy részének fedezésével. Az osztrák galériák szkeptikusan figyelték a fejleményeket: egy részük ellenezte az új, szeptemberi időpontot, és az új helyszínnel szemben is nagy volt a bizalmatlanság.

(folytatás a 11. oldalon)

ZENEAKADÉMIA
2015. október 31., 19.30
2015. november 1., 19.30

KOROLJOV / KELLER
J.S. BACH / BEETHOVEN / ARVO PÄRT
Közreműködik: Jevgenyij Koroljov
Vezényel: Keller András

MŰPA
2015. november 25. 19.30

LISITSA / KELLER
RACHMANINOV / STRAVINSKY / SOSZTAKOVICS
Közreműködik: Valentina Lisitsa
Vezényel: Keller András

Jegyek/bérletek: ZENEHÁZ Budapest IX., Páva u. 10-12. • www.concertobudapest.hu

9 771419 056018 1 5011

Az amatőr festménypiac diszkrét bája

A festmény jó üzletnek tűnik a járatlanok számára, pedig általában vaktában lövöldöznek. Számukra is az érték és az eredetiség kérdése a legfontosabb, azt próbálják – képességeikhez mérten – kifürkészni. Van, aki szakemberrel szeretné bebiztosítani magát, mások önkiszolgálók, és az internet mindenhatóságában bíznak. A legtöbben persze iskolázottságtól függetlenül eltérve ezen az ingoványos terepen, de azok még inkább, akik az alapismertekkel is hadilábon állnak.

Pár éve egy Raffaellohoz hívtak, van ilyen festő, bizonygatták naiv meggyőződéssel a telefonban, amikor visszakérdeztem, megnéztük a lexikonban. A „mű” még annál is rosszabb volt, mint amit vártam, s különösen kellett ügyelni az arcizmaimra, amikor az olcsó, olajnyomatos szentkép jobb alsó sarkában megpillantottam az iskolásan rápingált „aláírást”. Egy másik alkalommal, amikor egy Koszta József-festmény szemlészére voltam hivatalos, pontosan az történt, ami Kosztolányi Kinai váza című novellájában – csak én nem a tárgyat, hanem a tulajdonosok lelkét törtem össze, amikor elárultam nekik, hogy évtizedek óta különös becsben tartott, féltő gonddal őrizgetett, a nehezebb időkben pénzé tenni remélt kincsük hamisítvány.

Kevésbé sajnáltam azt a fiatalembert – inkább csodálkoztam rajta –, aki a jó befektetés reményében, ám mindenféle tapasztalat nélkül előbb megvásárolta egy jó nevűnek hitt festő művét, majd utólag keresett rá igazolást. Az e-mailjében ezt írta: „a kép eredetiségére élettartam-garanciát vállalt az eladó.” Az mi? – kérdeztem tanácstalanul, mert műtárggyal kapcsolatban még nem hallottam ezt a kifejezést. Az eladó visszavásárolja, ha mégsem eredeti – jött a felelet. Azóta sem tudom, mi lett az ügy végkifejlete, mert ennek hallatán (és a kép láttán) csakis az „élettartam-garancia” érvényesítésére tudtam bízni. A képkereskedésre szakosodott internetes portál az érem másik oldalát mutatja. Az eladókban nincs bizonytalankodás, bennük kizárólag a meggyőzés szándéka munkál. A saját portfólióját mindenki igyekszik vonzóvá tenni, s nem kevés lelemény szükségeltetik ahhoz, hogy ez hétköznapi nyelven sikerüljön. Vannak, akik a hivatalosság látszatában bíznak, s képeiket a „galériás festmény”, „képcsarnokos festmény”, „zsúri-zett kép” hitelesítőnek vélt címkéivel dobják piacra. Mások lényegre törően summáznak: „csodás festmény”, „gyönyörű olajfestmény”, a rafináltabbak pedig ügyesen mixelik a megfellebbezhetetlennek vélt fogalmakat: „eredeti alkotás”, „muzeális értékű antik kép, garanciával”, sőt: „az antik Munkácsy-keret még jobban kiemeli a festmény értékét”.

Hogy ez a fajta érvelés működik-e, nem tudom, hisz nem ismerem a terepet. Az biztos – s ezt a résztvevők is érzik –, résen kell lenni, mert sikamlós a pálya. Ettől függetlenül azt hiszem, ebben a mezőnyben csupán egyetlen feltétellel kellene beérni: tetszik-e, vagy sem. Ez még a professzionális gyűjtőknél is döntő szempont. Pedig nekik jóval kifinomultabbak az igényeik és a technikaik.

CSÓK: ISTVÁN

Várfok Galéria, Budapest

A mellett és a mögött

Két nagy tétel: a cím nélküli gesztusművek és a Dimenziók töltik be a galéria termeit, Nádler István legújabb sorozatai. A hatalmas gesztusfestmények újabb darabjai egyfajta mélységélményt nyújtanak, a kavargó, örvénylő feketék és ezüstsziürkék új rendszert nyitnak a Dimenziók sorozat felé. A gesztusképek meghökentető átalakulását a szimmetriavonalon, vagy az arany metszést idéző függőlegesen áttükrözött kettősség adja. Mintha az alkotó mindkét kezébe egy-egy ecsetet vagy gumihengert szorítva vihart kavart volna a vásznon. A véletlenszerűnek tűnő, ám mégis pontosan kiszámított mederben tartott kavargások – egymás mellett, egymásra utalva, néha fegyelmezetten befejezve, néha a vászon szélei felé elfolyva – azonban nem dühöt, nem a hatalom erejét megpróbáló alkotói vadságot, hanem egy szín- és erőtlenséget idéznek fel a látogatóban. A szürke, az ezüst és a fekete közé néha beékelődő piros-vörös vonal még tudatosabban alakítja a befogadás irányát: ilyenkor az egyensúly küzd a féktelen véletlenszerűvel, de a mozgás győzelme a statikus felett egyben a tudatos alkotói szándék diadala is. A kavargó szürkék-feketék

a kiállítás másik terében rácsok, rekeszek, kukucskálónyílások és főleg színes terek közé zárva térnek vissza. Nádler maszkoló (kitakaró) technikája révén a sík és a tér egyszerre van jelen, ahogy mondta: „a mellett és a mögött együtt szerepel.” A kitakarások révén a rózsaszín, sárgás-arany alap összeér a később felhordott szürke-fekete gesztusokkal, de az utóbbiak esetlegessége alárendelődik a rendszernek, a rácsok, kristályszerkezetek formáit idéző színes foltoknak. Az arany metszés itt is felbukkan, és a kitakart formák hol háromszög, hol négyzetes alapként jelentkeznek az 1:3 arányban.

A két nagy sorozatot még néhány, az előbbiektől eltérő, merészen színes vagy merészen elengedett festmény kíséri. A hátsó, szeparált kisteremben kék és sárga, vörös síklapok térhatást keltő formában találkoznak fekete és szürke gesztustölcsérekkel. Ezek még inkább erősítik a festői elképzelést, ami az égi és a földi, a sík és a tér, a transzcendens és a geometrikus találkozási pontjait, egymásra gyakorolt hatását elemzi.

Nádler új képei elegáns festői teljesítmények, méretük és felületeik tökéletes egyensúlya, a kivitelezés

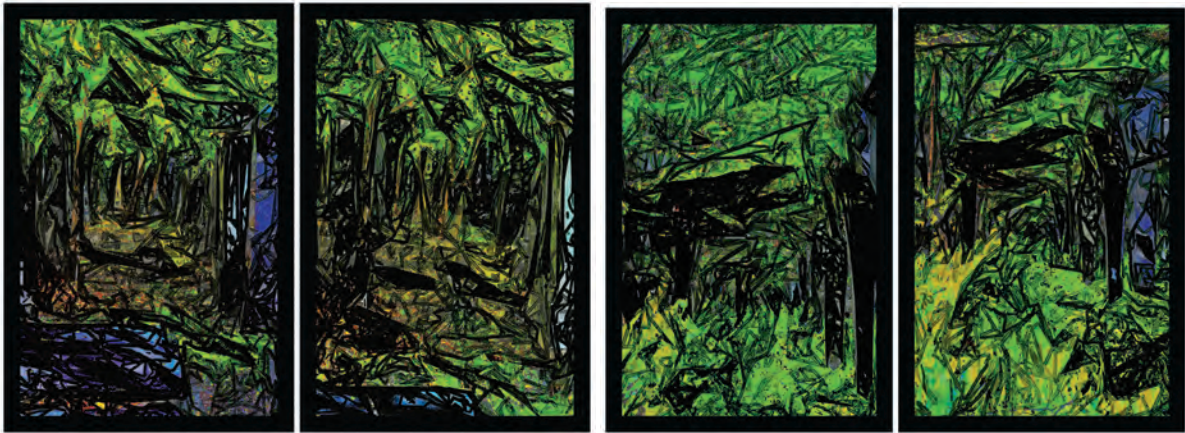
Nádler István: No. 8., 2014
akril, vászon, 200×150 cm

rögtönzésszerű, mégis alaposan szervezett módja és a mögöttes tartalmak érzékeltes, de sokolvasatú megjelenítése okán. A 77 éves mester folyamatos megújulása, alaposan körbejárt, kiírt formáinak újra- és újragondolása, letisztult eszközrendszere, alkotói szabadságérzése kifejezése lenyűgözi a nézőt. A festő belépteti képtereibe a szemlélőt, bezárja rácsai közé, beavatja közönségét alkotói gondolkodása folyamatába, majd ismét szabadon engedi. *(Megtekinthető november 14-ig.)*

SINKÓ ISTVÁN

Pető Fanni Galéria, Budapest

Óriásművek – exkluzív térben

Lajtai Péter: Expressive German Forest a Century Later, nyomtat vásznon, 361×860 cm, 2013

A Jókai utca megszokott belvárosi kopottságából a galériába lépve az emberrel jókorát fordul a világ. Egy nagyvonalú, világvárosi white cube kiállítótér tárul föl a műtárgyakhoz választott remek világítással, megfelelő belmagassággal, rafináltan egyszerű tértervezéssel és óriási méretű, egyéni technikai megoldásokat alkalmazó, gyönyörűen kivitelezett műtárgyakkal. A galériaként és részben lakásként is használt helyet a tulajdonos, Lajtai Péter képzőművész tervezte és rendezte be. Volt honnan tapasztalatokat szereznie, hiszen műkereskedőként az elmúlt két-három évtizedben Párizsban, Antwerpenben és New Yorkban forgott a műtárgypiacon, és galériát is működtetett (Műértő, 2015. február). Pető Fanni segítségével talált rá a Jókai utcában a 200 négyzetméteres első emeleti térre, melyet galériává alakított.

Pető Fanni, a névadó-alapító édesanyja, Pető Lilla nyomdokaiba lépve hozta létre vállalkozását. Hajdan Pető Lilla vezette a Magyar Nemzeti

Galéria és a Művészeti Alap belvárosi festménygalériáját. Régi vágyát, hogy kortárs galériát alapítson, lánya, Pető Fanni valósította meg, aki édesanyja révén gyerekkora óta szoros kapcsolatban állt a művészettel, de úgy érzi, most jött el az ideje, hogy még közelebb kerüljön a progresszív kortárs irányzatokhoz.

Lajtai Péterrel, aki egy jó évtizeddel ezelőtt települt vissza Magyarországra, és azóta több egyéni kiállításon mutatta be műveit Budapesten és külföldön, egy véletlen találkozás során ismerkedett meg. Hosszú beszélgetések nyomán ismerték fel, hogy hasonlóan gondolkodnak a művészetéről és a műkereskedelemről, ezért úgy döntöttek, hogy közös munkába kezdenek. Eleinte művészeti ügynökség létrehozását tervezték, végül egy galéria megnyitása mellett döntöttek, mert így többféle elképzelés megvalósítására nyílik lehetőség. A Pető Fanni Galéria első kiállítása egyelőre „vendég” Lajtai Péter kiállítótermeiben, a későbbiekben a tervek szerint bérlői majd a helyiséget.

A Pető Fanni Galéria első és eddig egyetlen művésze maga Lajtai Péter, de több hazai és külföldi alkotóval vannak folyamatban tárgyalások szerződésekről. A galerista nemzetközi színvonalú művészekkel kíván együtt dolgozni a nemzetközi műkereskedelem kontextusában, nemzetközi árakkal. A külföld felé nyitást jövő tavasszal Lajtai műveinek kiállításával az Art Paris-n kezdené, majd az Art Basel Miami Beachen folytatná, ahová személyes kapcsolatainak keresztül próbál bejutni.

A galériában december végéig tekinthető meg Lajtai Péter Helyreállítás című kiállítása. Alkotásai közül kiemelkedik a művésztörténeti utalásokkal telített Expressive German Forest a Century Later című, 361×860 centiméteres munka. A meditatív installációk és a helyszín szalonszerű kialakítása különböző programok szervezését is lehetővé teszi, a közeljövő tervei között komolyzenei koncertek szerepelnek. *(http://fannipetoart.com/hu)*

S. K.

Antik & Kortárs

műtárgy.com

A hazai műkereskedelem vezető műtárgy hirdetési weboldala

www.mutargy.com

MŰÉRTŐ

MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

Főszerkesztő: ANDRÁSI GÁBOR
Szerkesztő: NAGY MERCÉDESZ
Tervezőszerkesztő: CSÉVE GÁBOR
Olvasószervező: FENYVES KATALIN
Korrektor: KISS MARIANNE
Munkatársak: AKNAI KATALIN, GRÉCZI EMÓKE, EMŐD PÉTER, KOZMA ZSOLT, NAGY GERGELY, PRÉKOPA ÁGNES, SPENGLER KATALIN

Külföldi tudósítók:
BERECZ ÁGNES – New York
CALBUCURA LAURA – Bécs
DARÁNYI GYÖRGY – Bázél
HUNYADI SZILVIA – Eindhoven
HUSHEGYI GÁBOR – Pozsony
KERÉNYI ÉVA – Madrid
KRASZNAHORKAI KATA – Berlin
MOLNÁR DÓRA – Párizs
MOLNÁR EDIT – Berlin
TÓTH KÁROLY – Oslo

Szerkesztőség:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2270, fax: 436-2275
E-mail: muerto@hvg.hu
KIADJA A HVG KIADÓ ZRT.

Felelős kiadó: Szauer Péter
ügyvezető igazgató
Kiadóhivatal:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2000
Hirdetés: Tasnádi Rózsa
Telefon: 436-2027
E-mail: hirdet@hvg.hu
Előfizethető:
HVG Zrt. terjesztési osztály
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2045, fax: 436-2012
E-mail: terjeszt@hvg.hu
Előfizetési díj egész évre 15% kedvezménnyel: 8575 forint, HVG klubkártyás előfizetői ár egész évre: 8070 forint.
Nyomdai előkészítés: HVG Press Kft.
Tóth Péter vezető
Nyomtatás: mondAt Kft.
Felelős vezető: Nagy László ügyvezető igazgató
ISSN: 1419-0567

A Műértő folyóirat kiadója, a HVG Kiadó Zrt. a lap bármely részének másolásával, terjesztésével, a benne megjelent adatok elektronikus tárolásával és feldolgozásával kapcsolatos minden jogot fenntart. A Műértőben megjelent minden szerzői mű cikk, fotó, táblázat, grafika) csak a kiadó előzetes írásbeli vagy elektronikus dokumentumba foglalt engedélyével tehető hozzáférhetővé, illetve másolható a nyilvánosság számára a sajtóban. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1990. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül.
A hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

Paksi Képtár

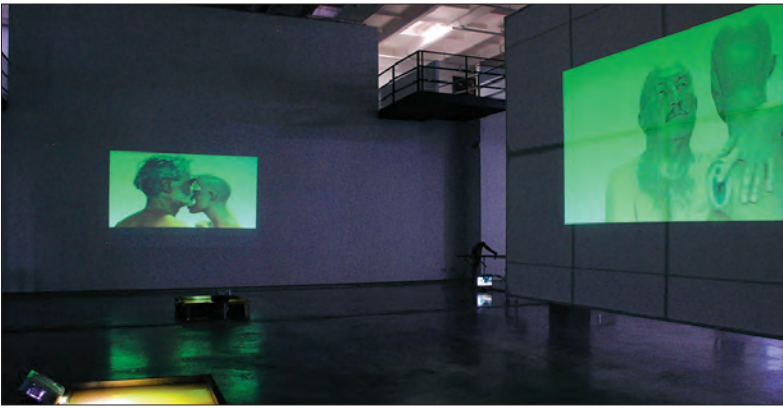
Összeérve: kritika, költészet

A Block Csoporttal akkor találkoztam először, amikor működésének harmadik évét jegyezte. 1993-ban Keserű Katalin művészettörténész az- al próbálkozott a visegrádi Salamon- toronyban, hogy az ódon építmény belteréből arra az alkalomra átala- kított galériában megidézzék a Duna lehetséges képzőművészeti értelme- zéseit. Ez alkalommal a Block instal- lációt épített, amelyben egy fatörzsszel összeillesztett televíziós képernyő képezte a tengelyt: egy nagyon ter- mészetes és egy nagyon technológiai momentum közé feszült ki a munka jelentésbeli síkja. A csoport tagjai- nak a természethez és életét a termé- szetben kiteljesítő emberhez fűződő kapcsolata azóta is meghatározó ma- radt. Folyamatosan visszautal arra az emberi és természeti környezetre, arra az archaikus világra, ahonnan az alkotók jöttek fiatal éveikben, el- vándorlásuk során. A mára kiforrott művészek továbbra is hagyomány- tisztelőknak vallják magukat, és ha jól megnézzük, az ifjonti évekre jellem- ző kettős szemlélet munkásságukban tovább él. Csak némileg másképpen tételeződik – mondhatnánk, kevés- bé idealista, mint húsz évvel ezelőtt, vagy még régebben, a gyermeki idill közepén volt.

A Test emlékezete című többrészes videoinstalláció teljes mértékben megőrizte azt a nyelvi és tartalmi di- chotómiát, amely már az említett vi- segrádi kiállításon is érzékelhető volt. Ezúttal az emberi korpusz a gondola- ti kiindulópont, de az archaikus vi- lágba visszavetülő nosztalgia valami olyasmire irányul, ami már nincs, ami visszavonhatatlanul elveszett, csak az emlékekben él, az érzelme- ket felkorbácsoló néhány képi jelenet- be összesűrűsödve. Az emberi test szobrászati médiumát egyrészt szte- reotip próbababuk példázák – némi szürreális történetiséget kölcsönözve a tárgyi kompozícióknak –, másrészt megjelenik a valóságos emberi test is, mégpedig a művészek teste, az általa- nosságában jelen való korpuszt a sze- mélyiség létidejébe átlendítve. A sze- mélyes jegyek ütköznek a testet csak szimbolikus értelemben megidéző holt, ipari emberformákkal: az arc- vonás nélküli tömegből kivált konk- rétné individuumok visszamatatnak származásuk faji gyökereire és egye- di sorscsapásaikra.

A videó médiuma ebben az eset- ben is kiviszi a percepció síkját az élő cselekmények kontextusába. A rö- gízített vagy körkörös mozgó babuk testrészeibe beépített vetítők összes- ségében futurisztikus, valóságon túli hatást keltenek. Az irodalmi értele- mből vett példázatok drámai helyze- tekbe torkolló képsorokba ömlenek, a szemlélőt a múlt kiterjedéseibe és néhány, érzelmességtől sem mentes jelenetbe vetítik vissza. Láthatjuk egyebek mellett az egyik képsoron, hogy a végtelen tengerből megállás nélkül bőröndjeiket cipelő emberek tartanak a partra, másutt pedig meg- jelenik a pusztulófélben levő tanya- világ lehangelő látványa, melyet egy kocsmái mulatozás jelenete ellen- tételez: szereplői kábultan temetik egy korszak szertefoszlott értékrend- szerét, szokásrendjét és kultúráját – mintha egy Tarr Béla-filmet néznénk.

Ez a visszavágyódás – az emberi tisztaság utáni sóvárgás állandója, to-

Block Csoport: A test emlékezete, 2015
videoinstalláció (részletek)

vábbá az „aranykor” temetése – erő- teljesen megmutatkozik a Block Cso- port kiállított munkáiban. A nyelvi tudással és mély beleéléssel megkom- ponált alkotások elsősorban erkölcsi, filozófiai és kultúrantropológiai kér- déseket feszegetnek, és arra tesznek kísérletet, hogy részt nyissanak a te- kintetnek a múltat és a jövőt összekö- tő tér- és idő-kiterjedésére, amely hol elvontabb, hol pedig kitapinthatóbb formában jelenik meg, akárcsak a víz felületére vetített kép, amely hol ki- élesedik, hol szertefoszlik.

A kontrasztok, az ellentétek még ettől is tételesebben jelentkeznek a csoport egyik alapító tagjánál, Nayg Istvánnál, aki most párhuzamos ön-

Nayg István: Kontraszt no. III. (Veronika kendője), 2015
szatén, akril, 200x130 cm

álló kiállítással is jelen van Pakson. A tőle megszokott titokzatosság és elrejtőzés némileg elválik a kollek- tív általános poétikai irányvonalá- tól, és a megítélhető spirituális szfé- rák felé nyit távlatokat. Persze az ő

gondolatköre is a külvilág, a környe- zet, a szélesebb társadalmi mozgá- sok ingerhatásaiból táplálkozik, le- csapódása azonban szélsőségesen elvont és érzéki. Egyik jegyzetében Nayg arra utal, hogy miközben har- móniára vágyunk, folytonosan disz- harmóniát teremtünk, vagyis – a mű- vészetben is közkeletű kifejezéssel – dekonstruálunk ahelyett, hogy konstruálnánk, vagyis építenénk.

Nayg absztrakcióba, sőt helyenként monokróm érzékenységbe hajló mű- vészete sem mellőzi azonban teljes- séggel a figuratív beütéseket. Arche- tipikus rendeltetést tulajdonít például az álarcha bújtatott emberi arcnak. Ez a forma is elvont a maga módján, ter- mészetesen, hiszen levetközi egyedi jegyeit. Az arcvonások mintegy be- ivódnak ebbe a mintaszerű öntvény- be, elnyeli őket az emberekre egyre inkább jellemző életlen látás, a dolgok és a problémák tudatos kikerülésének túlélési módszere, a feltételezett igaz- ság előli tudatos kitérés.

A civilizáció ránk kényszerített bi- zonyos viselkedési és magatartásfor- mákat, amelyek a hazugságon ala- pulnak. Már-már alig merjük igazi arcunkat mutatni, az emberi lét szín- játékká silányult – mutat rá kombi- nált képein Nayg, ezen a ponton ösz- szeérve a Block Csoport ideológiai feszításvárával, melynek tengelyében ott munkál a megsemmisíthetetlen emlékezet, a történelmi és a kulturá- lis tudás kimeríthetetlen tárháza.

„Befogad és kitaszít a világ” – idéz- hetném Nayg kedvelt költőjét, Villont, hozzátéve, hogy mi magunk is befo- gadunk és kitaszítunk. A művészi lét- tudat adott fokán mindez erős kritikai kiállást feltételez a környezet jelensé- geivel szemben. Ezt érzékeltetik ve- lünk a kiállított alkotások, némi nosz- talgikus költői felütéssel. *(A kiállítások február 7-ig tekinthetők meg.)*

SZOMBATHY BÁLINT

A Műértő novemberi kiállításajánlója

Budapest Galéria és Kiscelli Múzeum / Képzelt közösségek, magánképzetek – Privát Nacionalizmus Budapest, december 13-ig
Ferencvárosi Pincegaléria / KOMFORT. Női testpolitikák, november 12-ig
Inda Galéria / Lovas Ilona: Nullpont, november 20-ig
Kisterem / Szij Kamilla: Rizsinterferenciák, november 27-ig
Molnár Ani Galéria / Jakatics-Szabó Veronika, november 27-ig
Műcsarnok / Nicolas Schöffer retrospektív, január 31-ig
Paksi Képtár / Block Csoport, február 7-ig
Trapéz / Fotográfia (A retusőr). Fátyol Viola és Nemes Anna, december 4-ig
Várfok Galéria / Nádler István: Dimenziók, november 14-ig
Vasarely Múzeum / Pusztá fény, január 10-ig

A munkatársak javaslatainak összesítése ábécésorrendben.

Az első Capa-nagydíj nyertese: Kudász Gábor Arion

A Capa-nagydíj zsűrije Emberi lépték című anyagáért Kudász Gábor Arionnak ítélte oda a 2015-ben első alkalommal kiadott Capa-nagydíjat. Az 5 millió fo- rint összdíjazású elismerést a magyar fotográfia területén kiemelkedő teljesít- ményt nyújtó alkotók számára 2014 októberében alapította meg a Robert Capa Kortárs Fotográfiai Központ.

Aperitif a LAOS-ban

A Magyar Képzőművészeti Egyetem friss diplomásainak munkáiból rendezett csoportos kiállítás látható november 28-ig a Nagytétényi út 48–50. alatt talál- ható L Art Open Studiosban. A kiállítás előzetes bejelentkezéssel tekinthető meg (linda@openstudios.hu, 06 30 9148 442).

Megalakult az acb ResearchLab

Az acb Galéria kezdeményezéseként, Kürti Emese művészettörténész veze- tésével szeptemberben új kutatóműhely jött létre. Az acb ResearchLab tevé- kenységének fókuszában a magyarországi neoavantgárd és posztavantgárd életművek kutatása, feldolgozása és publikálása áll.

Díjak

Gaál József képzőművész kapta a 62. Vásárhelyi Őszi Tárlat fődíját, a Tornyai- plakettet. Ezzel minden évben a legsikeresebbnek ítélt művész munkásságát ismerik el, amellyel a hazai kiállítások között a legmagasabb összegű, nettó egymillió forintos jutalom jár. A kiállításon összesen 19 elismerést osztottak ki, köztük a Rudnay Gyula Művészeti Ösztöndíjat. Az egy éven át járó támo- gatást Móróczi István grafikusművésznek ítélték oda.

Pályázatok

A debreceni Déri Múzeum igazgatója pályázatot ír ki a Déri Múzeum MO- DEM Modern és Kortárs Művészeti Központja közérdekű muzeális kiállító- hely főkuratori megbízatására 5 éves időtartamra. Pályázati feltételek: a mo- dern és kortárs művészetben való magas szintű jártasság, többéves kuratori, kiállítástervezői gyakorlat, felsőfokú végzettség. A szakterületnek megfelelő szakirányú felsőfokú végzettség előnyt jelent. Határidő: december 15. (http://www.modemart.hu/?component=content&content_id=allaspalyazat)

A Katalizátor-díj 2014 nyomán valósul meg Tulisz Hajnalka Residence Ybusz projektje. A tranzit.hu Közhasznú Egyesület leányvállalata, a tranzit.hu Hasztalanul Működő Egylet rezidenciapályázatot hirdet emberek és ember- csoportok számára. Az úti cél nincs meghatározva, de az odajutás eszközét, egy lakóbuszt a kifizető biztosítja. Az indulás időpontja: 2016. február 29. Ettől eltérni nem lehet. (<http://hu.tranzit.org/hu/projekt/0/2015-10-19/palyazat-residence-ybusz>)

Babi Badalov: Költői Aktivizmus

Kiállítás megnyitó:
2015. november 13., 18 óra

Megtekinthető:
2015. november 13. – 2016. január 9.

Nyitva tartás:
csütörtök, péntek, szombat; 14-18 h

Cím: Majakovszkij 102, a tranzit.hu nyitott irodája, 1068 Budapest, Király u. 102., 1/1.

OSA Archívum, Budapest

Előkotorni a kartotékot

(folytatás az 1. oldalról)

Mint például Hasan Elahi, akit téves terrorizmusgyanú miatt figyelt fél évig az FBI. Ő azonban úgy döntött, segít a megfigyelőknek, és maga kezdte el dokumentálni élete apró részleteit (Thousand Little Brothers).

terheléses támadásnak hívják: Elahi – aki most egy lélegzetelállító fotófalra zsúfolta a képeket – annyi adatot küldött magáról, amennyivel értelmetlenné tette az adatgyűjtést.

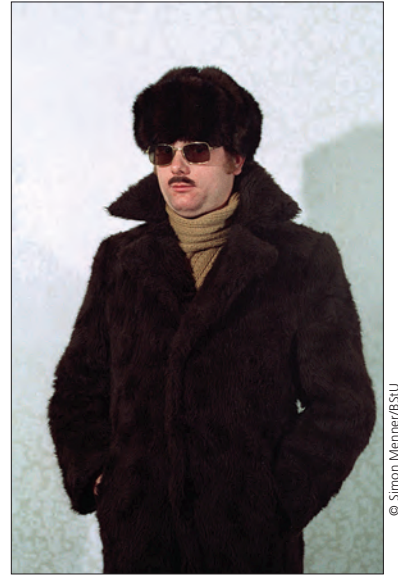
Tulajdonképpen a Stasi-archívum „kitergetése” is ilyesfajta visszavé-

Az önjáró, folytonosan pörgő gépezetre, ahol nincs üresjárat, azaz minden működés üresjárat. A kelet-német ügynökfotó, amelyen az látható, hogy egy nyugatnémet ügynök éppen fotózza, azaz a két ügynök egymást fotózza, ezt a mániákus, paranoid működést mutatja. A házkutatások során készült milliónyi tárgyfoto pedig Elahi fotósorozata rá rímel. A haszontalannak tűnő adattömeg Josh Begley munkáján köszön vissza (Plain Sight: The Visual Vernacular of NYPD Surveillance). Ez a New York-i rendőrség Demographics Unit nevű részlegét leplezi le, amely kiterjedten figyelte a megapolisz muszlim közösségeit. Olyan részletességig, hogy ki melyik kávézóba tért be, meddig ücsörgött ott, melyik boltban vett halat foodot, melyik gumijavítónál cserélt kereket. A Demographics Unitot, miután a sajtó és az emberjogi szervezetek kritizálták, be kellett zárni, de a kérdések maradtak: mi lesz az általa gyűjtött információk tömegével? Milyen mátrix az, amelyikben a képek és adatok értelmet nyernek, és hogyan használhatók fel ezek?

A művek másik csoportja leleplező jellegű. Tomas Van Houtryve drónfelvételeket készített az Egyesült Államok fölött, pontosan olyan helyzetekről, amelyeket amerikai kémrepülők is lefényképeztek Pakisztánban, Irakban, Afga-

nisztánban. Iskolások az udvaron, családi összejövetel, munka, vagy éppen piknik. A kémfotók – a Human Rights Watch és az Amnesty International szerint – légicsapásokat készítettek elő, ártatlanok halálát okozva. Houtryve a kiszolgáltatottságot, a célpont-létet visszaviszi a hátszágba. Bárkivel megtörténhet? Ő azt állítja: igen, és Camus-re hivatkozik, aki szerint a kormányoknak definíció szerint nincs lelkiismeretük, csak változó policyjük. Mishka Henner a Dutch Landscapes fotósorozatban a Google Earth fotóit nagytípusú, méghozzá olyan helyszíneket, amelyeket a holland kormány valamilyen okból kitakarta, azaz láthatatlanná tett: egy utca, földterület, épület, melyet tarka foltok borítanak. Különös adat, de Hollandia az egyik olyan ország, amely a világon a legtöbb részletet takartatta ki a Google Earth fotóin.

A harmadik csoport a locust, az adatgyűjtés helyeit, a megfigyelés helyszíneit teszi meg témájának, és a hely visszafoglalásán keresztül jelenti be igényét a privacyre. Edu Bayer a Kadhafi-rezsim kémközpontjába ment be a rendszer bukásának napjaiban, lefotózni a feldúlt termeket (Qaddafi Intelligence Room). Paolo Cirio a Google Street View-n szereplő emberalakokat nagytípusú fel és helyezi vissza abba fizikai térbe, ahol a Google lefotózta őket: így az Arany

Simon Menner: Cím nélkül, 2013

Stasi-ügynök az álhákról tartott szemináriumon

János utcába is beillesztette az „eredeti” járókelőket (Street Ghosts).

Pontosan ez a kérdés: hol vagyunk mi ebben az adattömegben? Mennyi helyünk maradt, milyen eszközeink lehetnek? Még egyszer: a kiállítás a lehető legjobb pillanatban teszi fel ezeket a kérdéseket. Nálunk ezekben a hónapokban azon dolgozik a kormányzat, hogy az eddig külön tartott adatbázisok között megteremtse az átjárásokat, és mindezt egy arcfelismerő adatnyilvántartási rendszerrel kösse össze. Nemcsak előkotorja a kartotékot, hanem végig ott lesz az asztalán. Keresni sem kell. (Megtekinthető december 8-ig.)

NAGY GERGELY

ŐSZI-TÉLI ÚJDONSÁGAINK

ÜZLET & MENEDZSMENT | TÉNYFELTÁRÁS | PSZICHOLÓGIA & ÖNISMERET | ISMERETTERJESZTÉS | GYEREKKÖNYV

hvg könyvek
Az vagy, amit olvasol.

webshop: www.hvgkonyvek.hu
Teljes választék – folyamatos kedvezmények.

*Előkészületben, a pontos megjelenési dátumot weboldalunkon találja.

Vasarely Múzeum, Budapest

Extrém esztétika

A dinamikus tartalmú konkrét művészet látszólag szigorúan lehatárolt halmaza olyan ernyőfogalom, amelyet az OSAS (Nyílt Struktúrák Művészeti Egyesület) több mint tíz éve, állandó helyszínen aktív kiállítási gyakorlatában különféle szempontok szerint folyamatosan definiál. A világmozgalom hazai szerveződése ez alkalommal – a fény nemzetközi éve apropóján – a fény hívószava mentén összeállított tárlattal folytatja e tevékenységet.

Ez egyszerű feladatnak tűnne – amennyiben a konkrét művészet és a fényművészet ismérveinek egyaránt megfelelő munkák egybegyűjtéséről lenne szó. Mindkét fogalom tartalma azonban (mint a kortárs művészet jelene egyáltalán) inkább tűnik esetinek, mint rögzítettnek, és lehetséges, hogy ez a szerencsésebb verzió. Az OSAS maga is rugalmasságot mutat a konkrét művészet fogalmával szemben, olykor a konstruktív-konkrét kifejezés felé tágul az értelmezési horizont, illetve a geometrikus vagy redukcionista művészet felé szűkül. A már e történeti vagy formalista kategóriák között is fönnálló gazdag viszonyrendszer sűrűjében, ha csak az elődöktől vagy a közegetől való elhatárolódások leegyszerűsített történetét tekintjük a fogalmak tartalmának, úgy az OSAS a konkrét művészethez áll a legközelebb; leggyakrabban használt kulcsszava is ez.

Ahogy a konstruktivizmus elvet mindenféle imitációt és szubjektivitást, de közben univerzális/természeti tartalmakat kíván láthatóvá tenni – tehát végső soron mégis imitál –, úgy a konkrét művészet számára a konstruktivizmus e vonása már éppolyan „öröklött kényszerként” tételeződik, mint ami ellen egykor a konstruktivizmus zászlót ragadott. Ezért a referenciamentesség lesz megkülönböztető, a szimbólum hatalmát – a korban megbotránkoztató módon – semmisen nyilvánító programjuk. Eközben minden irányzat végső célpontja a valóság („Mert mi konkrétabb, valóságosabb egy vonalnál, színnél, felületnél?” – Van Doesburg, 1930). Ezért a konstruktív és a konkrét történetiségében fölfogható lenne a mindenkori kortárs fizikák (filozófiák) – tehát az objektivitásra igényt tartó spekulációk – disszeminációs dokumentumának, s ezzel magyarázható volna az is, miért ilyen dinamikus e fogalmak tartalma.

Ám a konkrét művészetben a valósághivatkozás a leginkább nyitva hagyott, és ez a művészet lesz mintegy az utolsó végvára az objektivitásnak, amennyiben a referenciáiktól önkényesen megfosztott mértani operációk, később pedig már a puszta számok a matematika szubjektumtól maradéktalanul érinthetetlenként tételezett világát vizualizálják. Van Doesburg és minden bizonyosnál több Max Bill is tisztában volt Kandinszkij tárgynélküliségének relativitásával, azaz gondolatformákat ábrázoló szándékával, emiatt erőteljesen hangsúlyozzák az értelemről és az érzelmektől – mint szintén „csak” a világ dolgaitól – való távolságtartásukat. Ezért a mostani kiállítás zavaró elem lehet Türk Péter három pszichogramja (Jelenség, A1, A2, A3, 1983–1986), melyek az általa

kedvelt, „örömet okozó” képek kivetített negatívjain cikázó tekintetének lekövetései egy papírlapon ejtett perforációval. Ezen átkerülve a kivetített negatív apró fénynyalábjai exponálnak egy kvázi-absztrakt egyedi fotónagyítást. Türk ötlete összhangban van a hetvenes években az objektivitásról hosszú próbálkozás után kénytelenül lemondó fizika szubjektum-restitúciójával. E mozzanattól kezdve a konkrét művészet sem ragadható meg eredeti szándéka felől.

Ahogy Max Bill tisztán szellemi eredetű és fölhasználású termékekről beszél, amelyek ezért „a mérték és a törvény harmóniáit fejezik ki”, úgy ma a konkrét művészet – a kifejezés igénye vagy a harmónia normatívája nélkül is – inkább a vizuális információ kutatásának kísérleti terepe: fundamentális vizuális analízist követő, nem lehatárolt, nem irányított szintézis. Azaz annyiban mégis lehatárolt, amennyiben a matematikai permutációk – ha azok nem valós időben gene-

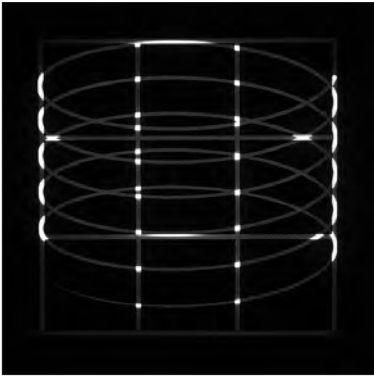
Eperjesi Ágnes: Gyufaláng kísérletek, 1987
zselatinos ezüst, fotogram, 24×18 cm

rált elemeket is alkalmazó mozgóképek – csak szegmenseket villantanak föl a végtelen lehetőségekből. Nem irányított a tekintetben, hogy a permutációs folyamatok közötti döntések meghozatalakor nincs egy megelőző, azaz végeredményként láttatni kívánt kép (Gáyor Tibor: Q 4/4 I. világlító, 1988, Hellmut Bruch: Hexagonális progresszió, 2010). Ennek az elvnek demonstrációjaképp hat három munka François Morellet korábban itt már bemutatott sorozatából (Jelzések, 2008). Két, a végén hegyesszög-

Kokesch Ádám: Cím nélkül, 2015
fa, műanyag, elektromos szerelések, 69×79×23 cm

ben érintkező, azonos hosszúságú szakasz hajlított neoncsovét duplázza meg és komponálja véletlenszerűen vagy tükrörszimmetrikusan egy-egy jellé. Ezt a kísérletező, nyitott munkamódszert Werner Haypeter anyagkísérletként határozza meg a képcédulán közölt szövegében (Epoxy 07, 2008).

T. Bortnyik Éva–Tubák Csaba–Tubák Ádám: Quadrat, 1985–2015
fény- és videoinstalláció, 125×140 cm

A konkrét művészet esetében a fundamentális vizuális analízis eredményei tehát nem szemiotikai vagy szemantikai, hanem esztétikai-információs kutatásokba torkolnak: mik az alapelemei a vizuális információnak, milyen kombinációk azok, amelyek még esztétikai információt közvetítenek – de csak azt. Mengyán András fényt megállító és továbbhaladni engedő anyagkísérletei, T. Bortnyik Éva, Tubák Csaba és Ádám fényerő-érzékelésre kihegyezett etűdjei a konvencionális érzékelés extrémme fokozott eseteit állítják elélnk.

Az extrém esztétikai kísérleti helyzetek szemlélésekor meglepő jelenségekkel is találkozhatunk – régebben ezt varázslatnak hívták az ámulók; a tudósok valami boszszantónak, aminek még nem tudják a mikéntjét, de attól még tapasztalhatóan előtűnik van. Ilyen helyzetet állít ki Ingo Nussbaumer: a szimultán kontraszt jelenségét a prizma hullámhossz-szétbontó effektusával keresztezi. Eredményképp pedig minimalistának tűnő számítógépes grafikákat helyez pusztá szemmel és prizmán át történő megtekintetőségbe. Ezáltal kiderül, hogy az ábrák a két pengeéles törvény meghatározta kereteken belül az új távlatot nyitó „rés” szerepét töltik be, mert rajtuk olyan színfoltok jelennek meg, melyeknek – pusztán a törvényekből levezetetten – nem kellene ott lenniük.

E talán legizgalmasabb – a konkrét művészet állapotát elméletre szilárdítani segítő – munkák mellett a kiállítássorozat a fénnel keresztezett állomása valószínűleg a legkevésbé konkrét az eddigiek közül. Több esetben szimbolikus vagy szubjektív túlsúly jelenik meg (Erdély Miklós, Hopp-Halász Károly, Szirtes János és Halász Péter Tamás munkáin). A fényre irányuló vizuális információs alap kutatás szerepel tűz-fotogramként (Jeredán György, Eperjesi Ágnes), tűzképként (Hencze Tamás), noktürn-fénykalligráfiaként (Antoni Micolajczyk), absztrakt elektrográfiaként (Feledy T. Balázs). Izgalmas eset, amikor a konkrét művek nemcsak a kép kereteit, hanem a galériateret is elhagyják, s adott helyszíneken a természeti vagy épített közeget modulálják (Henryk Stazewski, Waltraut Cooper, Adalberto Mecarelli).

E kísérleti, határterületen elhelyezkedő alkotások és a dokumentáció egy része – örvendetes módon – már gyűjteményekből érkezett a tárlatra, ahogy a legújabb eredmények közvetlenül a művészekről. Az ismertebb darabok mellett Magyarországon először látható munkákra is nagy számban számíthat a látogató. *(Megtekinthető január 10-ig.)*

PAKSI ENDRE LEHEL

Tárlatvezető

Everyone Has Right

Nemes Márton és Szinyova Gergő szimbiotikus munkája nőtte be a dunaújvárosi Kortárs Művészeti Intézet falait és padlóit. A tőlük már megszokott pimasz és kísérletező hangvétel minden pátoszt kilök magából, és a festők eszelősen vetik bele magukat az anyagi megismerésbe. Ez a jóformán munkamódszerként funkcionáló magatartás szűkszavú, de szublimált és nagyvonalú kiállítást eredményezett. A gazdagon szétáradó, sötét takarófóliák, ezüstszínű hőtartó fóliák, szétszagattott, egymásra dobált színfoltok megsokszorozzák a látvány dinamizmusát. A két művész gondosan reagál az épület minden kiszögellésére, üvegfelületére, kategorikusan szembefordulva a white cube sterilításával. Szinte elterelik a figyelmet a festményekről, így azok pozicionálása kerül fókuszba. Lemondanak a rájuk egyébként mégoly jellemző színekről is. Redukciós gesztusaik fejet hajtanak a művészet mint az emberiség transzcendentális tragikumának feloldója előtt. Nemes és Szinyova leckét adnak alázatból, de közben jó műveket hoznak létre, ami nem minden művésznek sikerül egyszerre. *(Kortárs Művészeti Intézet – Dunaújváros, november 19-ig.)*

Mindssets

A címül választott angol kifejezés annyit tesz: gondolkodásmód, hozzáállás. S mivel a Stúdió Galéria kiállításai a mindenkori vezetőség nézeteit tükrözik, így nulladik szinten akár ez is benne foglaltatik Gadó Flóra és Kútvolgyi-Szabó Áron koncepciójában, amelynek alapján négy magyar és négy külföldi művészt hívtak meg. A mobil falakkal is tagolt kiállítás méretéhez képest hű keresztmetszete a fiatal kortárs művészet eszköztárának, motívumvilágának és tematikáinak. A nyolc alkotó szinte kivétel nélkül a szocializmus végóráiban töltötte gyermekkorát, ezért nem meglepő, hogy szocialista realista épületfotókat, technikaórákat idéző barkácsműveket, csíráztatott babot, milliméterpapírt és más retrográd tárgyi anyagokat láthatunk. A Mindsetsre vastagon ülő nosztalgiát a politikai eszmétörténet ironizáló illusztrációi kavargják fel, így a Ceausescu alapította, mára lepusztult parkban utópiaelméleteket magoló lány vagy a világág ment rajkai határhő. A fő attrakció azonban Martin Piacek mobil objektje, a tetszőleges szögben döntögethető, jókora aranykereszt a magyar szent korona tetejéről. Ez a mű egy spontán performatív gesztussal is gazdagította a megnyitót, mert egy lelkes műkedvelő nem megfelelő szögbe billentette a keresztet, ami így beragadt, mire a művész azonnal megjelent egy hatalmas, rozsdás csavarkulccsal, hogy elsősegélyben részesítse a krómarany feszületet. A kurátor szavaival: „a tárlat egyrészt ezeknek az egyéni szemléleteknek az egymásmellettségét, másfelől az ebből fakadó konfliktusokat és ellentmondásokat kutatja.” Ugyan a látott alkotások stílusukat tekintve meglehetősen egy húron pendülnek (Közép- és Kelet-Európa; Zeitgeist), de tartalmilag annyira szerteágazók (szocializmus, nacionalizmus, vallás- és genderkérdések, identitásválság, családörténet, képrombolás), tárgyukhoz képest pedig annyira különbözőképpen pozicionálják magukat, hogy konfliktusra nincs esély. Végeredményben olyan kiállítás ez, ahol értékes benyomást szerezhetünk a mainstream alkotói sémákról, sok humorral. *(FKSE Stúdió Galéria, november 10-ig.)*

Magukba zárt világok

A Tárt Kapu Galéria speciális intézmény: mentális zavarokkal élő emberek műveit bemutató művészeti és közösségi központ, pár lépésnyire az Iparművészeti Múzeumtól. Jelenlegi kiállítása, amely 24 magyar és német alkotó műveit foglalja magában, a németországi akku – Autizmus, Kunst und Kultur és a Mosoly Otthon Alapítvány együttműködésének gyümölcse. A zegzugos tér meghitt légkört biztosít ahhoz, hogy felfedezzük az autista alkotók rajzokon, festményeken keresztül felszínre juttatott, a betegség miatt nehezen hozzáférhető belső világát. A tipikusan repetitív, gyakran kimonodottan plakatív kompozíciók és erőteljes színválasztások biztosítják mind az absztrakt, mind a figurális művek könnyű befogadhatóságát. Ez a kortárs művészet túlkontextualizált, sznob és dekadens kódrendszeréhez képest kifejezetten üdítő. Nietzsche A bálványok alkonyában azt boncolgatja, miért is tartják a mindenkori bölcsek értéktelennek az életet. Arra a belátásra jut, hogy élő ember nem alkothat véleményt az élet értékéről, mivel pártos fél (hiszen él), halott ember pedig fiziológiai okokból nem nyilatkozhat (lévén halott). Hasonló a helyzet a művészet megítélésével is: a művészek, a művészettörténészek, sőt a laikusok ítélete is szükségszerűen csak torz lehet, ám egy autista alkotó, aki érintetlen minden művészeteóriától és ezekből nyert ismerettől, hozzáférhetővé teheti számunkra az alkotás mibenlétét. Ezért a kiállítás egyfajta Ariadné fonalat kínálja a kortárs művészet útvesztőjében. Ugyanakkor nem szabad szem elől tévesztenünk azt sem, hogy a képalkotás nem egyenlő a művészettel, vagyis egy, a művészet kritériumrendszerének bizonyos vonatkozásban megfelelő alkotás egy félreértelmezett szolidáris affekcióval párosulva könnyen téves következtetésekre sarkallhat bennünket. A Tárt Kapu Galéria kiállítása élménydús program azoknak, akiknek a látóidegei belegémberedek az efemer vizuális nyelvezetek fejtegetésébe, és kösziklára vágnak, amelyre az ezersávos infosztráda közepén építhetik házukat, de azoknak is, akik művészetdefiníciós törekvéseikben várnak episztemológiai útmutatásra. *(Tárt Kapu Galéria, november 30-ig.)*

KOZÁK ZSUZSKA
esztéta, korábban a bécsi Knoll Galéria munkatársa, jelenleg szabadúszó

1941. november

Tárlatvezető – a múltba

Az előző világháború óta még negyedszázad sem telt el, máris újból kénytelen volt a magyar nemzet színe-virága a békés munka eszközeit felcserélni a háború fegyvereivel. Mint történelmünk folyamán annyiszor, a magyar katoná most is vérét hullatja az ezeréves országért és az emberi civilizációért. Hóman Bálint vallás- és közoktatási miniszter szerint a jelen háború hősi küzdelmeinek idején sem hanyagolhatjuk el a művelődési és kulturális kérdéseket; épp az ilyen sorsfordító időkben kétszeresen is gondoskodnunk kell a kultúra értékeiről. A honvédelemmel párhuzamosan a nemzetnevelés ügyét is fejleszteni kell, hangsúlyozta. Ennek megfelelően az országgyűlés által elfogadott jövő évi háborús költségvetésben a kultusztárca a tavalyinál lényegesen többet fordíthat majd a magyar nép lelki és szellemi erejének gyarapítására. Művészeti célok támogatására a folyó évi 36 millió pengővel szemben 52 millió pengőt irányozott elő. Szükség is van erre a nagyobb összegre nemcsak a magyar impériumhoz és közigazgatáshoz visszacsatolt területek miatt, hanem azért is, mert csak a lelkiekben és szellemiekben gazdag és erős nemzetet lehet nagy tettekre serkenteni.

Arcképek és a korizlés süllyedése

A Műcsarnok kiállításán 369 kép- és szoborarc mással találkozhatunk. Az elhunyt mesterek képeit összegyűjtő termekben sok remekmű akad. Mányoki és Kupeczky önarcképei sok század után is eleven benyomást keltenek, véruik pulzálását nagy tudással és élethűen örökítették meg. Madarász Viktor önportréja valóságos életrajzzal ér fel. Munkácsy szuggesztív erejével (Feleségem, Női arckép), Rippl-Rónai lélekanalízisével emelkedik ki (Idős hölgy).

Munkácsy Mihály:
Női arckép, 1885

Az elmúlt korok lelkesítő szépségei azonban sajnos mindössze két terembe szorultak. Az élők művei között sok a fércmű, vagy a pénzért festett, kikozmetikázott kép, mely a jelenkori ízlésbeli mélypontot tükrözi. Az arcképfestő közvetlenül találkozik a kor-szellemmel a megrendelő köz- és magánéleti nagyságok alakjában. Ennek terhéről sok munka tanúskodik. Jó néhány képen a fotój, a selyem, az előkelő környezet játssza a főszerepet, akárha a Die Dame folyóiratot lapozgatnánk. A katalógusban a Magyar Arcképfestők Társaságának elnöke arról ír, hogy az arcképfestés mai helyzetét az ábrázoltak hiúságán túl a közönség szépségideálja is súlyosbítja. Szerencsére a kiállításon szép számmal akadnak szabadabb felfogású művészek, így nem nyel

el mindent a kiváló Karlovsky epigonjainak sivár világa. Napjaink alkotói közül azért többen is áttörték a divatot, ábrázolt alakjaik az eleven élettel tartanak közösséget. (Arcképkiallítás, Műcsarnok, megtekinthető volt 1941. novemberben.)

Nők a művészetben

Sokan előítélettel viseltetnek a nők művészeti megnyilvánulásaival szemben. A női léleknek jobban megfelel az előadó-művészet, ám az alkotóművészetek terén gyenge. Az ok a nők belső természetében, finomságában és szenvedélyében rejlik, ami inkább a beleélésnek, mint az alkotásnak terem alapot. A női lélekben ritkán érvényesül az értelem és érzelem egyensúlya, mégis képes megtalálni a festészet és szobrászat rengetegében a napsütötte tisztasokat.

A Műbarát kiállítóhelyiségében bemutatott Hikády Erzsébet és Tauszig Aranka festő és Illyefalvi Lőte Éva szobrász munkái üdék és bájosak. Lőte szobrai sugározzák a szépet és a jót, tartalmi elgondolásai alapja a hit és a meggyőződés. Gyógyító Jézus című szobra megrázó felajánlás. Hikády Erzsébetet Itália nemes művészete ihlette, képeit a reneszánsz szellemisége itatja át, de a mai kor igényeit szolgálják. Tauszig Aranka textildarabokat és pamutfoszlányokat illeszt egymás mellé sok ügyességgel. Az anyag egzotikumán szerencsésen felülkerekedik a művész ízlése.

Tájképei leleményesek, de néhol mesterkéltnek tűnnek. A Műbarát kiállítás igazolja, hogy a nők megállják helyüket a képzőművészetben, ha a lelki gazdagságukat öntik formába. (Három képzőművésznő kiállítása, Műbarát kiállítóhelyiség, megtekinthető volt 1941. novemberben.)

Büky a Múteremben

A népi bábjátékokat példásan meghonosító Büky Barna most festményeit mutatja be a Múteremben. Tíz évvel ezelőtti gyűjteményes kiállításához hasonlóan ismét a magyar népi művészi elemek megszólaltatása a legfőbb törekvése. Hittel áll ki az alap gondolat mellett, miszerint a magyar nép az egyetemes kultúrát csakis saját értékeinek kifejlesztésével szolgálhatja. Bármennyire is igazat adunk az elismert művésznek, felmerül a kérdés, hogy a naiv népi jelképiség nem válik-e a festmények és mondanivalójuk rovására. Büky stilizált naturalizmusával öntudatlanul is egy paraszti díszbe öltöztetett feudális eszményt jelenít meg. Az erdélyi bevonulást ábrázoló képe erőt és valóságot mutat. A festőnek dekoráció helyett a realizmust kellene keresnie, mert számára ez a hiteles képzőművészeti út. (Büky Barna, Múterem, megtekinthető volt 1941. november 23-tól december 4-ig.)

CSIZMADIA ALEXA

Szórakaténusz, Kecskemét

Ez nem egy vízpipa

Szerencse, hogy csak októberben tudtuk meg, hogy az iszlám sohasem volt része Európának. A kecskeméti Szórakaténusz kiállítása, A beszélő köntös nyomában augusztus elején még kimondottan azzal a szándékkal nyílt meg, hogy bemutassa, miképp emelkedett országos jelentőségűvé egy város és egy régió a török megszállás alatt, annak ellenére – vagy éppen annak hatására. Hogyan terelte sajátos fejlődési útra egy tartós idegen elnyomás és egy másik kultúra a régiót, hogyan lett ennek az útnak a hozadéka a magyar kultúra elidegeníthetetlen része.

Ahhoz képest, hogy Magyarországon 150 évig volt jelen az oszmán birodalom és az iszlám, mély nyomot hagyva az ország legtöbb kulturális területén és művészetében, a török hódítás hatásait átfogóan vizsgáló kiállítás még nem volt.

A Szórakaténusz erre az összefoglalásra tett kísérletet műtárgyakon keresztül. A több mint ezer tárgy javarészt a múzeum tulajdonából, kecskeméti vagy megyei gyűjtők-től és gyűjteményekből került a vitrinekbe és a falakra, néhány nélkü-

A középkori állattartás eszközei

lözhetetlen darabot más múzeumtól kölcsönöztek. A kiállítás hatásos megoldásokat talált a témát jól interpretáló környezet kialakítására. Az első terem síklapokból kialakított mennyezete valóban kupola hatását kelti, az installáció motívumai és szerkezeti logikája végigkíséri az egész tárlatot, összképe azonban egyenetlen. Míg két földszinti teremben lépni is alig lehet tőle, addig az emeleti közlekedőben a még a hetvenes évekből ott ragadt belsőépítészeti elemek maradványain osztozik néhány fazekasremek – idáig már nem jutott a gondoskodásból. Az építész láthatóan kifogyhatatlan a lézervágott acéllemeze és gyalulatlan fűrészárura komponált ötletekből, de némi önmérséklettel elkerülhető lett volna, hogy az installáció rátelepedjen a térre és a tárgyra. Az építészet konkurál a bemutatandókkal, amelyeknek sokszor a világítás sem válik előnyükre, különösen a kisebb darabok esetében.

E néhány hiányosság dacára nagyon jó családi vagy iskolai program lehet a kiállítás megtekintése, mert a tárlat jó hangulatú, és az is látszik, hogy szeretettel dolgozott rajta a múzeum csapata. Kiemelt érdeme, hogy

A kádi szobája (rekonstrukció)

a török hódoltságot és Magyarországot elhelyezi a történelemben, jól ábrázolva a késő középkor viszonyait: a közigazgatást, a gazdálkodást, a városszerkezetet. Ezt követően a hódítás olyan távoli kihatásait tárgyalja, melyek esetében általában csak a tudományos kutatások látják az összefüggéseket. Távolra mutató kulturális hatásokat térképez föl és mutat be közérthetően, tárgyakkal és történetekkel illusztrálva ezek tovagyűrűzését egészen napjainkig, ahol már a saját kultúránkba simulva identitásunk részévé váltak, és csak ilyen alkalmakkor gondolkodunk el azon, hogy honnan is jött egy-egy szokásunk vagy szavunk.

A kiállítás tárgyai tablókon vezetnek el a kulturális gyökerekig. Miképp egy jó tankönyvben, itt is nagy szerepet kap a kisbetűs rész; apró kampókba kapaszkodva alkot felületet az információ vakolata. Szinte minden tablón találunk egy „érdekes” bekezdést. Míg a tablok a tárgyakat helyezik el a korban szakmai alapossággal, az érdekességek szempontokat adnak ahhoz, hogy élethelyzeteken, sztorikon keresztül tudjuk a tárgyakat valóban történeti élményként kezelni. A törzsszöveg alatt vásári szabályszegés, zugbor-mérés, csalások és a drága dinnye esete, a hóhér javadalmazása szerepel. Innen tudjuk meg, hogyan bántalmazták a törökök a ferenceseket, de az is kiderül, hogy a hódoltsági területen a magyar katonák ugyanúgy sarcolták a lakosságot, mint a megszállók. A vesztőhely némi bulvárborzongást kelt, a piacrészlet díszletében a korabeli mesterségek sora vonul el előttünk: kályhás, szűcs, kereskedő, ötvös, szappanos. A földszinten a késő középkori gazdálkodás és településszerkezet, a kereskedelem, a magyar és a török katonaság a téma. Külön fejezetet kap a bugaci érmelelet.

Míg a földszint a nagy tételek gyűjtőhelye, az emelet néhány kisebb, a fő mondanivalóhoz lazábban köthető összefüggő egységet mutat be a teljesség igénye nélkül, de kellően nagy kört leírva. Itt láthatjuk a kádi szobáját, egy hatásos iszlám enteriőrt, egy ferences kolostor részletét, és olvashatunk a rációkról is, akik egy időben felbukkantak a térségben, majd szinte nyom nélkül eltűntek.

Az emelet foglalkozik a címadó tárgy irodalmi vonatkozásaival. Mikszáth Kálmán kisregénye, A beszélő köntös a hódoltság emlékének egyik közkedvelt irodalmi feldolgozása. A köntös története valóságalapú: egy levéltári följegyzés szerint Kecskemét követi valóban kaptak III. Mehmed szultántól egy arannyal hímzett kaftánt, amely bántatlanságot biztosított számukra. Mikszáth műve további alkotások forrásául szolgált, színdarab, operett, diafilm is készült a feldolgozásával. Az 1941-ben forgatott Beszélő köntös az „első magyar színes világfilm” jellemzést kapta, sok tekintetben szakmai mérföldkő, mely minden korábbi hazai film költségvetését meghaladó össze-

A kiállítás fogadóképe ágyúval

get emésztett fel. Plakátok, filmrészletek, újságcikkek idézik meg ezeket a műveket.

A tárlat fő attrakciója a 3D interaktív látványterv, mely több módba kapcsolható. Térbeli térképként a korabeli Kecskemét bejárható modelljét mutatja, de kattintásra az utca és a közösségi terek megelevenednek, és mozgó életképeket láthatunk. A sokoldalú animáció a kiállítás lebontása után is fontos szemléltető eszköze lesz a késő középkort ismerető tananyagoknak. Tulajdonképpen ezt is a törököknek köszönhetjük. (Megtekinthető március 1-ig.)

TÓTA JÓZSEF

Beszélgetés Hámos Gusztávval

Időkristály és rejtett városok

Miután a német fővárosban a vásárkapuk egy évre bezártak, Hámos Gusztávot kereskedelmi tapasztalatairól, illetve Katja Pratschkével közös legújabb munkájáról kérdeztük.

– *A Listén a gyűjtőkre várva érdekes beszélgetést folytattál galériásoddal a műtárgyak árainak alakulásáról.*

– Arról beszélgettünk galeristámmal, Heidrun Quinque-Wesselsszel, hogy a szakértők milyen szempontok szerint döntenek a műalkotások áráról. Tavaly nyáron a Centro Tedesco di Studi Veneziani (Német Tanulmányi Központ Velencében) vendége voltam két hónapig, és ott szerencsém volt találkozni szakértőkkel, akik a műalkotások eredetiségének és értékének megállapításával foglalkoznak. Ők mondták el, hogy a műgyűjtés sokszor családi drámákhoz vezet. Például az 1980-as években a nagypapa Neue Wilde, más néven Neue Heftige Malerei (az „új vad” vagy „új heves” festészeti mozgalom) műveket vásárolt tíz-húszezer márkáért, és amikor az ezredforduló után el akarták adni, kiderült, hogy vásárlóértékük a töredékét sem éri. Akkoriban sokan festettek „új vad”, illetve „heves” stílusban, felkapott dolog volt, de sok festő mára már eltűnt, nevüket sem ismeri senki. A felkapottság kétélű dolog, mivel a piac a reklám függvényében működik. Még a hétköznapi piaci reklámja is olyan dolgokra gerjeszt vágyakat az emberekben, amire nincs igazán szükségük. A művészeti piacon a vásárló nem elementáris szükségleteit akarja kielégíteni, hanem arra spekulál, hogy a festmény ára folyamatosan emelkedni fog, tehát pénzügyi befektetésnek tekinti a képvásárlást.

Ez pedig a nyereszkes galeristák malmára hajtja a vizet. Egy műalkotás vásárlási értéke nem feltétlenül egyenértékű a mű kvalitásával, hanem a piaci kereslet gerjesztése határozza meg. Walter Benjamin nyomán követi A műalkotás a technikai reprodukálhatóság korában című tanulmányában, hogyan nő egy mű értéke azáltal, hogy adják-veszik, gazdát cserél, és minden tulajdonos a művel való birtokviszonya révén hozzáad valamit a műtárgy aurájához. Annak a képnek, ami például Ferenc Ferdinánd ebédlőjében függött, a császári család révén – tartalmától függetlenül – terebélyesedik az aurája. Ezért lettem kíváncsi arra, hogy Marcel Duchamp találkozott-e Benjammal, mert Duchamp ready made objektjei a tulajdonlás problémáját alapvetően más perspektívából világítják meg.

– *A technikailag sokszorosítható kép is gerjeszthet aurát?*

– Véleményem szerint a ready made rokon a fényképezéssel: az ember apparátusával tárgyakról és tesztekről visszavert fényt rögzít valamilyen fényérzékeny felületre. A fény nyomát a negatívon talált tárgynak, ready made-nek tekintem. Tehát a fénykép nem más, mint a fény egy olyan kópiája, aminek az eredeti je az expozíció pillanatában lilillan. Per-szé marad a kép, ami viszont kinagyítva kézzel fogható és gyűjthető; így elkezdjük az „aurája”, a műtárgy piaci értéke. A tulajdonlás kérdése egy bizonyos műveltséget, ízlést és vágyat takar. Az ember egészét,

A fény nyomát a negatívon talált tárgynak, ready made-nek tekintem.

bármennyire jó ízlése is van, egyelőre mégiscsak a pénzben mérhető egzisztenciája határozza meg, és ennek függvényében dől el, hogy mi tetszik neki. Azoknál az embereknél, akik pénzzel dolgoznak, a környezetükben lévő tárgyak átalakulnak pénzben kifejeződő értékke. Egy gazdag műgyűjtő nem úgy ül a kastélyában képei között, mint aki csupán a műtárgyak szellemi minőségét élvez, hanem úgy, hogy pontosan tudja: a termeiben hány millió euró veszi őt körül.

– *A te munkáddal mit sikerült elérni a vásáron?*

– A Cities installációnkat a Goethe Intézet már megvette. Most két képet adtunk el a Felicita című sorozatból, és Sample Cities könyvünkől is elkelt néhány példány.

– *2005-ben a Ludwig Múzeum a Peter és Irene Ludwig Stiftung támogatásával megvásárolta a Fremdkörper című komplex installációtokat gyűjteménye számára. Mi mindent csináltak azóta?*

– Abban az évben, 2005-ben fejeztük be Rien-ne-va-plus című munkánkat, amely Jean-Paul Sartre Les jeux sont faits (A játéknak vége) című forgatókönyvének adaptációja. Interpretációnkhoz pedig Alain Robbe-Grillet és Alain Resnais filmje, a Tavaly

szeretnek egymásba. A Mindenható meghatódik Igor és Mrs Kah szerelmét látva, és úgy dönt, hogy a világi órát visszaforgatja közvetlenül a haláluk előtti időpontra. A szerelmek kapnak még egy esélyt arra, hogy szerelmüket – még életükben – fizikailag is megvalósítsák. Igen ám, de Mrs Kah és Igor csak nagy nehézségek árán tudnak végzetük kötelékén egy kicsit is lazítani, sorsukon akár egy jottányit is változtatni. S ha sikerül is nekik valamit elmozdítani a történelem tehetetlenségi nyomatkából, nem tudhatják, hogy miként hat az a velük közös szociális hálóban vergődő emberekre. Ebben a műben az élet és halál határának legyőzéséhez szükséges fáradságos munka jelenik meg. A kint és bent, a mozgás és mozdulatlanság, az élet és halál ellentétpárok egy úgynevezett időkristályba foglaltak.

– *Az időkristályt hogy kell elképzelni?*

– Az időkristály fogalmát Gilles Deleuze dolgozta ki a Tavaly Marienbadban filmi idejét elemelve, nyomtatásban L'image-temps. Cinéma 2 (1985) című második mozikönyvének negyedik, az időkristályról szóló fejezetében jelent meg. A film szereplői egy tér-idő luxusbörtön foglyai. Az aranyozott cirádákkal zsúfolt rokokó kastély tereiben és kertjében minden periodikusan ismétlődik, az idő azonban áll: senki sem tudja már, hogy tavaly Marienbadban, vagy tavalyelőtt, vagy mikor és hol ki kivel és mit csinált. A végtelen ismétlődésekbe bilincsel szereplők elegáns, névtelen résztvevői a történeteknek. Csak „X”, a latin szerető igyekszik a férj, „A” feleségét kiragadni az események sodrából. „X” szüntelenül azt hajtogatja, hogy a feleség, „B” már tavaly a szeretője volt, és ígéretet tett neki: most végleg az övé lesz. Azt állítja, hogy „B” már tavaly eldöntötte, hogy „A” urát – aki ezt a világot uralja – el fogja hagyni. Megszövik „X”-szel és

Hámos Gusztáv: Madárház, 1977–2007
3D fotóobjekt, digitális print fotópapíron

Marienbadban (1960) adott útmutatást: Igor, egy azeri menekült, és egy diplomatafeleség, Mrs Kah Európa keleti határfolyója, az Elba áttellessen partjainál egy időben halnak erőszakos halált. Atlélik az e világ és a túlvilág közötti határt. Az úgynevezett limbuszba kerülnek, ahol az élőkkel párhuzamosan láthatatlan szellemként létezhetnek még egy darabig. A túlvilág peremén, „halálukban” találkoznak először, és azonnal bele-

végre kiszabadul ebből a mágikus tér-idő fogdából.

– *Fényképsorozataidban is megjelenik az időkristály?*

– Igen. Már az 1970-es években készült fotószekvenciáim kapcsán felmerült az a gondolat, hogy a fotósorozat filmként is értelmezhető. A Madárház fotóinstalláció, amely két tablóból, valamint egy fotóobjektből áll – és Szilágyi Sándor Neoavantgárd tendenciák a magyar

fotóművészetben 1965–1984 (2007) című kötetében is megjelent – felvette a sokperspektívás gondolati tér elképzelését. Arra voltam kíváncsi, hogy milyen képek találhatók egy emblematisz kép körül. Ezért kezdtem el „jelentős” képek környékét térben és időben tovább fényképezni. Azt vettem észre, hogy minden kép illeszkedik minden mellette lévő képhez, a tablóba szerkesztett képsor, a tér képe mégsem úgy jelenik meg, ahogy azt a valóságban látom. A fényképezőgép által megjelenített technikai képsor nem ugyanazt mutatja, mint amit én a természetes térfelfogással érzékelek. Látom azt a teret, amit ismerek, és tudom, hogy

Sample Cities kiállítás, Galerie Max Mueller – Goethe Institut, Mumbai, 2014
3D fotóobjekt: Anselma

amit a tablón látok, azt nem úgy ismerem, ahogy most látom. Rádásul a fotósorozat egyes képeit kronologikusan vettem fel. Amikor a madárház terében készült teljes panorámából egy térbeli testet, egy poliédert konstruáltam (rombikuboktaéder) 18 négyzet és 8 háromszögű felülettel, akkor azon az objektum megjelenik a tér teljes képe, és a felvételhez szükséges idő is. Ezt az objektum nevezem egy időkristály egységnek. A madárházban készült munkát az ezredforduló után Katja Pratschkével újraértelmeztük, a Sample Cities (Városminták) programunkban pedig Anselma néven jelentettük meg.

– *Mit értesz Sample Cities program alatt?*

– Katja Pratschkével tíz éve folytatunk egy párbeszédet, amit Italo Calvino Láthatatlan városok című munkája inspirált. Ennek a dialógusnak vizuális bázisa városfotósorozataim archívuma. A városleírások, személyes tapasztalatok érzelmi kvintesszenciáját tartalmazzák. Fiktív történetek, melyeket valós városokban dokumentáltam fényképezőgéppel. A program két filmet: Hidden Cities (Rejtett városok) és Potencial Space (Potenciális tér), valamint 19 fotóinstallációt és a Revolver Verlagnál megjelent Sample Cities című könyvünket tartalmazza, mely Budapesten a FUGA-ban kapható.

– *Hogyan dolgoztok együtt Katjával?*

– Mindent megbeszélünk; például a Procopius város berlini élményeinkre utal: Procopius az a város, ahol egész nap építkeznek. Naplemente után megáll a munka, az építőipa-

ri gépek fülsüketítő lármája ekkor elhal, és végre zavartalan a városnézés. Procopius egy háború végén megadta magát, és a megszállók felnégyelték. A város lakosai sértődötten kifordították lakónegyedeiket: a régi belvárosból peremkerületek keletkeztek, és ezeket polgáraik politikai meggyőződésük és gazdasági erejük szerint modernizálni kezdték. Kezdetben Procopius ugyanúgy terebélyesedett, mint más városok: koncentrikus körökben, mint egy fa, amely minden évben egy új gyűrűvel gyarapodik. A felnégyelt város új határai mentén csírázni kezdett. A régi házakat lerombolták, a törmelék elnyelte az új határutak alatti mocsár. A romok helyén modern panelházak nőttek ki. A modernitás lakótelepek formájában gyűrűzött be mind a négy városnegyedbe. Ez a város nevét Procopius „ellencsászár”-tól kapta, akit Valens legyőzött és felné-

gyeltetett. Mondanom sem kell, hogy a történet Berlin hidegháborús hangulatát tükrözi.

– *Milyen témák foglalkoztatnak még benneteket?*

– Most készülő filmünk An Occurrence at Owl Creek Bridge (Esemény a Bagoly-folyó hídjánál). Az észak-amerikai polgárháború idején a rab- szolgatartó Peyton Farquhar fel akar robbantani egy, az északiak számára stratégiaileg fontos vasúti hidat. Ez nem sikerül neki, mert elfogják és halálra ítélik. Az akasztás elbeszélése azt sugallja, hogy megmenekül, csak a film végén derül ki, hogy valójában kivégezték. A film arról szól, ami az ember tudatában lejátszódhat, amikor felakasztják. Észak és Dél háborújának vannak magyar vonatkozásai. Bódy Gábor Amerikai anizxa erről is szól. Az 1848-as szabadságharc bukása után sok magyar katona emigrált Amerikába, hogy 1862-től Észak oldalán vegyen részt a harcokban. Bódy filmjéből nem derül ki, hogy ezek a profi katonák nagymértékben hozzájárultak az északiak győzelméhez. Sok besorozott farmer képtelen volt embert ölni. A harcokban mégis kétféle katona esett el. A történetet a francia Etienne-Jules Marey kronofotográfiai kísérleteivel kapcsoltuk össze. Marey és a magyar származású Georges Demény közösen végeztek mozgástanulmányokat. A kronofotográfia segítségével láthatóvá tették az emberi és állati mozgás szabad szemmel észre nem vehető mechanizmusait, és így felfoghatóvá váltak az élet – a mozgó világ – rejtett titkai.

VARGA MARINA

Könyvek Thorma Jánosról és a Bay-gyűjteményről

Nagybányától az Európai Iskoláig

Kiállítás és kiadvány összefüggének. Már 2012-ben sejthető volt, hogy a kiskunhalasi múzeum által szervezett nagyszabású Thorma János-életmű-tárlatot hamarosan katalógus-könyv követi. A kecskeméti Cifrapalotában rendezett első állomás (Múértő, 2012. július–augusztus) után az anyagot 2013 végéig több hazai városban – köztük Budapesten, a Magyar Nemzeti Galériában – és két németországi helyszínen is bemutatták. Ezután került csak sor az idén tavasszal megjelent könyv szerkesztésére.

Egy ideje tanúi lehetünk annak, hogy a minőség és a forma a vidéken megjelentetett kiadványok körében is versenyképes külsőt ölt, ami nemcsak a piacorientáltságnak, de azoknak a nagyszabású feladatoknak is köszönhető, amelyek a Nemzeti Galéria túlterheltsége okán a vidéki kiállítóhelyekre maradtak. Mivel ugyanis a Galéria egyedül nem győzi számba venni az arra

érdemesek évfordulóit, az emlékkiállításokból sok a helyi intézményekre hárul – ami teljesen rendjén is van így.

Ezekre a nagyszabású projektekre az érintett vidéki önkormányzatok általában szívesen áldoznak. Így történt ez Kiskunhalason is, ahol a kétéves Thorma-kiállítási körút megszervezése után a könyv megjelent. A szerzők, Kovács Zita és Büki Barbara körültekintően és precízen szerkesztettek, a részletes dokumentáció mellett a kiadvány legfőbb erénye a gazdag képanyag s az életmű katalogizálása.

Thorma megítélése a kiállítás és az album előtt meglehetősen sablonos volt: vagy egyszerűen nagybányainak, vagy elkötelezett hazafinak tekintettük. Utóbbit annak a tucatnyi képnek köszönheti, amelyeket az 1848-as forradalommal összefüggésben festett egy évtizeden át (az Aradi vértanúkat öt, a Talpra magyar!-t 11 példányban), éppoly elszántan és nem lankadón, ahogy Hollósy a Rákóczi-indulással birkózott. Hollósy és Thorma előbb tanár–diák, majd kollegiális viszonyban állt egymással, s e gigászi küzdelmek talán a példakép hatásától sem mentesek. Ám Thorma nemcsak tőle, hanem művésztelepi társaitól, Ferenczytól és Iványi Grünwaldtól is sok mindent átvett, e tapasztalatokat plein air képeiben kamatoztatta. Érdekes és tanulságos végiglapozni a képanyagot, leltározni a hatásokat, megfigyelni a szecesszió, majd a modernizmus irányába tett sikeres, ám mégsem folytatott lépéseket, s elgondolkodni azon, mennyi tehetséges XIX–XX. századi festő pályája indul hasonlóan sokféle befolyásnak kitéve, s miként döntenek az ideológiai és szociológiai érzékenységek és elkötelezettségek abban, hogy milyenné formálódik végül az életmű. Thormáé például a sokféle irányultság hatására nagyon is színessé vált (a szó átvitt és konkrét értelmében egyaránt), mindemellett – amikor nem portrémegrendeléseket és egyéb vonzó megbízásokat teljesített – a színtiszta plein air után abból táplálkozó, attól mégis elszakadó, igen jóízú fauve-os (gyakran alakos) tájképeit is megfestette.

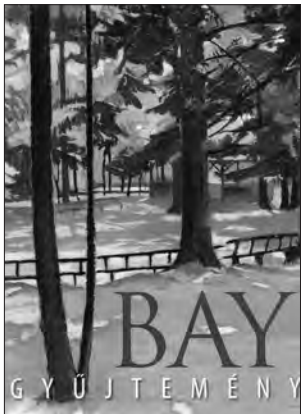
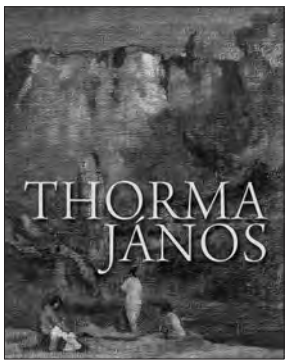
A Thorma-album a Kiskunhalasi Könyvek sorozatcím alatt a kettes sorszámot kapta, az első dr. Bay Miklós és felesége, dr. Bay Éva műgyűjteményét mutatja be ugyanannak a szerzőpárosnak a gondozásában. A két kötet összetartozik, ahogy a Németországban és Budapesten élő házaspár tevékenysége is összekapcsolódott Kiskunhalas városával. Épp egy németországi magánmúzeum alapításán gondolkodtak ugyanis, amikor Szakál Aurél múzeumigazgató 2013-ban felvetette egy közös projekt ötletét. A kiindulópont a Thorma-életmű volt, lévén hogy az Erdélyből származó házaspár kollekciójának oroszlánrészét a nagybányai festészet alkotja, benne nagyszámú Thorma-képpel. A külhoni múzeumgondolatot az eredményes tárgyalások után egy kiskunhalasi képtár ideája váltotta föl, melynek alapjait az a 69 mű alkotná, melyeket a gyűjtők 2005 és 2014 között a városnak adományoztak. Az átadott kollekció gerincét – az anyagyűjteménynek megfelelően – a művésztelep első, második és harmadik generációjának számos alkotása, köztük 19 Thorma-kép teszi ki.

Az album azonban a gyűjtemény teljességét mutatja, melyben – Thorma után – a legitimpoézisban Ziffer Sándor (11 művel), Máttis Deutsch János (12 alkotással) és Gyarmathy Tihamér (28 lappal) képviselteti magát. Különösen szép Máttis Deutsch egyik 1918 körüli gouache Kompozíciója, és az 1922–1924 közöttre datált Kék lovas című olajfestménye, de ritkaságnak számít Nagy István 1926-os pasztellje is (Egy hölgy portréja).

Ami a nagybányai sorozatot illeti: igen sokatmondó egymás mellett látni, ahogyan a megtartani, illetve eltávolodni dilemmájával birkóztak a nem is mindig egymást követő nemzedékek alkotói.

Gyarmathy nevének említése már érzékeltethette, hogy idővel a Bay házaspár számára is kitágult a gyűjtői horizont: előbb szentendrei, majd az Európai Iskolához köthető műveket kezdtek vásárolni, egyebek mellett két Ámos Imre-munka (az 1941-es Postakocsi című akvarell és az 1944-es tempera, A fekete gyertya), továbbá hat Lossonczy Tamás-alkotás tanúskodik erről. S ami külön érdekessé teszi a gyűjteményt, hogy benne majd félszáz XX. századi kispasztika is található. *(Büki Barbara–Kovács Zita: Bay-gyűjtemény, Kiskunhalas, 2014, 320 oldal, 4500 forint; Kovács Zita–Büki Barbara: Thorma János, Kiskunhalas, 2015, 320 oldal, 4500 forint.)*

IBOS ÉVA

Francia Intézet, Budapest

Citátumok felemelkedése

© Foto Áment Gellért, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

Tót Endre: Kalligráfia V., 1963
tus, papír

© Foto Áment Gellért, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

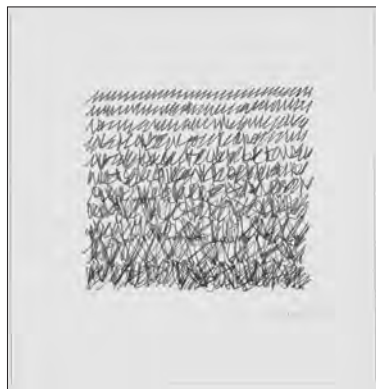
Kéri Ádám: Levelezőlap-törödek I., 1979
grafittercuza, papír

A Szépművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményéből válogatott, 1945 után készült rajzokat és grafikákat bemutató, Képbe zárt írások című kiállítás kétféle módon közelíthető meg. Lehet csupán szemlélni és gyönyörködni benne (magam erre szavazok), de el is lehet merülni azokban a képek mellé szerkesztett értelmező szövegekben, amelyeket a művészek vagy egyes művészettörténészek jegyeznek. A kurátorok (Bódi Kinga, Bodor Kata és Kumin Mónika) ez utóbbi felé hajlanak – néha sajnos belebonyolódva a szinonimasztár alapos ismeretéről árulkodó, túlhabzó mellébeszélésbe. A tárlat bevezető szövegéből megtudhatjuk, hogy „Írás és kép, szöveg és jel évszázadok óta gyakran találkoznak különböző formákban és távolságokban. Ugyanakkor gyakran eltávolodnak egymástól, és legyőzhetetlen távolságba kerülnek.” De ez csak a kezdet, mert: „Ebben a mozgó, formálódó, saját határait folyamatosan feszegető, átlépő viszonyban a »felek« hol közeledő, hol távolodó, hol összeérő, hol elszakadó, hol egymásba folyó, akár egymásban elvesző, feloldódó, néha éppen végletekig szétartó, egymástól elhatárolódó kapcsolatban állnak egymással.”

Szöveg és kép ezen – szemlélatomást igen bonyolult – viszonyát a kurátorok nem a szemantikai értelmezés, hanem a vizuális megjelenés felől közelítették meg. (Ezért nem szerepelnek képversek, „dadaista betűképek, a vizuális költészet darabjai, a lettrista törekvések és a pop-art strukturált szövegfelirat megoldásai.”) Ezen belül is elsősorban a mel-lérendelő kapcsolatra fókuszáltak. Az anyagot három, nem elkülönülő egységre bontották, így vannak olyan alkotások, melyekben „kép és szöveg külön is érzékelhető”, és akadnak olyanok, ahol „az írásbeliség teljesen feloldódik a képiségben”. A harmadik csoportot leginkább a konceptualizmus jellemzi, ezen belül pedig az olyan munkák, amelyek

az „emlékezés lehetséges aktusaira kívánnak rámutatni”.

Nem különösebben meglepő, hogy ahány művész, annyi-féle gondol a kép és az írás közötti kötelékről. Eugène Ionesco például egyfajta automata írásra/rajzolásra esküszik („ha nem gondolunk semmire, előbukkannak a formák, a kifejezések”), Henri Michaux a kalligráfiára, Günter Uecker optikai partitúráit („vizuális struktúráit és plasztikus tárgyait”) a formát öltött zenéhez hasonlítja, de akad olyan is, aki az egész kérdéskört fumigálja: „Nincsen elméletem. Nem próbálok meg semmit sem leírni. Munkáimat leválasztom arról, amit művészetnek nevezünk” – mondja Wilhelm Müller.

© Foto: Józsa Dénes, Szépművészeti Múzeum, Budapest

Vera Molnar: Levél anyámtól, 1988
kék tinta, toll

Akadnak illusztrációs jellegű munkák (Marcel Jean, Alfred Manessier, vagy Swierkiewicz Róberttől a Jó-zsef Attilát idéző képpár), de olyan művész is szerepel, aki a szöveget csupán egyfajta ráutalásként használja egy „magasabb” rendű kérdés (probléma?), a halál „megidézéséhez” (Major Kamillnak a Père Lachaise temető síremlékein alapuló mappája, A halál könyve). Találkozhatunk – legalábbis az életműnek csak egy vékony szeletéhez kötődő – kakukktójjással: ilyen Tót Endre 1965-ös, angyalföldi naplórajz-sorozata, amely „a belső világ feszültségéből kirobbanó érzések-

ből” fakad, amelyek „vaddá tették az ecsetet” a kezében, vagy az egyik 1963-as kalligráfiája, amellyel most Henri Michaux munkáját ellenpontozták. De van ellenpélda is: Ország Lili munkásságának nagy részét határozta meg a görög, latin és kopt betűket mutató falak sora. Szerepelnek humorosnak tűnő munkák is. Lakner Lászlótól például ez az idézet olvasható: „A műterem egyszerre túl kicsi lett. »Schwarze Milch« – ezeket a szavakat legszívesebben egy falra írtam volna fel akkor, lángszóróval”; mellette pedig ott látjuk a falra felírt szöveget. A tréfát árnyalja, hogy Lakner a szöveget (napkelte) korom teje) Paul Celan Halálfüge című verséből kölcsönözte, és ezt meg is mutatják nekünk. Amellett hogy a kurátorok ezzel a gesztussal azt állítják, hogy minden mű csak is a háttér alapos ismeretében értelmezhető (ezzel csupán némi megszorítással értek egyet), nem tudom elhessegetni a gyanút, hogy a „komoly” vonal behozása csak Joseph Kosuth munkájának előkészítésére szolgált: „Önmagában minden jel halottnak tűnik. Mi lehel hát lelket bele? / – A használatban él. Tán ez az, ami lelket lehel bele? Vagy a használata maga az élete?” (Ludwig Wittgenstein)

Most, hogy a citátum-cunamit le tudtuk, foglalkozhatunk a kiállítással is. A rendezés kifejezetten jó, számos finom összefüggés tárul fel, ráadásul igazi gyöngyszemek is felbukkannak. Ilyen Jiri Kolár kollázsa, az összetörülő héber szavakra applikált háromszög és kör motívumával (1964), vagy Nam June Paik vigyorgó tévéképernyő mögé rejtett tusrajza. Kedvenceim az emlékezet-munkák: Kéri Ádámotól az aprólékosan megrajzolt képeslap-imitációk (1979), vagy Vera Molnar sorozata, amelyben édesanyja leveleit és az idővel egyre romló kézírását írja tovább. De Tápies mindent visz – ez a kiállítás legnagyobb hozadéka. *(Megtekinthető december 5-ig.)*

DÉKEI KRISZTA

A Ludwig Goes Pop – The East Side Story című kiállítás tematikája, ahogyan címe is jelzi, eltér a korábban megrendezett bécsi és kölni pop art-tárlatokétól: a kelet- és közép-európai tendenciák bevonásával gazdagítja a széles körben ismert irányzatról alkotott általános képet. A manapságismét felkapott stílus (elemeit előszeretettel alkalmazzák reklámcélokra is) bemutatására egyre gyakrabban kerül sor a nemzetközi szintén, ám csak a Ludwig házaspár minden más gyűjteménynél gazdagabb pop-anyaga képes arra, hogy átfogó képet adjon az ötvenes évek közepén kibontakozó és a hatvanas évek elején kiteljesedő áramlatról, melyet gyűjtőként az elsők közt fedeztek fel. Tevékenységüknek, illetve a kurátorok munkájának köszönhetően a budapesti kiállításon – stílár és eszmei értelemben is – érezhetővé válnak, karakteresen kirajzolódnak az amerikai, a nyugat-európai és a szocialista blokk országaiban élő művészek alkotói módszerei közötti különbségek. A tengeren túli pop art képviselői a modern ipari társadalom technikai megoldásait, kifejezéstárát és ikonográfiáját alkalmazták, a képregények, a plakátok, a reklámok, a sajtóillusztrációk esztétikáját művészetükbe emelve, és elfogadták a társadalomban végbemenő változásokat: a tárgyak tömegcikktermészetét, valamint aényt, hogy a nagyvárosok lakóit a média irányítja, a tömegkultúra pedig az ízlés és a szokások uniformizálódásához vezet. Európában, a fogyasztói társadalomra való kezdeti rácsodálkozást követően egyre erősödött a hatásva-

Stano Filko: Felfújható matrac, 1965
Linea collection, Bratislava

dász elgondolásokkal, az amerikai törekvésekkel, a „főlényes” alkotói hozzáállással szembeni kritikai magatartás. Az amerikai pop art jellegzetességei legtisztábban Andy Warhol munkáiban mutatkoznak meg. Warhol túllépett a Lichtenstein-féle személytelen, távolságtartó, „klasszicista” viszonyuláson, mely a hétköznapi eszközöket és a képregényhősöket heroizálva fosztotta meg kultuszuktól a magas művészet idoljait. Formai manipulációival elérte, hogy az eredeti kontextusukból látszólag önkényesen kiemelt, felnagyított, rászteres „tárgyak” öntörvényű alkotásokká váljanak. Warhol könyörtelen közönnnyel, egyforma szenvte-

Milena Usenik: Vonal kontraszt, 1975
Moderna Galerija, Ljubljana

lenséggel jelenített meg sztárokat és katasztrófákat, és Lichtensteintől eltérően nem egy, a valóságból gépiesen megalkotott „másik”, dekoratív valóság létrehozására törekedett, hanem a média sztereotipizált képeit használta fel. A „képtermékek” így – legyen szó Marilyn Monroe-ról, Elvis Presley-ről, egy leveskonzervről vagy akár egy autóbalesetről – önmagukért beszélnek, valamint a sokszorosítási eljárások és a tömeges reprodukálás következtében elvesztik egyediségüket, bálványokká vagy a drámai hatást mellőző hírekké, az „American way of life” emblémaivá, egy korszak fémjelzőivé válnak. Warhol saját életére is kiterjesztette módszerét: úgy építette be a reklámfogásokat művészetébe, görbe tükröt tartva a fogyasztók elé, hogy közben önmagát is „fetisizálta”, „popsztárrá” avatta. Mindezek után nem meglepő, hogy a Koponya (1976) nem hagyományos vanitatum vanitas-ábrázolás, nem a halál közeledtére és az élet hiábavalóságára figyelmeztető szimbólum, inkább a memento mori karikatúrájaként értelmezhető. Az elmúlásszimbólum kigúnyolásának mozzanata ugyanakkor egy mesterségesen generált folyamat következménye (is). A fogyasztás népszerűsítése a II. világháború utáni gazdasági fellendüléssel párhuzamosan, a háború borzalmainak feledtetése céljából vett lendületet. A „fogyasztás = boldogság” elv jegyében a pop art megjelenése tehát – némi ironikus felhanggal – közvetve kapcsolódott a halálúzás mozzanatához. Különösen Nyugat-Európában, ahol az új irányzat nem egyéni kísérletezések eredményeként jött létre, hanem a Londonban megalakult Independent Group nevéhez fűződött, és azt az optimista hozzáállást tükrözte, mely szerint a jövő számtalan lehetőséget tartogat mindenki számára; az amerikai álom valósággá vált. A kontinensen viszont a popularitás nem a stílusra, hanem a témaválasztásra, a hétköznapi banalitásoknak a művészetbe emelésére vonatkozott, hiszen a művészek itt a modernizmus eredményeit és az avantgárd formanyelvét is felhasználták. Amit mégis hiányolni lehet, az az, hogy a nyugat-európai vonulat nem jelenik meg a tárlaton, jeles képviselőinek munkái közül alig látható néhány, azok is kevésbé jelentős alkotások, nem mutatják a szemléletkülönbséget (Ri-

Ludwig Múzeum, Budapest

European ray of light...

a szürrealizmustól és az absztrakciótól – további ágakra szakad. Ez a neo-avantgárd kibontakozásának időszaka volt, ami a politikai enyhüléssel párhuzamosan formálódott, és a hetvenes évek elejéig tartott. A fiatalok rövid időn belül ismerkedtek meg a legújabb művészeti hullámokkal, a nyugati divattal, életstílussal – és mindent kipróbáltak. Ezért egy-egy alkotói korszakban, sok esetben egy-egy munkán belül is megfigyelhető a különböző irányzatok – a gesztusfestészet, a lírai absztrakció, a hard edge vagy a pop art – elemeinek keveredése, ami változatos, egyéni megoldásokat eredményezett. Konkoly Gyula az ominózus első Iparterv-kiállításon és most is bemutatott Főiskolai tanulmány – Ketrec (1968) című, az Oldenburg-plasztikákhoz hasonlóan felpumpált, lágy elemekkel applikált táblaképe, a vászonnal burkolt farostra rögzített légrács mögül kibújó csonka, idomtalan kéz egyszerre szánalmas, mulatságos és félelmetes látványa kiválóan példázza a magyar művészek akkori helyzetét. A mozdulat dinamikus, ám a végtag ernyedt, mutatva a hivatalos művészet korlátait és a korlátok közül való kitörés lehetőségét.

Az ironikus szemlélet és az aktuálpolitikai áthallások nemcsak a hazai, hanem az egész térség művészetére jellemzőek voltak, és a stílár jegyek különbözőségén túl ez az, ami a keleti popot a nyugatitól még inkább elkülöníti, egyedivé teszi. Mivel az áruheti-

sizmus, a reklámok színes képnyelve idegen volt a szocialista tervgazdálkodás idején, az alkotóknak ihletforrásként a „frizsiderszocializmussal”, a kezdetleges, gyűjtőgető fogyasztói attitűddel kellett megelégedniük, amelynek elterjedését az új gazdasági mechanizmus legitimálta. A helyi adottságok azonban nemcsak az átpolitizáltságban, a megvásárolható termékek különbözőségében rögzültek, hanem a hiány(gazdaság)ból is táplálkoztak. Metropoliszok híján az urbanizmust felcserélték a vidékiességgel, a modern kor vívmányait, ikonikus termékeit pedig olykor népművészeti motívumokkal helyettesítették, vagy elérhetetlen „vágytárgyakként”, „vágyálmokként” jelenítették meg (Szenes Zsuzsa: Hideg ellen általában, 1976; Konkoly Gyula: Telefon, 1968; Gyémánt László: Cosmopolis, 1964). Amellett, hogy reagáltak a tudományos-technikai forradalom vívmányaira, például az űrkutatás fejlődésére, a pop-tematikát a térségre jellemző vonásokkal gazdagították. Oldenburg monumentális munkáihoz képest (Sugárpisztoly szárny, 1969–1977; Egér-múzeum, 1965–1977) síkbeli vagy „minimál” tárgye gyűttesekben gondolkodtak (Leonid Šejka: Tárgyak számlálása, 1970; Hopp-Halász Károly: Stelázi múzeum, 1972–1973), a „macsó” pop-szexizmusra (Tom Wessellmann alkotásai) feminista alkotásokkal válaszoltak (Keserő Ilona, Milena Usenik vagy Natalia LL képei), a vietnami háború helyett pedig a prágai ősz miatt tiltakoztak. A kiállítás mindezt kiváló érzékkel, a műveket megfelelő módon csoportosítva jeleníti meg. *(Megtekinthető 2016. január 3-ig.)*

DEBRECENI BOGLÁRKA

Album Pátkai Ervin munkásságáról

Előhívás

Vannak a magyar művészettörténetnek olyan jeles képviselői, akik egy másik országban hagytak maguk után emléket, fontos alkotóivá váltak egy másik kultúrának, s mi alig ismerjük őket, elfeledve, távoli temetőben nyugszanak.

Pátkai Ervint ha el nem is feledte a magyar művészet-történet-írás, de emléke előtt mindeddig csak egy teljesebb antológia tiszteleg szülővárosa, Békéscsaba művészeti iskolája gondozásában. Olyan ez az emlékkötet, mintha egy elfeledett negatív előhívását, majd nagyítását látnánk, fényt derít ismeretlen részletekre, korábban homályban tartott eseményekre, alkotásokra.

Az 1937-ben született és Franciaországban 1985-ben elhunyt szobrász, építész, grafikus, teoretikus Pátkai Ervin 19 évesen emigrált Magyarországról az 1956-os forradalom idején. Ekkor már a Magyar Iparművészeti Főiskola szobrász szakán elsőévesként Borsos Miklós növendéke és Medgyessy Ferenc magántanítványa volt. Párizsi emigrációja az ottani művészeti akadémiai tanulókkal kezdődött, és a tehetséges fiatalember gyors sikereket ért el: a franciaországi beilleszkedés éveit díjakat, kiállításokat hoztak. A II. Párizsi Biennálén a Kozmosz című monumentális szobraért elnyert fődíj – mely azonnal a modern művészeti múzeum gyűjteményébe került –, majd a Párbeszéd az informelplasztika, pontosabban a konstruktív és az organikus elegyből rendeződő térformák rendszere felé irányítja. Így születnek köztéri munkái, városrendezési tervei és kisplasztikái is. A tér Pátkai számára folyamatos mozgással bíró anyag; a szobrászat (és a rajz is) változásokat rögzítő tevékenység. Fritz Wotruba, Pierre Székely és Vilt Tibor világa az övé.

Pátkai nagyformátumú művész és gáláns polgár volt – s ez a kötetben megfogalmazott baráti visszaemlékezésekből is kitűnik. Szeretetteljes személyiség, kutató elme, lírai, ám mégis anyaghoz kötött alkotó. Az emlékkönyvben számos verse is olvasható, melyek a szülőföld élményeit, az érzelmes művészt és a nosztalgikus-emlékező embert mutatják.

Ilyennek látta őt Sárközi Mátyás, Kecskeméti Kálmán és Françoise Catalana szobrász, várostervező is – Pátkai francia barátja és kollégája.

A nagy megrendelések – Pavé-Neuf, Marne la Vallée városközpont, köztéri beton- és kőplasztikák – mellett mindig jutott ideje a rajzolásra. Nemcsak a művekhez és a tervekhez készített rajzokat, vázlatokat, hanem önálló toll- és krétarajzokat, grafikákat is alkotott. Lírai éne az antropomorfizált élettelen anyagot töltötte meg mozgással és szakralitással.

Az emlékkönyv békéscsabai szerzői, a művészeti iskola tanárai gondos, aprólékos és összefüggéseket kereső analízisekkel mutatják be Pátkai franciaországi működését (Flóra Virág, Udvardy Anikó, V. Ablonczy Emőke, Kéri Gáspár, Völgyesi Attiláné és Bakay Péter jegyeznek egy-egy szakmai vagy életrajzi fejezetet taglaló írást).

Pátkai művészi elismerése, hazai utóélete Cserba Júlia és Banner Zoltán tollából, valamint evangélikus püspök testvérének írása alapján rajzolódik ki az olvasó előtt. A Magyar Képzőművészeti Egyetemen 2006-ban rendezett kiállítás és az ahhoz kapcsolódó kiadvány (Cserba Júlia és Körösenyi Tamás munkája) igyekezett kiemelni Pátkait a kultúrtörténeti homályból.

Így kaphatott távlatot az élet, mely rövidre szabott volt ugyan, de alkotásokban, az európai művészet gazdagításában vált teljessé. *(Távlatot kapott élet. Békéscsabai Evangélikus Általános Iskola, Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola, 2013, 142 oldal.)*

S. I.

Beszélgetés az ex-artists' collective tagjaival

A megértés maga a megvalósítás

Az ex-artists' collective tagjai, Loránt Anikó és Kaszás Tamás 2003 óta dolgoznak együtt, 2011-től használják ezt az elnevezést. Sokszor élnek történeti hivatkozásokkal, mint Kaszás Tamás nemrégiben a Tate Modern gyűjteményébe került műve (Kunyhó-torony, 2013–2014) esetében, mely Nicholas Schöffer 1982-ben, Kalocsán felépített kiberetikus fénytornyának formáját követi. A tranzit.hu legutóbbi, A közösségi pedagógia erőterei – Kreativitás gyakorlatok című kiállításán az ő kivitelezésükben volt látható két, eredetileg az 1970-es években készült mű: Robert Filliou és Joachim Pfeufer Poipoidromja, melyet 1976-ban Budapesten a Fiala Művészek Klubjában mutattak be, és Erdély Miklós 1977-es environmentje, a Bújtatott zöld.

– Úgy tűnik, szervesen tudatok kapcsolódni Erdély és Filliou tevékenységéhez.

Kaszás Tamás: – Mindkét mű évre pontosan akkor keletkezett, amikor születtünk. És amikor az Intermédiára jártunk, 1998-ban volt az Erdély-retrospektív a Műcsarnokban, ahol együtt láttuk a Bújtatott zöldet. A Poipoidrom rekonstrukcióját is 1998-ban, az Artpool kiállítóhelyén, a P60-ban láttuk.

Loránt Anikó: – A fluxus és a játék és a művészet összekapcsolása már korábban is inspiráló volt számunkra. Most arra törekedtünk, hogy minél hitelesebben jelenítsük meg ezeket a műveket. Azzal kezdtünk el foglalkozni, hogy milyen elemekből épül fel a Poipoidrom, és ahogy elmélyedtünk ebben, úgy kerültek bele a saját gondolataink. És valóban eléggé ex-artistos lett, ha mondhatom így.

– Le sem tagadhatnátok...

K. T.: – Amikor a felkérést kaptuk, első megközelítésben nem művészekként interpretáltuk ezeket a műveket, hanem megvalósítottuk őket. Ugyanakkor mindezt a saját szokásos működésünk szerint végeztük: mindent kéznél lévő anyagokból, minél egyszerűbb módszerekkel oldottunk meg. A Poipoi nagyon adja magát arra, hogy szép designtermék legyen, de minket ez nem érdekelt.

– Kihívást jelentett számotokra, hogy aktív részvétellel felhívó mű-

vet hozzatok létre? Beke László a Poipoidrom budapesti bemutatóján Filliou-val készített interjújában is kitér erre, vagyis a részvételiség már 1976-ban szinte elvárásává vált a progresszív művészetben. Mi a viszonytok a „részvételi művészethez”?

K. T.: – Ami egy kiállítótérben megjelenik, eleve csak modell lehet. Ebben a helyzetben a részvétel is csak modellszerű. Nem valós, hanem eljátszott részvételiség. Például a Kételtű (Faliújság/Jurta, 2011) című művünk elkészítésekor praktikusán is megtanultunk jurtát építeni, és most már bármikor képesek vagyunk rá. Az első jurta egy gyűjteménybe került, de mikor egy kiállításához újra készítettünk egy faliújságot, akkor abból lett egy jurtánk itthon is. Most itt áll az udvarunkon, ez a műtermem.

L. A.: – Szerintem a Poipoi Filliou is olyan modellt, útmutatóként értelmezte, ami arra buzdítja nemcsak a kiállításlátogatókat, hanem bárkit, aki kapcsolatba kerül vele, hogy az otthonában, vagy ahol tevékenykedik, ott valósítsa meg.

K. T.: – Ami a kiállítótérben történhet, az inkább előre programo-

ex-artists' collective: Bújtatott zöld, Majakovszkij 102, a tranzit.hu nyitott irodája, 2015

Amikor az eszközök nem adóttak, kreativitás kell a megoldásokhoz.

K. T.: – Valamilyen hiány pótlása. Ez összefügg a barkácsolással, vagy a Lévi-Strauss-féle vad gondolkodással. De ez egy elhasznált fogalom, mert még mindig arra is használják, ha valaki ecsetet vesz a kezébe.

– *tai is inspirálták mint a kreatív gondolkodás terepei. Itt megint feltűnő a párhuzam; ti néptudományként határozzátok meg azt a terepet, ahol ez a túlélő kreativitás megnyilvánul.*

L. A.: – Erre jó példa az Ínségeledek (2009–2013) című munkánk. Ott azt kutattuk, melyek voltak azok

ex-artists' collective: Poipoidrom, Majakovszkij 102, a tranzit.hu nyitott irodája, 2015

zott játék, semmint valódi részvétel. A Poipoiiban elhelyeztünk olyan egyszerű dolgokat, amelyekkel valaki kreatív lehet: van ceruza, olló, papír, tábla, fényképezőgép, furulya... De kérdés, hogy egy ilyen mesterséges helyzetben megvalósulhat-e bármilyen kreativitás.

– *Ti hogyan értelmeztétek a kreativitást?*

L. A.: – A kreativitás egyféle hozzáállás a mindennapi létezéshez: ha nincs asztalod, akkor egy könyvet teszel a papír alá, hogy leírj valamit.

– *A kreativitáskutatás kezdeteit is meghatározta egy olyan radikális jövővízió, amelyben csak a kreativitás biztosíthatja a túlélést. Mérei Ferenc írja A kreativitás pszichológiája, Erika Landau magyarul már 1974-ben megjelent műve előszavában, hogy „az űrhajózó emberiségnek a kreativitás olyan létkérdéssé válhat, mint a jégkorszak ősemberének az intelligencia”. Igaz, azóta sem űrhajózunk, de a túlélés témája annál inkább foglalkoztat titeket is. Erdélyt a természettudományok új fordula-*

a növények, amelyeket a háborúk idején hasznosítottak. Ez a tudás a hétköznapi életben is alkalmazható.

– *A túléléshez szükséges ismerethalmaz és a hiánypótló kreativitás egy prognosztizált, összeomlás utáni jövőben válik alapvetővé, vagy a jelenben hasznosul? Vízió, vagy praxis?*

K. T.: – Ami eredetileg művészeti projektként jelenik meg, azt a gyakorlatban is kipróbáljuk. Persze csak egy részét, és van, ami praktikusán nem is válik be. De egy feltételezett összeomlás-szituációban sokkal több ilyen tudás hasznosulhat.

– *Miért tartjátok fontosnak, hogy egy ilyen helyzetre felkészüljétek? Mi a szerepe a művészeti gondolkodásnak a jövő feladatainak megfogalmazásában?*

K. T.: – Ez nem a mi invenciónk. Az utóbbi két évtizedben rengetegen foglalkoztak egy, a közeli jövőben bekövetkező gazdasági, ökológiai, illetve társadalmi összeomlás elképzelésével. Ha az ínségeledeknel maradunk, jól látszik, hogy az ilyen ételek a jelenben is hasznosak, egészségesek. Még ha jelenleg nem is fogyasztjuk nap mint nap ezeket, jó tudni, hogy ha szükség lenne rá, megvan hozzá a tudásunk, hogy ezeket hasznosítsuk. Tehát nem bunkereket építünk a föld alá, hanem azzal foglalkozunk, ami a jelenben is jó.

– *A másik rekonstruált műben, a Bújtatott zöldben Erdély szerint*

a művészetben elbújtatott remény jelenik meg, ami szintén a jövőre vonatkozik.

L. A.: – Én ezt a művet nem tudom ilyen direkt módon értelmezni. Itt is az adott elemek praktikus megoldására koncentráltunk. A Bújtatott zöldet én sokkal költőibbnak látom a Poipoinál.

– *Erdély szerint a látvány, az environment látomásként jelent meg előtte, amit utólag, egy hat évvel későbbi interjújában elég konkrétan értelmezett.*

L. A.: – Tényleg adja magát néhány kézenfekvő értelmezés, mint a felhőnél, hogy a sok kicsi tartja meg a nagyt, de ezt nem szükségszerű kimondani.

K. T.: – Ez a művészettörténetek feladata.

– *Egy konkrét olvasat rombolja a mű költőiségét, ahogy a felhő lebegését kioltják az alátámasztó lécek. Ha arról gondolkodunk, hogy milyen pedagógiai program „bújik meg” Erdély művészetében, akkor helytálló lehet szemléltető eszközként közelíteni a műhöz.*

K. T.: – Amikor egy mű elemeinek megvalósításán dolgozunk, a folyamat során egyszerre kibomlik az egész értelme. Mint amikor úgy értek meg egy ábrát, hogy lemásolom, és ezért rákényszerülök, hogy végiggondoljam a szerkezetét. Itt is a megértés maga a megvalósítás – de nem a remény vagy a kreativitás vonatkozásában, hanem inkább praktikus, látszólag mellékes tanulságok adódnak. Például a Bújtatott zöldön keresztül tanultuk meg, hogy a széna kiszáritott kaszálék: nemcsak fű van benne, hanem mindenféle növény. Ha napon szárad, teljesen kisárgul, de ha sötétben, akkor megtartja a zöld színt. Az általunk használt bambusz is egy fűféle, ezért érdekes kapcsolatba kerül a szénával.

– *A Poipoi tereiben is megjelenik néhány saját invenciótok, például a „Közmondások termében” a szöveget olyan tárgyakra írtátok, amelyek ezáltal szimbolikus jelentést nyertek, például egy befőttesüveg, tetejére írva: „a látszat csal”.*

L. A.: – Igen, ezeket mi „költöttük” hozzájuk. De ezek a megoldások adták magukat a fluxus szellemiségével összefüggésben.

– *A fluxus-, illetve beuysi tétel, miszerint „mindenki művész”, szintén speciális értelmet nyert. A Poipoi első terében 1976-ban olyan fotók voltak, amelyeket Filliou és Pfeufer Budapesten készített, különböző, nem művészeti tevékenységeket végző emberekről. A fotók alatt ez a felirat állt: „művészet az, amit a művészek rajzolnak/kiállítanak/eladnak/gyűjtögetnek/cipelnek/várnak/barátkoznak”.*

K. T.: – A mi megjelenítésünkben ehhez képest annyi a plusz, hogy a fotóinkon művészek láthatók, akik éppen nem művészetet csinálnak, hanem dolgoznak. Vagyis művészetként lehet értelmezni bárki tevékenységét, mert végezheti művészi hozzáállással. De tudatában kell lenni annak is, hogy a művészek is dolgoznak, tehát minden művész egyben munkás is. A mi esetünkben ez a praktikus munka a művészet.

LÁSZLÓ ZSUZSA

ANNO2008

bábel ART

ANTI-KVITÁS ÉS AUKEIÓSHÁZ

TÉLI MŰTÁRGY-AUKCIÓNKRA KERESÜNK

kvalitásos, nagy értékű magyar, nyugat-európai és távol-keleti műtárgyakat hazai és külföldi vevőkörünk számára.

AUKCIÓ: DECEMBER 1.

Helyszín: BÁLNA BUDAPEST (-1. szint) 1093 Fővám tér 11-12.

ELŐZETES ÉRTÉKBECSLÉSHEZ várjuk műtárgyaik fotóját a következő e-mail címre: info@babelart.hu

 [facebook.com/Babel Art](https://facebook.com/BabelArt)
 instagram.com/babelart

(folytatás az 1. oldalról)

A vezető helyi galériák egy része csak az utolsó pillanatban adta be a derekát, és egyet nem értését finom jelzésekkel is demonstrálta. A fiatal lengyel művészeket bemutató Hans Knoll például eddigi gyakorlatától eltérve nem bécsi galériájával jelentkezett a rendezvényre, hanem a budapestivel. Ezzel persze javította a magyar részvételi statisztikát: a tavalyi hattal szemben vele együtt öt magyar galéria volt jelen, azaz az új név és helyszín nem hozott jelentős visszaesést a magyar szcéna reprezentációjában.

Az idéntől „viennacontemporary”-re keresztelt vásár menedzsmentje a nehéz körülmények között elismerésre méltó munkát végzett, bár az eredmény nem mindenben tükrözte erőfeszítéseiket. A kiállítók száma nem csökkent, sőt az igazgatónak sikerült néhány komoly skalpot begyűjtenie, így például többéves távollét után visszatért a salzburgi-párizsi Galerie Thaddaeus Ropac.

A Galerie Krinzinger standja

Foto: Aleksander Murashkin by viennacontemporary

A résztvevők földrajzi összetétele megközelítette a szervezők által ideálisnak tartottat: egyharmaduk belföldi volt, egyharmaduk régiókat képviselte, míg a többiek a vásár globális jellegét voltak hivatva demonstrálni. A VIP-vendégek száma 20 százalékkal nőtt, és a 27 725-ös látogatószám is magasabb a tavalyinál. A helyszín bevált, a körülmények a galériák és a látogatók számára egyaránt kedvezőek voltak. A szelős, áttekinthető elrendezésnek azonban lehet, hogy volt egy hátulütője is: mivel a látogató zavartalanul koncentrálni tudott a látottakra, gyorsabban feltűnt, hogy a vásár kevés szellemi izgalommal, meglepetéssel szolgált. A galériák többsége inkább „biztonsági kúrt” futott. Miközben az ingyenc látogató újdonságokat szeretne felfedezni, és az első találkozások élményére készül, sok kiállító az 1960–1980-as évekhez nyúlt vissza. A nosztalgiahullám meglovagolása érthető, s talán nem is lett volna feltűnő, ha nem ennyien teszik egyszerre. Persze régebben született munkákkal is lehet újat mondani, amire jó példa volt a Chimera-Project one-man show-ja, Perneczky Géza javarészt nagyközönség előtt még nem szerepelt munkáival. Kevesen vállalták a magas árfekvésű munkákkal való megjelenés kockázatát is; a művek többségét már tízezer euró alatt meg lehetett szerezni.

Izgalmasabb standok inkább a vásár Reflections, illetve ZONE 1 szekciójában vártak a látogatókra. Előbbin kurátori koncepció mentén összeállított anyagokkal lehetett részt venni; a Chimera-Project és a Knoll mellett itt szerepelt a Deák Erika Galéria –

Szűcs Attila, Alexander Tinei és Johan Tahon műveivel –, valamint a Molnár Ani Galéria is Cseke Szilárd, Mayer Éva és Mátyási Péter új munkáival. Cseke a Spaces című, a velencei bienálés projektje kapcsán készült videójaival a vásár új, filmes-videós szekciójában is bemutatkozott. A ZONE 1 szekcióba fiatal művészek szólóshow-i kaptak meghívást, a magyar színeket itt az acb Galéria képviselte Kis Róka Csaba legújabb, a figurativitás határait feszegető, idén született sorozatával. Értékesítési adatait a Molnár Ani Galéria tette publikussá; eszerint minden kiállított művésztről adtak el munkákat az 1–4 ezer euró közötti sávban. Magyar művészek alkotásai két külföldi standon is szerepeltek: a Galerie Krinzinger Csá-

viennacontemporary, 2015

Sikeres túlélés

helyütt szó esett, de nyilván nem könnyítette meg a helyzetüket a menekültválság sem. Hogyan hatott ez az előkészületekre, és érződik-e valamilyen módon a vásár programjában?

– Technikai értelemben a válság szerencsére nem befolyásolta a munkát. A kiállítók és anyagaik időben megérkeztek, és a meghívott vendégek közül sem mondta le senki a látogatást. A válság intenzív szakasza még túl friss ahhoz, hogy megjelenhessenek művészi reflexiók a kiállított munkákban, ezért a témára a vásáron csak a bécsi Kunsthalle pénzügyűjtő akciója hívja fel a figyelmet. Régebben húzódó konfliktusok – mint az orosz–ukrán válság – azonban begyűrűznek a standokra. Hadd hívjam fel a figyelmet ebben az összefüggésben például a moszkvai pop/off/art Galleryre, amely két ukrán művészt állít ki. Ez már önmagában egyfajta állásfoglalás, és nagyon hatásos az installáció is: az előtérben a vérontást felidéző, illetve egy függöny mögött, eltakarva „konfliktus utáni”, békés hangulatot árasztó képekkel.

– Apropó, Oroszország. A vásár évekig kiemelten épített az orosz gyűjtőkre, akiknek aktivitása most a gazdasági gondok hatására csökkenő tendenciát mutat. Mennyire érzékelhető ez Bécsben?

– Mi azt tapasztaljuk, hogy az ide látogató orosz gyűjtők száma és aktivitása évek óta változatlan. Mivel az összesített számok növekedést mutatnak, ez azért azt is jelenti, hogy arányuk valamelyest csökken. Látogatókörünk egyébként egyre nemzetközibb, de az angolszász országokban még erősíteni szeretnénk a pozícióinkat.

– Az ide vendégország Bulgária. Szerepel a Fókusz szekció jövőbeli terveiben Magyarország is? Az elmúlt években már eléggé „körbelöttek” bennünket...

– Feltétlenül. Én nagy barátja vagyok a kortárs magyar művészetnek. Önöknek sok jó galériájuk és sok jó

művészük van, többekhez régi ismeretség fűz, és időnként el is jutok önhöz, hogy ápoljam ezeket a kapcsolatokat.

– Idén valamivel kevesebb magyar galéria állít ki Bécsben. Lát ebben valamiféle tendenciát?

– Nem feltétlenül. Nem tud minden galéria minden évben mindenütt jelen lenni. Úgy gondolom, akik most nem jöttek el, ezt a döntést nem ellenünk hozták. Ebben erősít meg az is, hogy a standdal idén nem szereplő magyar galeristák többsége is itt volt a tegnapi megnyitónkon.

– Az egyre zsúfoltabb vásárnaptár a szcéna számos szereplőjének okoz gondot. Nem fenyeget az a veszély, hogy idővel belefulladunk a vásár-dömpingbe?

– A színtér különböző szereplői tapasztalatom szerint nem egyformán látják ezt a kérdést. A galériák

A Vienna Contemporary jóvoltából

Christina Steinbrecher-Pfandt, a vásár művészeti igazgatója

kilométernyire nyitja meg kapuit az Art Market Budapest. Melyik kifejezés írja le a legpontosabban a két vásár viszonyát: a konkurencia, a békés egymás mellett élés, vagy az együttműködés?

– A békés egymás mellett élés. Nem tudok a budapesti vásárra egyet-

A Chimera-Project jóvoltából

Perneczky Géza one-man-show-ja a Chimera-Project standján

és a gyűjtők tényleg nehezen bírják a tempót, és egyre inkább szelektálnak. A múzeumi vezetők, kurátorok ugyanakkor fáradhatatlanul járkák a vásárokat, szerepüket számukra semmi más nem tudja pótolni.

– Alig két héttel a viennacontemporary után, attól mindössze 250

len rossz szót sem mondani, de ha együttműködésről kérdez, akkor azt kell válaszolnom, hogy először önmagunkra kell koncentrálnunk – arra, hogy itt minden a helyére kerüljön, utána van csak értelme kooperáción törni a fejünket. Ez természetesen nemcsak Budapestre, hanem a többi vásárra is vonatkozik.

– Mi az, amire az idei vásáron a legbüszkébb?

– Ez teljesen egyértelmű: a csapatomra. Azokra az emberekre, akik velem együtt a sok szkeptikus hang ellenére is vállalták a kockázatot, az ugrást – bizonyos mértékig – az ismeretlenbe, és akik sikeresen megszervezték ezt a vásárt. És persze örömmel tölt el, hogy látom sok kezdeményezésünk pozitív fogadtatását. Gondolok itt például idei újdonságunkra, a film- és videoprogramra, vagy arra, hogy nagy az érdeklődés korosztály-specifikus programjaink iránt, amelyek a gyerekektől a nyugdíjasokig tényleg minden generáció érdeklődését igyekeznek kielégíteni, nem is feltétlenül egymástól elkülönítve. A moszkvai Puskin Múzeum tinédzserklubjának tagjai például valamennyi korosztálynak tartanak vezetéseket a vásáron – angolul és németül –, hogy meggyőzzék a látogatókat: egy művészeti vásár nem csak a szakemberek számára élmény.

– Hova vezet első külföldi útja a vásár után?

– Londonba, a Frieze-re. De talán még belefér előtte az Art Market Budapest is.

EMÖD PÉTER

Curated by_vienna

A többségében a viennacontemporaryn szereplő vezető bécsi galériák szeptemberi évadnyitó tárlata a curated by_vienna programban, a nemzetköziség jegyében valósult meg. A program – idén hetedszerre – a bécsi galériák nemzetközi kurátorokkal való együttműködését hivatott támogatni: a művészet és a tőke kapcsolatát, egy posztkapitalista társadalom lehetséges művészeti és gazdasági modelljeit járta körül 20 galériában Armen Avanessian azonos című esszéje nyomán Tomorrow Today címmel.

A Georg Kargl Fine Arts galéria vendégkurátora, Bencsik Barnabás a kortárs művészeti termelés és a műtárgypiac összefüggéseinek kritikai élű megközelítését Lakner Antal, a Kis Varsó és a Société Réaliste mellett olyan nemzetközi alkotók munkáin keresztül mutatta be, mint Ryan Gander, Nicolas Jasmin, Thomas Locher, valamint Vermeier & Heiremans. Az utolsóként említett páros a művészet és az gazdaság összefüggéseinek dinamikáját vizsgálja két helyiséget elfog-

KP Brehmer: Korrektur der Nationalfarben, 1970
ofsztet nyomtat, 28x21 cm

láló videoinstallációjában. Míg a műtárgyként felfogott otthon értelmében üres ingatlanok sora előtt halad el a kamera, addig a másik vetítés az alkotói folyamat magyarázásával és egyben demisztifikálásával teremti kontextust az előbbi számára.

MAGYAR FANNI

Száraz elutasítás vagy elnéző félmosoly volt a válasz, amikor arról faggattam a kiadókat, van-e kortárs grafikus által illusztrált kiadványuk. Általános vélekedés szerint ilyesmire manapság csak a félbolondok vagy gyanúsán kísérletező kedvűek vállalkoznak. Néhol lelkesen elém tették új gyerekkönyveiket, s amikor jeleztem, engem kifejezetten az illusztrált felnőtt szépirodalom érdekel, értetlenül néztek vissza: képeskönyv felnőtteknek? Kutarodásom végső soron mégsem volt teljesen eredménytelen, hiszen kiderült, hogy szépirodalmi illusztráció igenis létezik a kétezres években is, bár csak bűvópatakszerűen, jobbára egyedi könyvkísérletként.

A klasszikus bibliofil köteteknek lehetséges, de nem szükségszerű összetevője az illusztráció. Esztétikus megjelenés önmagában a tipográfiai, könyvművészeti elemekkel is elérhető. Nem minden bibliofil kötet illusztrált tehát, de a tétel megfordítható: nem minden illusztrált könyv bibliofil kiadvány, minthogy az illusztráció jelenléte nem garancia a könyvművészeti igényes megjelenésre. Ugyanígy az eredeti, kis példányszámú grafikai nyomtatalkalmazása vagy a könyv gondos megformálása sem teszi egyedi művész-könyvvé a kiadványt. Mindebből kitűnik tehát, hogy az irodalmi szöveghez könyv alakban kapcsolódó grafikai mű jellegzetesen szerteágazó, a könyvművészet több részterületével érintkező képi kifejezési forma.

Valaha a magyar grafikának komoly felségterülete volt a könyvillusztráció. Az 1961-ben indult Miskolci Országos Grafikai Biennálé első évtizedében kifejezetten hangsúlyosan volt jelen az irodalmi inspirációhoz, könyvhöz kötődő rajz. Mindez egybeesett a „tömegbibliofília” megteremtésének kultúrpolitikai céljával, amely az igényesen és gazdagon illusztrált kortárs könyvet az esztétikai és ideológiai népszerűsítés eszközeként tekintette. Legfőbb műhelye az 1957-ben e célból alapított Magyar Helikon Kiadó volt. A magyar bibliofília két há-

Helyzetjelentés a kortárs magyar könyvillusztrációról

Képeskönyv felnőtteknek?

ború közti értékeit Haiman György és Szántó Tibor mentette át az immár állami támogatással (és felügyelettel) működő kiadóban, amely fennállásának első két évtizede alatt a hazai könyvillusztráció sosem látott virágzását táplálta. A kortárs magyar grafika teljes pompájában léphetett színre ekkor a könyvek lapjain, egykorú elismertségének és közismertségének egyik fő bázisa a könyvillusztráció volt. Amint azonban az állami támogatás – egyebek közt a fogyasztói árat az előállítási költségtől függetlenítő ív-ár rendszer – a nyolcvanas évekre fokozatosan megszűnt, világossá vált, hogy a pompásan illusztrált, olcsó és nagy példányszámú könyv csak egyike volt a Kádár-kor kártyavárainak. A rendszer összeomlása maga alá temette a kortárs könyvillusztrációt is mint a szocialista népszerűsítés gazdaságilag ésszerűtlen hajtását.

A keletkező űrt a kilencvenes évektől jellemzően magánkezdemenyések igyekeztek kitölteni. A folytonosságot biztosította és a szakmai színvonalat garantálta, hogy Borda Lajos 1992-ben kiadott első bibliofil kötetét Haiman György tervezte. Borda visszatért a háború előtti klasszikus bibliofília hagyományaihoz, kis (60–70) példányszámú kiadványait eredeti metszetekkel – és nem a tömeges nyomdai sokszorosítást lehetővé tévő klisékkel – kísérte. 1994-ben Konok Tamás színezett akvatintáját mellékelte Weöres Sándor verseskötetéhez, ezt követően pedig dolgozott együtt Bánya Istvánnal, Felvidéki Andrásal és Orosz Istvánnal is. Utóbbi nevéhez kötődik Sebastian Brandt A bolondok hajója című középkori költeményének több kötetben megjelent, eredeti rézkarcokkal való illusztrációja.

A kortárs sokszorosított grafika programszerű felvállalása Borda mellett csak a váci Arcus Kiadó működését jellemzi. Míg Borda a klasszikus könyvművészeti műhelyek örököse, a Dömény Csaba nevével

Felvidéki András illusztrációja. Parti Nagy Lajos: Petőfi Barguzinban. Borda, Budapest, 2009

fémjelzett kiadót kortárs grafikai kapcsolatai ösztönözték művészi nyomatokkal illusztrált kötetek kiadására. Dömény korábban a Váci Műhely munkatársa volt, s a nyomdától megválva a kétezres évek elején kezdett eredeti litográfiákkal kísérni kötetek kiadásába. Babits Mihály Jónás könyvét Gyulai Líviusz kőrajzaival, Weöres Sándor–Pásztor Béla Holdaskönyvét Gaál József eredeti litográfiáival kísérve jelentette meg. Grafikáit minden esetben a legendás Váci Műhelyben nyomták, amely a rendszerváltás óta a hazai litográfia legfontosabb színtere. Egyfajta összegzésnek is tekinthető József Attila A Dunánál kötete, mely a vers nyolcnyelvű fordításához nyolc művész eredeti kőrajzát mellékelte; vagy József Attila verstördékeinek és Örkény István Egypercseinek száz művész száz grafikájával kísért kiadás. Hozzá hasonló program mentén működik 2004 óta a Hajdú Áron által alapított, csíkszeredai Bookart Kiadó, amely kifejezetten kortárs szépirodalom bibliofil minőségű kiadására vállalkozott. Arculatát az utóbbi években Részegh Botond alakítja egyszerre igényes és merész könyvművészeti alkotásokká.

A Borda, az Arcus és a Bookart munkája az elmúlt két és fél évtized heroikus és kivételes kísérleteinek tekinthető. Ámde gyűjtői, szakmai támogatás nélkül légüres térben mozognak, s előbb-utóbb feladni kényszerülnek vállalt missziójukat. Ahogy a Balassi Kiadó részéről is csak kitérőnek tekinthető az Esterházy Péter és Banga Ferenc együttműködésében 1993-ban

megjelent Egy nő című tekerckönyv. Vagy ennek közvetlen folytatásaként a Pytheas Könyvmanufaktúra Parti Nagy Lajos két írásának Banga Ferenc rajzaival kísért kiadás, az egyik tekerckönyv formában (Kacat, Bajazzó, 2002), a másik archaikus vallási irato-

Tettamanti Béla illusztrációja. Parti Nagy Lajos: Rókatárgy alkonyatkor. Magvető, Budapest, 2013

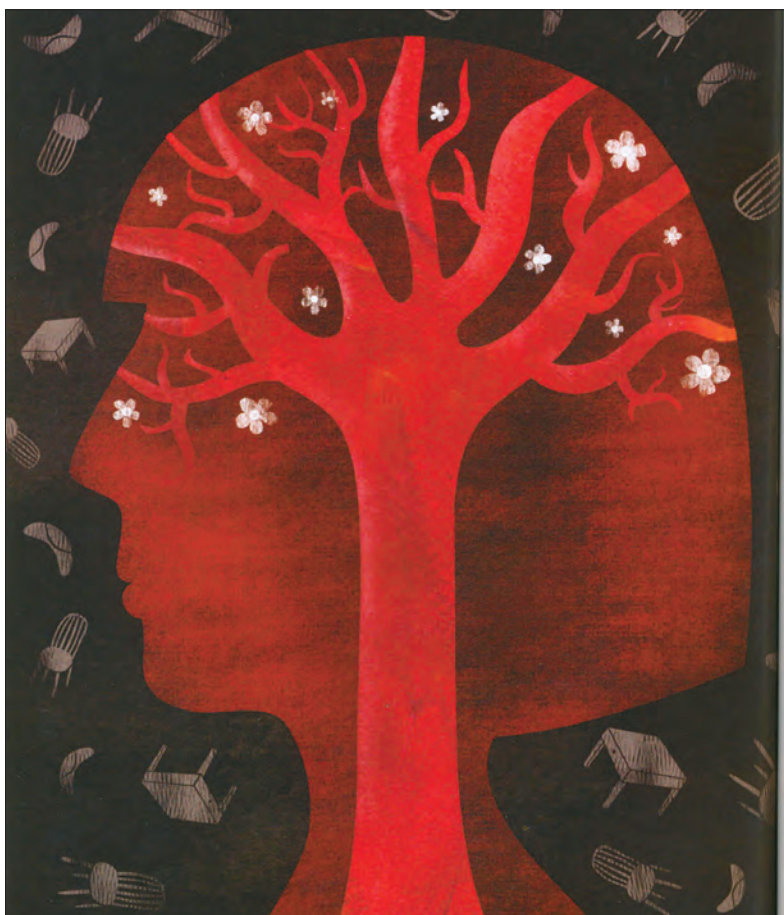
kat idézve (Dump Endre: Töredékek, 2004). A művész-könyvszerű, ám sokszorosított könyvtárgyak nem találtak (vagy nem teremtették) meg gyűjtőkö-
rüket.

A kiadók többsége inkább csak alkalmilag kóstol bele e munkaigényes műfajba. Ígéretes próbálkozások azonban vannak. Az Európa Kiadó piacilag is mérhető sikert ért el azzal, hogy 2010-ben művészeti vezetője Gerhes Gábor lett, aki napjaink legjobb grafikusaival együttműködve tervezi a kötetek borítóit.

(Megjegyzendő, hogy a borítók tervezőit a kiadó honlapja nem tünteti fel, ami azt jelzi, hogy maga sincs tisztában az általa létrehozott értékkel.) A borító azonban nem könyvillusztráció; közelebb van a plakáthoz, mint a szöveggel szimbiózisban működő illusztrációhoz. Akik alkalmilag mégis illusztrált kiadásokra vállalkoznak, inkább biztonsági játékosok, és szériában gondolkodnak. A Helikon Márai Sándor írásait Kő Boldizsár, Weöres Sándor verseit Orosz István grafikáival kísérve, egységes tervezésű illusztrált sorozatban adja közre. Szintén sorozatban és klasszikusokban gondolkodott a Cartaphilus Kiadó, amikor 2010-ben elindította Illusztrált Klasszikusok szériáját. Hat megjelent kötetében a József Attilától Villonig terjedő műveket Schall Eszter, Felvidéki András, Bobály Katalin és Keresztes Dóra illusztrálta. A kezdeményezés erénye volt, hogy a kis méret és a tetszetős kivitel széles körben hozzáférhető képes kiadványokat ígért, olyan formát, amelyben a kortárs grafika otthonra lelhet könyveinkben. Ám a kezdeményezés sajnálatos módon egy év után megszakadt.

Klasszikusok újraillusztrálására egyébként csak elvétve találunk példát a közelmúltból. Úttörő vállalkozás volt 1996–1999 között a Historia Literaria Alapítvány gondozásában megjelent Képes Próza Tár hat kötete, amely a régi magyar és európai irodalom szövegeit Szemethy Imre és Banga Ferenc sajátosan groteszk-archaizáló rajzaival adta közre. Ezt az ironikus vonalat követte Péter Vladimir, aki 1997-ben A macska és az ördög című James Joyce-kisregényt felszabadultan szürreális, középkori fametszeteket és gyerekrajzokat idéző stílusú rajzokkal kísérte az Ab Ovo kiadó kétnyelvű kötetében. 2006-ban az Osiris kiadásában Gyulai Líviusz, a kortárs magyar illusztráció sokarcú mesélője vállalkozott a Don Quijote újraillusztrálására. Vojnich Erzsébet képregénnyé formált Toldija (Magvető, 2008) kivételes példája annak, hogy képekkel miként lehet modernizáltan újraértelmezni a klasszikusokat. (Kiváló kedvcsináló lehetne a kötelező olvasmányok kalodáiban vergődő ifjaknak.) 2010-ben a Méry Ratio Kiadó jóvoltából Jankovics Marcell sokkal „illendőbb” formában, a középkori miniatűrök stílusában rajzolta újra Arany János eposzát.

Kortárs szépirodalom az esetek többségében akkor kap illusztrációt, ha az a szerző határozott kívánsága. Egyes alkotók kifejezetten szorgalmazták az együttműködést kortárs képzőművészekkel. Parti Nagy Lajos mellé több kötetben szerzőtársként szegődik Banga Ferenc, de emellett bibliofil igényességű kötetben fordította képekre a Petőfi Barguzinban című költeményét Felvidéki András (Borda, 2009) és illusztrálta a Rókatárgy alkonyatkor című kötetét Tettamanti Béla (Magvető, 2013). Utóbbi mintaszerűen kivitelezett, decensen elegáns kötete akár egy illusztrált kortárs sorozat nyitódarabja is lehetett volna, de folytatása sajnálatos módon ennek sem akadt. Illusztráció jellemzően a kortárs verseskötetekben, s azon belül is mind igényesebb formában a fiatal írónemzedék könyveiben jelenik meg. Acsai Roland Acsai és Varga Vera, Karafiáth Orsolya és Filó Vera, Darvasi László és Koncz Tímea már az újabb irodalom karakteres szerzőpárosai közé tartoznak. A közelmúlt trendfordulatát jelzi több olyan kötet, amelyben az illusztráció meghatározó szerepet kap: Finy Petra verseit Szulyovszky

Maros Krisztina illusztrációja. Szabó Imola: Kinőtt szív. L'Harmattan, Budapest, 2015

Sarolta rajzai, Szabó Imola írásait Maros Krisztina képei, Szabó T. Anna költeményeit Rofusz Kinga kompozíciói kísérik. Olybá tűnik, ha van kitörési pont a kortárs illusztráció területén, akkor az nem (csak) a kiadóktól, hanem a szerzőktől várható. Szabó Imola és Palman Zsuzsi például nemcsak a Varratok címmel megjelent kötet erejéig álltak össze, hanem régi keletű, egymást kölcsönösen inspiráló együttműködésük a vizuális művészetek legkülönfélébb ágaira is kiterjed (mozgásművészet, videoinstalláció, zene), a könyv csupán ennek kiterjesztett, rögzített formája.

Nemrég kisebb megütközést keltett a grafikusművészek körében, hogy tavasszal a Magvető Kiadó honlapján hirdetésben keresett könyveihez illusztrátorokat. E jóhiszemű felhívás jelzi azt a tájékozatlanságot és zavart, amely az illusztrációk után sóvárgó kiadókat jellemzi. Felmerül hát a kérdés, kik azok a kortárs művészek, akik illusztrációra foghatók. Egy részük a hazai könyvillusztráció nagy generációjának képviselője, akiknek indulása a műfaj virágzásának idejére, a hetvenes évekre tehető, közülük a harmadik évezredben is sokat foglalkoztatott Gyulai Líviusz, Banga Ferenc, Szemethy Imre, Felvidéki András, Keresztes Dóra vagy Orosz István. Illusztrációkra jellemző a klasszikus grafikai technikák alkalmazása (vagy stílusuk imitálása) és a bőségesen áradó, részletgazdag narráció. Más részük az ezredfordulón fellendült, természeténél fogva innovatív és képcentrikus gyermekkönyv-illusztráció területén tűnt fel, s mára mind több felnőtt irodalom illusztrációjára kap lehetőséget. Köztük említhető Rofusz Kinga vagy Maros Krisztina poétikus emblémákból építkező szimbolizmusa vagy az új animációs, komputergrafikai technikákat használó, groteszk, karikatúrisztikus képi világot építő Baranyai (b) András és Kárpáti Tibor. Utóbbi körhöz kapcsolható Vidák Zsolt, akinek a Bookart kiadásában, Hajdú Farkas-Zoltán A homályban maradás ösztöne című regényéhez (2012) készült rajzai a kép–szöveg friss egységét valóstítják meg, átmentve valamennyit a Roham és Sympo-

Gaál József színes kőrajza. Weöres Sándor–Pásztor Béla: Holdaskönyv. Arcus, Vác, 2004

sion magazinok körének street artos inspirációjú új-expresszionista grafikájából.

A hivatásos könyvművésznek tekinthető tervezőgrafikusok mellett olykor kortárs képzőművészek is lehetőséget kapnak arra, hogy könyv alakban formálják képpé irodalmi reflexióikat. Műveik többnyire távol esnek az „illusztratív illusztráció” gyakorlatától, sokkal inkább az irodalmi szövegekkel párhuzamos, autonóm műsorozatnak tekinthetők. Ilyenek Gaál József Henri Michaux verseihez vagy Weöres Sándor–Pásztor Béla Holdaskönyve mellé festett teremtményei (Arcus, 2007, 2004), illetve Nagy Zopán verseit kísérő ecsetrajzai (Fekete Sas, 2011). Hason-

ló kép–szöveg-egység (Thomas Mitchell kifejezésével: iconotext) jön létre Szilvitzky Margit Nadas Péter novellájára készült, vázlatzerű ceruzarajzaiból (Tájfutás ceruzával, Vince, 2011). Másutt megfordul a szokásos sorrend: Dragomán György Rézsegh Botond festményei ihletésére, azok mellé fűzi írásait (Erőtánc – Nightfall, Bookart, 2014). Kivételes esetekben kép és szöveg párhuzamosan, egymást inspirálva születik, mint Tandori Dezső és Swierkiewicz Róbert beszélgetőkönyvében (Két sapkás beszélget, Arcus, 2007), vagy Bálint István és Roskó Gábor Kikötői beszélgetéseiben (Balassi, 2005).

Az ilyen és ehhez hasonló könyvek kiváló bizonyosságai annak, hogy az illusztráció jó esetben nem pusztán járulékos, és nem feltétlenül másodlagos kísérő eleme az irodalmi szövegnek, hanem lehet társa abban, hogy általa az olvasó-néző olyan művészi élménnyel gazdagodjon, mely a társművészetek magas fokú együttműködéséből ered. Ez az esztétikai cél mit sem ér érdeklődő és értő közönség nélkül; ugyanakkor azonban a közönség ébredező kíváncsiságát is hamar lelohasztja a szakmai eligazítás és a mértékadó elemzés hiánya. Az igényesen illusztrált bibliofil könyvek ma a senki földjén tengődnek. Viszonylagosan magas árak kiszorítják őket a könyváruházak akciós könyvektől roskadozó polcairól, a művészeti galériákban viszont nem találják meg helyüket, hiszen nem grafikai lapok, de nem is a szó klasszikus értelmében vett egyedi művész-könyvek. Így történhet, hogy a Borda vagy az Arcus kötetait csak internetről rendelheti meg a kőszá érdekklődő anélkül, hogy az eredetit bárhol is kézbe vehetné. Az efféle könyvek kiadásához nélkülözhetetlen gyűjtői érdeklődéshez nem elég a kötetek pusztá kiadása. Szükséges a szakmai recenzió, a róluk való figyelemfelkeltő, elemző, méltató beszéd. Jelenleg jobbára az irodalmi fórumok és portálok kísérik figyelemmel a témát, mely a kortárs művészeti érdeklődés-

nek – éppúgy, mint a művészettörténeti kutatásoknak – csak periférikus részé.

Az irodalmi illusztráció válságáért legkevésbé a szerzők vagy könyvkiadók felelősek. A magyar grafika sokat tett azért, hogy kivonja magát az irodalom gyámsága alól. Autonómiájának ára az irodalmi „köldökszín” elvágása volt, amivel egyúttal a kortárs irodalom olvasóközönségét és nyilvánosságát is elvesztette. Ezt a hangsúlyeltolódást jól jellemzi a könyvművészeti oktatás helyzete, amely ma intenzíven, műhelyszerűen a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen zajlik, a Magyar Képzőművészeti Egyetemen viszont lényegében megszűnt. Ugyanez a folyamat játszódott le a szakmai nyilvánosság terében is, amikor a könyvillusztráció a Miskolci Országos Grafikai Biennálékon háttérbe szorult, hogy a Békéscsabai Országos Tervezőgrafikai Biennálén kapjon helyet (ott is csak elvétve, s alig díjazva). Az 1995 óta működő kecskeméti Kortárs költészet – Kortárs grafika biennálé lenne hivatott ennek az úrnak a betöltésére, de nyilvánossága meglehetősen szűk körű. Nincsenek, vagy nem aktívak a könyvművészeti szakmai háttérszervezetek: az 1987-ben újjáalakult Magyar Bibliofil Társaság utolsó évkönyvét 1997-ben adta ki, az 1994-ben alakult Magyar Illusztrátorok Társasága pedig nem érzi feladatának a kortárs könyvillusztráció támogatását és reprezentálását. A megjelent művek könyvművészeti értékelésének főuma lehetne a nagy hagyományokkal rendelkező, évente megrendezett Szép Magyar Könyv verseny, ám a seregszemle a szervező Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete számára inkább csak kötelező penzumnak tűnik. A verseny jelenlegi struktúrájából adódóan nem rendelkezik kellő szakmai renomé-

Az elmúlt évek néhány illusztrált kiadványa éppen azt bizonyította, hogy viszonylag csekély többletköltséggel, ám annál vonzóbb eredménnyel társítható illusztráció szövegekhez. Az így létrejött könyv egyszerre számíthat az irodalom olvasói, valamint a bibliofil és grafikai gyűjtők figyelmére. Vajon kell-e indokolni, hogy az irodalmi

Orosz István illusztrációja. Weöres Sándor: Füves könyv. Helikon, Budapest, 2013

szöveg látványossá tétele milyen vonzerőt jelenthet a képkultúrán nevelkedett fiatal olvasónemzedéknek? Arról nem is szólva, hogy az irodalmi nyilvánosság milyen megjelenési lehetőség az alig ismert és méltányolt kortárs grafika számára.

Az elmúlt másfél évtizedben a gyermekkönyv területén már lejátszódott az a gyökeres átalakulás, amely új energiákkal töltötte fel a hazai könyvillusztrációt. A fellendülésben nagy része van a támogató és aktív szakmai szervezeteknek, a rendszeres, illusztrációkat is elemző műkritikának, a kellő reklámnak és nyilvánosságnak, s nem utolsósorban a 2007 óta megrendezett Aranyvackor irodalmi és illusztráci-

Gyulai Líviusz kőrajza. Babits Mihály: Jónás könyve. Arcus, Vác, 2001

Roskó Gábor rajza. Bálint István: Kikötői beszélgetések. Balassi, Budapest, 2005

val, az évente kiosztott díjak mögött pedig nincs világos esztétikai szempontrendszer. Márpedig enélkül a díj nem tölti be eredendő hivatását, hogy útmutatója és mércéje legyen a magyar könyvművészetnek.

Pedig az elmozdulás mintha érzékelhető lenne e téren: lassanként mintha a kiadók felismernék, hogy a kortárs grafika nem igényel feltétlenül drága bibliofil kivítelt, a jó illusztráció megtérülő befektetés lehet.

és pályázatnak. Van tehát érdeklődő közönség, vannak kísérletező kiadók és kiváló grafikusművészek. Kérdés, hogyan találhatnak egymásra. Talán egy rendszeres időközönként megrendezett illusztrációs seregszemle segítené abban, hogy rajzoló, írók és kiadók együttműködése kialakuljon, s végül az olvasó jóleső érzéssel feledkezzen bele a kettős – művészeti és irodalmi – műélvezetbe.

RÉVÉSZ EMESE

A legjelentősebb magyar aukciós-házak szeptember végi, októberi árveréseit a szokottnál is nagyobb figyelem kísérte. Virág Judit és Kieselbach Tamás galériái egyaránt 50. aukciójukat tartották – tekintélyes tételekkel és rekordleütésekkel. A festmények mellett a fotó, a bútor, valamint az első, filmplakátoknak szentelt árverés is jó eredményeket és új résztvevőket hozott.

Az már jelent valamit, ha a legnépszerűbb közösségi oldalon terjednek egy árverés tételei, osztják, lájkolják az emberek, nem feltétlenül a gyűjtők, hanem bárki, aki megrögzött kultúrafogyasztó. Így volt a **Biksady Galéria** fotóanyaga esetében is: bár a cég XX. századi modern művészeti aukcióján négyszáznál is több tétel indult, a megosztók kifejezetten a mintegy száz magyar és külföldi fotográfia közül válogattak. Különösen a képzőművészeket ábrázoló portrék keltették fel az érdeklődést: G. Fábri Zsuzsa Anna Margitja, Vattay Elemér Breuer Marcellja, Molnár Edit képe, amely Barcsay Jenőt egyetemi anatómiai előadásai egyikén örököltette meg, vagy egy másik fotográfiája a műtermében pihenő Gráber Margitról. Ahogy általában, most is a külföldi vevők voltak az aktívabbak, így a nemzetközi anyag hozta a nagyobb árakat, némelyik olyan magasat, hogy az talán a külföldi piacon is említést érdemelne. A fiatalon elhunyt underground fotográfus, Robert Mapplethorpe egy igazán finom munkával képviseltette magát, az 1979-es Liliomok 2,2 millió forintos leütése csaknem a négyeszerese lett eleve nem csekély kikiáltásának. Az aukció egyik legjobban várt tétele is hozta az árat (1,1 millió): Victor Bockris életrajzíró Andy Warhol baráti köréhez tartozott, így örökíthette meg azt a ritka pillanatot 1978-ban, amikor a kisfiát a kezében tartó Muhammad Ali vendéggül látja Warholt Pennsylvániában,

Kádár Béla: Beszélgetők szabadban, 1928 körül
olaj, vászon, 101x161 cm

az otthonaként, búvóhelyként szolgáló Fighter's Heaven nevű birtokon. Moholy-Nagy László portréja a Du Bois – The Drake műteremben készült 1938-ban, ezt a fotót 150 ezer forintért vásárolta meg valaki.

A **Virág Judit Galéria és Aukciósház** 50. árveréséhez érkezett október 5-én. S ha a külsőségek talán kissé túlzónak tűntek is, kétségtelen, hogy a patinás árverezőháznak van mire büszkének lennie. A kínálat méltó volt az alkalomhoz, és érdeklődőkben sem volt hiány: a Budapesti Kongresszusi Központban a későn jövők csak az erkélyen foglalhattak helyet, ami már régen nem fordult elő.

Ősz közepi aukciós körkép, Budapest

A nagy számok versenye

Patkó Károly: Fürdőzők
olaj, vászon, 125x110 cm

Érdekesen alakult a két sztártétel sorsa: Berény Róbert Monacói tengerpartjáért és Kádár Béla Beszélgetők szabadban című olajképeért egyaránt 60–80 millió forintot vártak; végül az előbbi 55, az utóbbit 90 millió forintért üttették le. A Berény életművében témáját tekintve ritkaságnak számító festmény a művész rövid, de jelentős fauve-korszakának kiemelkedő alkotása, és hosszú lappangás után

decemberi aukcióján – akkor még Kompozíció címmel – kikiáltási áron, 10 ezer forintért kelt el. Jó negyven évvel később most ennek az összegnek a kilencezerszeresét adták érte, ami Kádár Béla számára új életműrekordot jelent, s egyben az idei esztendő eddigi legmagasabb hazai leütése.

Nem ritka, hogy hagyatékokból, más okból felszámolt gyűjteményekből egyszerre több munka kerül kalapács alá, számuk azonban ritkán éri el a több tucatot – most azonban egy háromgenerációs kollekció, a Gordon-Várad-gyűjtemény esetében ez történt. A színész–orvos házaspár első sorban személyes kapcsolatai révén bővítette tovább az örökölt gyűjteményt, mely a magyar képzőművészetnek a századfordulótól egészen a hatvanas évekig tartó évtizedeiről ad egyfajta keresztmetszetet, főként a progresszív, „franciás ízű” áramlatokról. A többek között Rippl-Rónai József, Perlrott Csaba Vilmos, Ámos Imre, Anna Margit és Czóbel Béla nevével fémjelzett anyagból kiemelkedik Tihanyi Lajos egészen korai, de a művész kompozíciós eszköztárát már magabiztosan alkalmazó munkáinak egyike, a Szajnai csónakosok 1907-ből. A Párizsban született olajkép a becsértékének megfelelő 30 millió forintos áron cserélt gazdát.

Nem volt könnyű dolga a **Kieselbach Galériának** pár nappal Virág Juditék után árverezni, felülmúlni a már-már fesztivál jellegű és magas leütési árakat hozó aukciót. Bár látható, hogy Kieselbach Tamásék más irányba nyitnak – és lehet, hogy ez a szalon jellegű, több helyszínen is zajló programsorozat meghozza a gyümölcsét –, az árverés mégis nyílt terület, ahol az adott estén kell produkálni. (Ritkán fordul elő, hogy egy rendezvény ilyen nagy médiavisszhangot kapjon, mint a Kieselbach Galériáé, persze ebből csak akkor lesz hasznuk, ha az illusztris vásárlókhöz új vevőkör is csatlakozik.)

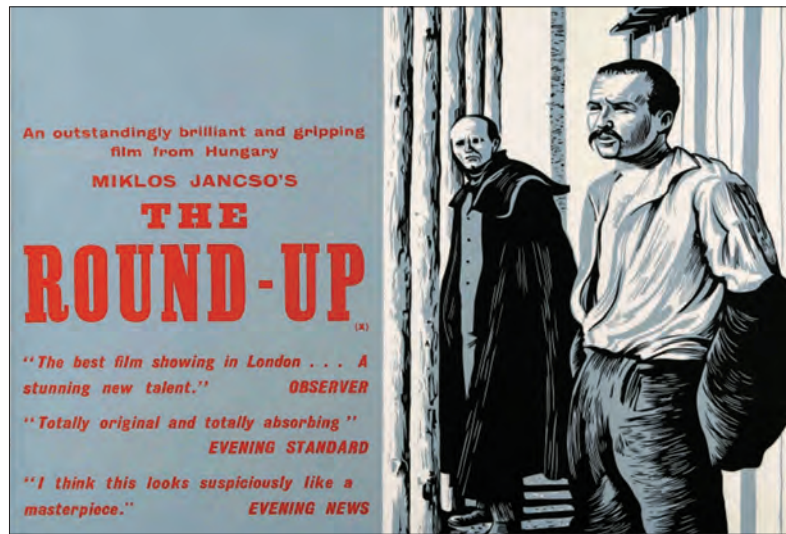
Patkó Károly Fürdőzők című alkotása hozta a legmagasabb leütési árat – 50 milliót. Talán néhányan még emlékeznek rá, amikor a Blitz Modern MEO-beli, 2001-es aukcióján Patkó poszteren bemutatott (éppen az MNG Arkádia-kikiáltásán függő) Ádám és Éváját az akkor hihetetlenül magas 28 millió forintnál üttették le, majd alig három év múlva újabb 10 millióval lett drágább. Úgy tűnik, hogy Patkó hatalmas méretű újklasszicista kompozíciói sosem mennek ki a divatból, ráadásul ezen a Fürdőzőkön a téma rendszerint hűvös zöldeskék árnyalatai helyett a felsőbányai korszak meleg színeit használta, így ha lehet, még inkább gyűjtőbarát az alkotás.

Batthyány Gyula piaci értékét jelentősen megdobták a közelmúlt kikiáltásai és a kibővített monográfia. Az a néhány eladó, aki az elmúlt egy évben piacra szánta Batthyányját, minden bizonnyal jól járt, és ez történt most is, hiszen az Elegáns társaság 25 millió forintot hozott tulajdonosának. Ugyan a katalógus tanulmánya hosszan sorolja, hogy ki mindenki vendégeskedett a művész otthonában, az elnagyoltan ábrázolt alakokat nehéz lesz beazonosítani – bár a monográfiát jegyző Molnos Péternek ez az egyik legkedvesebb és legszórakoztatóbb elfoglaltsága.

Szintén beérik az a munka, melyet a magyar Vadak, Nyolcak, kubisták kutatói végeznek. A magyar modernizmus úttörői sorra 10 és 20 millió forint között kelnek el, a valaha szűkösségnek hitt korszak egyfolytában bővül, előkerülnek a lappangó, elveszettnek hitt művek, amelyek folyamatosan árnyalják az 1905 és 1920 közötti magyar művészetről kialakult képet. A mostani merítésből csak néhány példa: Perlrott Csaba Vilmos Műtermi csendélet virágokkal, gyümölcsökkel, szoborral és Fehéringes nő, Czifrány Dezső Almás csendélet, Márffy

magyar ebédlőgarnitúráért pedig 460 ezer forintot adtak. A festményanyagból szinte teljesen hiányoztak az igazán nagy nevek, de talán éppen ezért irányulhatott több figyelem a kismesterek alkotásaira. A licitálók ezúttal is válogatósak voltak, de néhány tételért komoly csata alakult ki. K. Spányi Béla Alkonyi tája 140 ezerről indulva 400 ezer forintig jutott, Stein János Dianjáért 120 ezres kezdés után 300 ezer forintot adtak, Komáromi Kacz Endre Délután a szabadban című munkája pedig 90 ezres kezdőárra után 250 ezer forintért cserélt gazdát. A kortárs szekció figyelemre méltó darabjai voltak Deim Pál és Schéner Mihály művei, amelyeket induló vagy ahhoz közeli áron, a 80–180 ezer forint közötti sávban lehetett megszerezni. Ezúttal is szinte minden műfajban gazdag volt a ház néprajzi aukciójának kínálata. A legnagyobb érdeklődés egy XIX. század végi, Deák Ferencet ábrázoló mezőtúri mázas cserép-csúcsdíszt íránt mutatkozott, mely végül kikiáltását megduplázva, 320 ezer forintért kelt el.

A **BÁV** ezúttal egy olyan tárgy típusnak rendezett külön aukciót, amelyik nem kizárólag a műgyűjtők érdeklődését keltheti fel. A filmplakátok mindenki emlékeket ébresztenek, a nosztalgia pedig vásárlásra csábít, így érdemes volt ezzel a gyűjteményszéttel a nyilvánosság elé lépni. Jancsó Miklós Szegénylegények című filmjéhez az Academy Cinema rendelt annak idején plakátot Peter Strausfeld grafikustól, ráadásul limitált mennyiségben: ezekből a linómetszetekből legfeljebb 300–500 példány készült. A The Round-Up (ezzel a címmel vetítették az alkotást Angliában) plakátja most 160 ezer forintért kelt el, és mivel a nemzetközi piacon ugyancsak keresett az ilyesmi, még befektetésnek is megfelelhet. Láthatóan a kultuszfilmek plakátjait vitték inkább: A tizedes meg a többiek, a Döggeselelyű, a Taxisofőr, a Mindhalálig zene reklámjai 20 ezer forint körül mentek el; az Eszkimó asszony fázik Méhes Lóránt, a főszereplő Méhes Marietta férjének grafikájával 34 ezer forintot

Peter Strausfeld: Szegénylegények, The Round-Up, 1966
rendező Jancsó Miklós, 760x1020 mm

Ödön Lovasok a vízparton, Pór Bertalan Nyári út. Mára úgy tűnik, hogy ez a korszak és művészkör hozza a legbiztosabb eredményeket a festmények aukciós piacán.

A **Nagyházi Galéria** XIX–XX. századi festmény- és bútorárverésén a legjobb árakat kissé szokatlan módon a bútorok érték el. Az évek óta nehéz helyzetben lévő bútorpiacnak igazán jól jön a legkisebb siker is. Ezekből most több is született: egy XVIII. századi osztrák komódért 600 ezer, egy 1930 körüli 8 darabos

ért. Ugyanennyit adtak a Vízipók, csodapók plakátjáért – ezek szerint mára e népszerű rajzfilmsorozat is kultikusá vált a gyűjtők körében.

Érdemes megjegyezni, hogy a BÁV gyors közvélemény-kutatást végzett a közönség soraiban, amelyből kiderült, hogy az egyébként igen fiatal (többségében 30 és 40 év közötti) licitálók nagy része nem jár árverésekre. Ebből következik, hogy az újabb műfajokkal újabb közönséget lehet bevonni az aukciókra.

GRÉCZI EMŐKE–EMŐD PÉTER

Auktionshaus im Kinsky, Bécs

A mennyei Jeruzsálem – régi gépfegyverrel

Az utolsókból lesznek az elsők – e jól ismert igazság ismét helytállónak bizonyult, ezúttal a bécsi Kinsky-palotában.

Az október 6-án, két menetben rendezett kortárs árverés frappáns záróakkordjaként a 459. tétel visszakérésre 350 ezer eurós vételi ajánlatot kapott. Előzetesen 350 és 700 ezer eurós becsértéken kínálták Anselm Kiefer A mennyei Jeruzsálem (2011)

Anselm Kiefer: A mennyei Jeruzsálem, 2011
vegyes technika, fém, lenvászon, 190x380 cm

című monumentális olaj-emulzió-akril-sellak-szén művét, melyre az alkotó egy rozsdás golyószóró eredeti példányát rögzítette. A címet János evangélista újtestamentumi végíté-

let-látomásából kölcsönözte, melyet a kép felső részére kézírással rá is rótt, míg alul a gyermekrajzszerű, apró házak sorát „GAZA” felirattal jelölte, konkrét utalással a kortárs apokaliptiszre. A kompozíció fő motívuma a hóval borított, legendás Sion-hegy, amely a középmező köd- és füsttengeréből magasodik ki, ebben „lebeg” a vaskos gépfegyver vészjóslóan sötét és súlyos foltja a földhöz lapuló fa-

san és reliefszerűen kiképzett felszín ellenére a fehérek, szürkék, okkerek egymásba olvadó árnyalatai kimondottan festőiek, így tovább fokozzák a sokkoló összehatást, a tartalom és a forma kontrasztját.

Szintén az árverés vége felé került kalapács alá az ezredfordulón elhunyt, de mindmáig népszerű osztrák mester, Friedensreich Hundertwasser fél négyzetméteres csomagolópapírra felvitt, fedőfehérrel kombinált akvarellje. Az organikus absztrakt mű címe: Az út, amely egy virágon át vezet (1958). A Hundertwasser által kedvelt spirál és labirintus önmagába visszatekeredő rendszere, a jellegzetes, párhuzamosan egyenes vagy körkörös ecsetnyomok egy stilizált levél erezetét s egy virág bibéjét, szirmait idézhetik fel a nézőben. Az elvont kompozíció a zöld és vörös kolorit egymással felelő, ugyanakkor egymást kölcsönösen kiegészítő ellentétre épül, amelyet középen nagy erejű kontúrvonal határol.

A korai munka provenienciájának kuriózuma, hogy előbb a párizsi Kamer galériából került izraeli magánszemélyhez, majd a mai Kinsky palotabéli aukciósház elődjénél, a Wiener Kunst-Auktionen 1994-es licitálásán szerezte meg mostani beadója, egy magánszemély. Új tulajdonosa 75–150 ezer eurós becsértéken belül, 90 ezer euróért foglalta le.

Noha csak néhány sorszámmal odébb szerepelt a listán, ég és föld

Markus Prachensky: Etruria orizzontale, 1984
akril, lenvászon, 130x175 cm

a különbség a görög Jannis Kounellis cím nélküli, fekete tussal fehér papírra festett munkájához képest. Bár a művész a hatvanas években az olasz Arte Povera mozgalom egyik alapító tagja volt, ezen a munkáján a korabeli informel irányzat mellett a dadaizmus kései hatása is felsejlik. Akkori Ábécé-sorozatából a találmányra táncoló számok, betűk és írásjelek szinte mozgásban vannak, a nézőre bízzák a képlet megfejtését. Az „abrakadabra” 20–40 ezer eurós sávjának dupláját is meg-

érte új gazdájának: 72 ezer euróért kelt el. A sokféleségre jó példa, hogy egyformán 50 ezres alapáron ment tovább Markus Prachensky Etruria orizzontale (1984) című lendületes, harsány gesztusfestménye és Gottfried Helnwein 2005-ben készült, fotorealista kislányportréja, finom pasztellszínekben (előbbi a 30–60 ezres, utóbbi a 35–70 ezer eurós sávból). Az el nem kelt tételekre egy hónapon át lehet licitálni az online katalógusból.

WAGNER ISTVÁN

Csomagolhatjuk Önnek?

Nálunk a műtárgy több mint áru. Művészet, kulturális kincs, személyes érték és presztízs-tárgy egyszerre. Története és történelme van. Aki birtokolja, továbbírja ezt a történetet. Ha Önnek nem csupán a befektetési érték számít, de szeretne részesévé is válni egy műkincs meséjének, keresse szakértőinket: segítünk, hogy rátaláljon arra, ami az Öné!

Következő árverésünk: **67. MŰVÉSZETI AUKCIÓ** | Kiállítás: október 31. – november 8. 10:00–19:00 (BÁV Aukciósház, V., Bécsi u. 1.) Árverés: MOM Kulturális Központ (1124 Budapest, Csörsz utca 18.)

- November 10. 17:00 - ékszerek és órák árverése
- November 11. 17:00 - festmények, bútorok és szőnyegek árverése
- November 12. 17:00 - műtárgyak, porcelánok és antik ezüsttárgyak árverése

Aukciónkon kávé- és pezsgőkülönlegességekkel várjuk (Tóth Sándor VB-döntős, Magyarország legjobb kávézója, magyar bajnok barista kávéi és a Kreinbacher Birtok világbajnoki ezüst- és bronzérmes pezsgői, valamint borai). Regisztráló vásárlóink között páros KLM Economy Comfort repülőjegyet sorsolunk ki Buenos Airesbe! További információ: www.bav.hu/ertekekbirodalma

DECEMBERI ÁRVERÉSEINK:

- 92. Ékszeraukción és 1. Karácsonyi Műtárgyaukción
Kiállítás: november 28. – december 6., 10:00–19:00 BÁV Aukciósház, V., Bécsi u. 1.
Árverés: december 8–9., 17 órától, MOM Kulturális Központ, 1124 Budapest, Csörsz u. 18.
- 3. Kamaraaukción
Kiállítás: 2015. november 13. – november 25., 10:00–19:00, Szent István Antikvitás, V., Szent István körút. 3.
Árverés: november 26., 17 órától, Szent István Antikvitás, V., Szent István körút. 3.

A műgyűjtés öröme

BÁV ANTIVITÁS
ANNO 1773

ARTE Galéria és Aukciós Iroda

66. árverés: **grafika**
november 14.
szombat
11 óra

Major János
ceruzarajza

kikiáltási ár:
85 000,-

Árveréseink helyszíne:
FUGA
(V., Petőfi Sándor utca 5.)

67. árverés:
fotó, szobor, fotóérem
december 12.
szombat 11 óra

artportal

Minden benne van
www.artportal.hu

LEGYEN ÖN IS MŰÉRTŐ

KAPHATÓ A NAGYOBB ÚJSÁGÁRUSOKNÁL!

ÉVES ELŐFIZETÉS **15% KEDVEZMÉNNYEL.**

ELŐFIZETHETŐ: bolt.hvg.hu/egyebkiadvanyok
TEL.: (06-1) 436-2045, fax: (06-1) 436-2012,
E-MAIL: ugyfelszolgalat@hvg.hu

www.muerto.hu

Art Market Budapest 2015

Egy vásár szerepet keres

Ha vetélkedőt rendeztünk volna a szerkesztőségben arról, milyen sajtóközlemény jön ki az Art Market zárása után, biztos, hogy valamelyikünk eltalálja a jelzős szerkezeteket (jelen-tős/kiemelkedő siker stb.), de talán a számokra való hivatkozást is (6000 négyzetméteren 500 kiállító stb.). Nem rosszmájúak akarunk lenni, csak várunk már arra a pillanatra, amikor a vásár sikerét nem mennyiségi, hanem minőségi mutatók adják majd, s nem csak az Art Market állítja magáról, hogy kiemelkedően sikeres volt. Szögezzük le mindjárt azt is: jó, hogy van Art Market Budapest! A továbblépéshez azonban feltétlenül a minőségi szempontokat kellene előtérbe tolni, és tisztítani a profilt.

Évek óta kérdés: vajon az Art Market ingyenes tömegrendezvény közpénz felhasználásával, vagy komoly szakmai vásár, célzottan a gyűjtőknek? Nem kellene-e szűkíteni a kört? – hiszen most for-profit és nonprofit galériák, művészeti projektek, közös műtermek, felsőoktatási intézmények is jelen vannak. Öröndötes, hogy több galériától is értesültünk jelentősebb eladásokról, de az is biztos, hogy ha a jövőben a szervezők nem a mennyiségre és a széles merítésre hajtanak, akkor kevesebb lesz ugyan a kiállító, de nőni fog a színvonal, és a forgalom is. Nem melléleg: akik pedig most az eldöntetlenségek miatt vagy más okból maradnak távol (Maklár Fine Arts, Knoll Galéria, Molnár Ani Galéria, Faur Zsófi Galéria, Godot Galéria), képviselik majd magukat. Ugyanakkor nem irigyeljük a szervezőket, hiszen a – mondjuk így – volatilis hazai piaci környezetben egyszerre kell egy kereskedelmi vásár létjogosultságát bizonyítani, határozott profilját kialakítani, és jövőjét építeni.

Tegyük hozzá rögtön: az idej jobb volt, mint a tavalyi. De még mindig kérdéses, mikor lesz belőle fontos európai esemény. A Bécshez képesti pozicionálás kényszerét lehetőségként fogja fel az Art Market, ami jó. A Balkán „képbe hozása”, vagy pontosabban az az ígéret, hogy a hazai és nyugati gyűjtőt majd az Art Market vezeti be a balkáni térség országainak kortárs művészetébe, éppen ebből fakad. Felemásra sikeredett, mert a válogatás elég esetlegesnek tűnt. Bár a beígért Nyugat-Balkán mint fogalom – attól tartunk – nemigen létezik, illetve leginkább abban az ironikus értelemben, ahogyan a Neurotic zenekar emlékeztetés dalszövege óta „West-Balkán”-ként magunkat emlegetjük, voltak azért telitalálatok. A belgrádi U10 és a szarajevói Duplex 100m² remek, színvonalas anyagot hozott. Az albán, koszovói, macedón vonal azonban, noha fontos lenne, erőtlenebb volt. Meglehet, arrafelé kevesebb kapcsolatot tudott kiépíteni az Art Market, bár Szlovéniából is egy zavarbaejtően gyenge galéria érkezett. A nyugat-európai galériák jelenléte legalább ennyire esetlegesnek tűnt, s ezen a berliniek sem lendítettek: ott leginkább az Ostkreuz volt üdítő – bár ők már átvezetést jelentenek a fotórészleghez. A hazai élcsapat megint stabil volt, az acb, a Vintage, a Kisterem hozta színvonalát – melléjük erőteljesen jön fel a Chimera is. Akadnak, akik a piac újrafelosztására tett kísérletről beszélnek, eszerint a fent említett harmas

– amely nagyot dobott a Bookmarks nemzetközi sikerével – mellé (vagy akár helyére) a Chimera, valamint a Kieselbach Galéria új vállalkozása, az Art+Text „nyomulna be”.

Az, hogy a hazai neoavantgárd, amelybe rengeteg munkát fektettek, komoly kereskedelmi tényező lett, már nem újdonság – viszont erre a vonatra többen is felszállnának. Pedig itt rengeteg elvégzendő munka volna még. Az acb – amely amúgy idén alig állított ki kortárs műveket a standján – a vásárt megelőzően jelentette be, hogy kutatói műhelyt (Research Center) hoz létre. Ez abba a tendenciába illeszkedik, amelyben kereskedelmi galériák próbálnak kontextust teremteni a művészeknek, és közben – kénytelenségből – közintézményi szerepeket

resett a Lánchídnál a Capa milicistáját megcsúfoló – és a sajtó által darabokra szedett – giccsszobor? Túl azon, hogy rossz üzenet, ha a művészetet pusztán köztéri jópofaságként próbálják kommunikálni, ezzel biztosan nem lehet megszólítani a „fiatalokat”. Már ha ez volt a cél. Merthogy az tény: formálódik egy fiatal gyűjtői réteg, harmincas éveik elején járó (vagy akár huszonéves) emberekből, de ők elsődlegesen a saját kortársaikra kíváncsiak, s épp ebből a frissességből kevés volt a vásáron. Az INDA törekvésein látszik, hogy ezt a gyűjtői réteget keresi, no meg a fotószekcióban találtunk még nagy adag fiatalos lendületet.

Az Art Photo Budapest részleg egyébként is igen erősnek tűnt – kérdés, kik gyűjtenek minálunk fotót, il-

Az Art Market Budapest standjai

is átvessznek. Ők is, és mások is gőzerővel igyekeznek építeni a hazai neoavantgárdot – és most már pop artot is – a bel- és külföldi gyűjtők számára, bevezetni a műkereskedelemben eddig kevésbé forgó neveket (például Ladik Katalinét vagy Perneczky Gézáét). Ez izgalmas és jó folyamat, ugyanakkor vannak veszélyei. Kérdés, mennyire lehet a kutatás pártatlan, hiszen egy kereskedelmi galéria sosem érdek nélküli szereplő. Az is kérdéses, van-e elég mű ebből a korszakból. Ami például a fotókat illeti, sok elveszett, megromlódott, adott esetben nem is művekként tekintettek rájuk az alkotók. Eldöntendő ezek után, mi számít itt eredetinek, és mindez hogyan tükrözhető az árakban.

Ha nem lesznek nagy, intézményi kutatások, szétíródhat, széteshet egy korszak értelmezése, bemutatása, s ennek jeleit itt is láthattuk: nehezen érthető, hogy mi volt a szándék a vásár bejáratánál az Erdély Miklós-„részleggel”. Ez így a művész életművéhez méltatlan volt, mindenesetre jól mutatja: az Art Market még tele van ellentmondásokkal, az egyik oldalon minőség, a másik oldalon provinciális megoldások jellemzik. Hiszen például ha a szobrászat hangsúlyos jelenlétét – öröndötes módon – Bernar Venet nagyon erős munkái jelzik, akkor mit ke-

letve olykor az is, mit gyűjtenek, amikor fotót. Talány továbbá az is, ami a vásár sajtóanyagában áll, hogy „a Főváros vezetése felkérte az Art Market Budapest szervezőit, hogy Budapest: fotófőváros munkacímen kezdjék meg egy program kidolgozását, amelynek célja, hogy a város Európa új fotóművészeti központjaként kaphasson kiemelt nemzetközi szerepet”. Kicsit mindig összerendezzünk, ha a politikai vezetés ilyesfajta kezdeményekkel áll elő, ezenkívül pedig figyelmükbe ajánlanánk a fotófőváros ötletgazdájának, hogy itt – a hivatalosan kijelölt területen túl – számos autentikus szereplő van a színtéren, el ne feledkezzenek róluk. De legyünk optimisták: egyre többen ismerték fel, hogy a fotóban van potenciál. Van. Mint ahogy Budapestben is, és a hazai műkereskedelemben is. Csak az sem ártana, ha miközben a hivatalosság a művészet kereskedelmi és turisztikai vonatkozásában pénzt és országimázst számít, nem marginalizálná és lehetetlenítené el magukat a kritikus művészeti gyakorlatokat. Azaz: békén hagyná a szcénát. Bár ez már más lapra tartozik, ezen egy kereskedelmi vásár nem sokat változtathat. Legfeljebb tendenciákat erősíthet, és lobbizhat. Azt viszont nagyon is.

N. G.

Positionen, Liste, abc Berlin

A művészet hete súlypontjai

Arról, hogy a művészet terén mi minden történt a német fővárosban egy hét leforgása alatt, a gazdag program miatt nehéz teljes képet adni. A Woche der Kunst (A művészet hete, szeptember 15–20.) súlypontjait a vásárok képezték, a színvonallával kimagasló abc, a második éve futó, idén új helyen megrendezett Positionen és a programon kívüli, félhivatalos Liste a Kraftwerkben. Újdonság volt a projektterek dialógusára épülő Project Xchange Festival tíz berlini résztvevővel, öt párt alkotó, tartalmi párbeszédet folytató kiállításai. A kapcsolódó események közül kiemelkedett Allan Kaprow Fluids című, 1967-es Los Angeles-i happeningjének rekonstrukciója berlini művészekkel (jégépítmények felállítása és elolvadásuk folyamata) a város különböző pontjaiban. Paul McCarthy önmagát állította ki ruhátlanul, fekvő helyzetben a Schinkel-pavilonban. Retrospektív fotóanyagával jelen volt Cindy Sherman is. A hagyomány szerint néhány berlini magángyűjtemény szintén ajtót nyitott a közönségnek, köztük Haubrok, Wessel, Hoffmann és Arthur de Ganay, illetve a II. világháborús bunkerépületből létrehozott galériájába kivételesen 12 euróért Boros is beengedte az utca emberét. A művészeti hétre a galériák is külön anyaggal készültek, ezeket szervezett körsétán lehetett bejárni.

A vásárok közül a két éve debütált Positionen a Listéhez és az abc Berlinhez viszonyítva tradicionálisabb utat képvisel, a festészet és kisebb mértékben a szobrászat kortárs vonulataira koncentrál. Itt – szemben az abc-vel – nemigen láthattunk installációkat. Új helyén, a Spreeparton az Arena Berliben idén videoszekcióval is bővítette programját. A vásár egyik „nagy” meglepetése egy digitális montázs alapján jacquard-technikával kivitelezett 23×49 méteres falikárpit volt, melyet egy Kippenberger-kép alapján készített Margaret Eicher (32 ezer euró, Galerie Horst Dietrich, Berlin). A régi gobelinekre emlékezte-

Margaret Eicher: Lob der Malkunst (A festészet eljegyzése), 2013 digitális montázs, 290x430 cm, Positionen

a BERLINARTPROJEKTS fiatal műkereskedője saját korosztálya művészetét prezentálta: az isztambuli szobrásznő, Yasam Sasmazer fizikai erőfeszítéseket ábrázoló realisztikus bronzfiguráit, illetve a német Ulrich Riedel fa kubuspixelekkel épített fej-önportréját. A főleg rajzok iránt érdeklődő C und K unterwegs Galerie irodalmárból lett kereskedője a menekültként Berlinbe érkezett libanoni Said Baalbaki munkáit hozta el: a frissen érkezett bevándorlók csomaghalmait természetes hegyeként ábrázoló rajzokat és festményeket. A Galerie Tammen und Partner többek között Marion Eichmann kollázs-relieffeit kínálta. A fiatal művész-nő képeit – melyek a szülei utazó életmódja révén benne felhalmozódott élményanyagból születnek – maga festette-rajzolta papírkivágások rétegeiből építi fel.

Az Arenát az abc Berlin helyszínével, a Gleisdreieckkel összekötő útvonal közepe táján találjuk az alternatív Listét, váltakozó színvonalú galériákkal és munkákkal. Ez nem jelenti azt, hogy itt is ne fedezhetnénk fel érdekes műveket és művészeket. Például Rainer Langfeldt fiatalkori idoljait megjelenítő plakátszerű „surpop” képeit a feldbachi Takinu galériából, amelyet

és Katja Pratschke közös, Magyarországon már bemutatott multimédia-munkájának (Hidden Cities, 2012) egy példányát hozta el, egy fotókból, videoanimációból és könyvből álló egységet (www.potentialspace.de, interjúnk a 7. oldalon), melynek azonban inkább a két másik vásár valamelyikén, azok közül is inkább az abc-n lett volna a helye (a Liste-részvétel a galériás döntése volt).

Az abc (Art Berlin Contemporary) az Art Basel egykori sajtófőnöke, Maike Cruse irányítása alatt A művészet hete legizgalmasabb helyszíne volt. Elődjéhez, az Art Forumhoz hasonlóan nem keltette kifejezetten kommersziális esemény benyomását. A galériák művészei határozhatták meg, mennyi teret vesznek igénybe műveikhez, így a válogatásba nagyobb munkák is bekerülhettek. Például Rirkrit Tiravanija intervenciója pingpongasztalokkal, melyeket a közönség „hozhatott játékbá”, vagy Ai Weiwei egy újabb installációja vaskarmokból, mely hatalmas szőnyegként borította a járófelületet. Az abc-t mindenki arra használhatta, amire akarta: szellemi feltöltődésre, üzletre, vagy formák nélküli tájékozódásra – mint egy múzeumi sétát, vagy mint egy fontos társadalmi eseményt. A nyakba akasztható dobozaikkal gallyakat műtárgyként áruló művészlanoyktól kezdve a magabiztos múzeumi vezető kurátorig és milliomos gyűjtőig, a rejtőzködőtől a hivalkodóig, a tornacipőtől a válogatott eleganciáig, kopott kerékpártól a luxusautókig minden előfordult és jól megfért egymás mellett. Az előzetes szakmai szűrőn átment műtárgyak tekintetében általában az volt elmondható, amit Chris Deacon, a New York-i Time Out művészeti vezetője, a Talking Galleries programmoderátora a fiatal galériák felzárkóztatásának kérdésével kapcsolatban kijelentett, és amit már jó ideje tudunk: megszűnt az egyes trendek dominanciája, a művészeti piac manapság egyszerűen mindent felvesz. Emellett persze kialakulnak új jelenségek is, például az abc-n a Ryan Trecartin képviselte Neo-Internet-Art, mely a reklám, a marketing és a hálózathasználat, a virtuális jelenlét markereit olvasztja új esztétikává, és leginkább a húszas-harmincas, gördeszka–mountainbike-os, és más extrém sportok mellett az interneten felnőtt művészgeneráció érdekelt benne.

V. M.

Frieze London, 2015

Túl szép ahhoz, hogy...

Az idén 13. alkalommal megrendezett londoni Frieze-en a világ galériáinak legjobbjai közül 164-en gyűltek össze. A szervezők szokás szerint ambiciózusan törekedtek arra, hogy fölülmúlják, vagy inkább messze meghaladják egy művészeti vásár lehetőségeit. A 164 kiállító standjai között sétálgatva és a szakmai programokat tanulmányozva a látogatónak az a benyomása alakulhatott ki, hogy a művészeti piac, amelyet némileg feszélyez saját mértéktelensége és felszínessége, egyre inkább fölvállalja a komolyabb szakmai kihívásokat. A kurátorok például nemcsak a pálya széléről nézelődtek vagy kritizáltak, hanem bizonyos galeristák megbízásából éppenséggel aktívan részt vettek standok kiállítóttereinek és kiállításainak megtervezésében, olyan műveket is beválogatva, amelyek nem feltétlenül eladhatók. Felbukkantak korábban különösnek számító konceptuális alkotások és olyan többszobás installációk, amelyekkel inkább a Documentán vagy Velencében szoktunk találkozni. A panelbeszélésekre olyan művészek kaptak meghívást, akik iránt eddig csak a múzeumok érdeklődtek, például Ellen Gallagher, Lawrence Weiner, Anicka Yi vagy Tania Bruguera. A vásáron megjelent londoni kereskedelmi galériák főhadiszállásain pedig a műkereskedelem érdeklődésétől eddig távolabb álló Ryan Gander (Lisson Gallery) és Cornelia Parker (Alan Cristea Gallery) kiállításait is láthattuk.

A Frieze mintha azt sugallta volna, hogy a műtárgypiac nem akar többé csak piac lenni, hogy nem pusztán a szórakoztatásról szól. Komoly tartalmakra vágyik, és olyan státuszra, melyet általában pénzen nem lehet megvenni, most mégis kísérletet tettek rá. A panelbeszélésekben, előadásokon az intézményi szféra legelismertebb elméleti szakembereivel, a legizgalmasabb művészekkel és egy nagyon cool filmprogrammal márkázta magát a vásár. Az intellektuális súly megteremtésére irányuló törekvés az utóbbi években egyre inkább jellemzi a top műkereskedelmi vásárokat, s a magángyűjtők mellett az intézményi döntéshozókat is célozza, akik nagyon nagy számban voltak jelen Londonban, és vásároltak is. Úgy tűnik, hogy a határok a művészeti vásárok és a biennálék között egyre inkább elmosódnak. A vásárok intézményesülni próbálnak, a biennálék pedig műkereskedelmi galériák és a magántőke szponzorálja.

Tom Friedman: Koktélparti, 2015 Stephen Friedman Gallery, Frieze London 2015

Félreértés ne essék, a Frieze továbbra is az eladásról és a vásárlásról szól, a megnyitó másnapján alig akadt eladatlan műtárgy, a galeristák nagyon elégedetten nyilatkoztak a forgalomról. Kétség sem férhet ahhoz, hogy a szervezők és a kiállítók itt igen jól ismerik a saját piacukat. Az egyik legnépszerűbb standon az amerikai Tom Friedman Koktélparti című alkotását, partizó emberek életnagyságú, megmerevedett csoportját, a művész által élő rajzfilmnek nevezett installációt 1,5 millió dollárért árulta a Stephen Friedman galéria. A New York-i és londoni székhelyű David Zwirner kiállításán Chris Ofili festménye vonta magára a figyelmet, de a vásár ideje alatt a galéria londoni kiállítóhelyén rendezett Oscar Murillo-tárlat összes darabja is elkelt. A Hauser & Wirth 42 különböző alkotó egy-egy szobrát helyezte fatalapzatokra, szoborerdővé változtatva standját, ahol a látogató rákényszerült, hogy közvetlen kapcsolatba kerüljön az alkotásokkal, s gyakran váltson nézőpontot.

Lassan hozzászokunk, hogy a Meyer Riegger által képviselt cseh Eva Kotátková installációi a fontos vásárokon mindig a fókuszba kerülnek; a több neves galériával is dolgozó lengyel Goshka Macuga pedig mind az art faireken, mind a biennálékön az egyik legkeresettebb sztár. A vásár állandó résztvevőjének számító Gregor Podnar a román Dan Perjovschi igen nagy méretű, korai, ritkaságnak számító rajzát 90 ezer euróért kínálta; a varsói Foksal Foundation Pawel Althamer applikált rajzát 70 ezer euróért adta el. A Frieze Focus szekciójában kiállító varsói Dawid Radziszewski galériája idén debütált a Tate Modern pop art kiállítása kapcsán felfedezett lengyel művész, Maria Pininska-Beres egyetlen installációjával. A művet és az alkotó további munkáit is megvásárolták tőle.

A kínálatot erősen befolyásolták a Frieze idején a londoni intézményekben látható tárlatok. Leginkább a Tate Modern The World Goes Pop című megrendezvénye, mely a popkorszak művészettörténetének átirására tesz kísérletet viszszaemelőleg, s Braziliától Csehországon át Japánig számos olyan művészt emel az árnyékból a fényre, akik közül sokan a hatvanas évek óta egyáltalán nem állítottak ki. Bár a kiállítás számos negatív kritikát is kapott, a műkereskedők joggal remélik, hogy a pop art iránt az utóbbi években egyre jobban kibontakozó kurátori érdeklődés a gyűjtőket is befolyásolja majd, és a Tate nyomán számos új, eddig felfedezetlen művészt lehet fókuszba helyezni a hatvanas–hetvenes évekből. Máris érezhető volt, hogy a kollázsairól ismert japán tervezőgrafikus Keiichi Tanaami, a szintén grafikusként alkotó brazil Wanda Pimentel és a már említett Maria Pininska-Beres nevét mostantól illik megtanulni.

SPENGLER KATALIN

Gerd Rohling: Installáció, 2015 Contemporary Fine Arts, abc Berlin

tő kompozíció közepén allegorikus figuraként Natasha Richardsont lehetett felismerni, egyik kezében trombitával, a másikban babérkoszorút nyújtva az éttermi asztalnál ülő Gerhard Richter felé, a háttérben pedig az épp belépő Kippenbergert. A Galerie Thomas Fuchs Stuttgartból Rainer Fetting képeivel érkezett,

a standon használt, Gaudí tervezte és a nézők által is igénybe vehető székek tettek emlékezetessé. Felfogásukkal némileg anakronisztikusak, mégis érdekesek voltak a holland Terbeek galéria realista életképei, portréi, plasztikái egészen fiatal, kezdő művészekről. A berlini galériás Heidrun Quinque-Wessels Hámos Gusztáv

Ékszeres Éjszakája Budapest

Egyéniséggé növő tárgyak

Egy időben csaknem 30 ékszerkiállítás lesz látható Budapesten november 13-án este, az idén első alkalommal megrendezendő Ékszeres Éjszakája Budapest (ÉÉB) projekt alkalmából. A közönség a hazai kortárs ékszertervezés csaknem teljes keresztmetszetét megismerheti, hiszen 50 meghívott művész, valamint a MOME fémműves- és további két szakiskola ötvöstanulói is bemutatják legújabb műveiket. A kortárs magyar ékszertervezők legjobbjai kaptak felkérést, hogy részt vegyenek a rendezvényen, melynek célja, hogy a design- és a kortárs ékszer többféle arcát, műfaját megismertesse és megkedveltesse a szélesebb közönséggel, több művésznemzedék alkotásain keresztül.

Az ÉÉB központi eseménye a Kontakt című ékszerpályázat, melyen a kiállítási programban érintett művészek többsége részt vesz. Az alkotók arra reflektálnak, hogyan értelmezhető a kontakt fogalma, hogyan definiálható anyagok és formák, tárgyak és viselőik fizikai vagy szellemi érintkezése, kölcsönhatása. A pályázatra beérkezett műveket szakértő zsűri értékelt, válogatásuk alapján állt össze egy csoportos kiállítás, mely november 13-án 16 órától éjfélig a Design Terminálban lesz látható. Az első három helyezett, valamint a diák kategória győztesének munkái a Design Terminál szabadterei Üveg pavilonjában november 21-ig tekinthetők meg. A szervezők a közönségnek is lehetőséget adnak a véleménynyilvánításra. Az ÉÉB facebook oldalán (<https://www.facebook.com/ekszerkejszakaja>) november első hetében lehet szavazni a Közönségdíj jelöltjére.

Visy Dóri: Colmena gyűrű, 2015

Az ÉÉB kiállításai az ékszer megváltozott kulturális jelentésére, szerepére is erőteljesen felhívják a figyelmet. A fiatal és közepgenerációs alkotók újfajta médiumként, az önreprezentáció különleges eszközeként tekintenek rá. „A kortárs ékszertervezést arra használom, hogy megismerjem magam, és behatároljam emberi lényem. Az ékszertervezésben találtam meg az utat az önkifejezéshez és a meditációhoz” – vallja Jordi Aparicio spanyol ékszertervező, aki a Filter Galériában mutatkozik be. „Az ékszer kommunikáció. A mindennapokat teszi különlegessé, jelöl, megkülönböztet. Ennél érdekesebb médiumot nem ismerek. A pillanatnak szól, személyre szabott, maga a változás” – véli az Eventuell Galériában kiállító Börösök Anna. „Nem a hétköznapi ékszer érdekel, hanem az,

ami látható, emlékeztet és különleges. Szeretem a nőies és egyéniséggé növő tárgyakat. Fontos hatással van rám, hogy a ma világát az örök változtatás, a mindig újat akarás kényszere határozza meg. Kíváncsi vagyok az anyagokra, hogy mire képesek, és hogyan illenek a gondolataimhoz” – mondja a nemzetközi szcénában is otthonosan mozgó Gera Noémi, aki a Palmetta Design Galériában mutatja be legújabb munkáit. „Tárgyaim asszociációkat keltenek, emlékeket idéznek fel. A részek és a részletek megmutatásával indítok el gondolatokat a nézőben. Szeretem feszegetni a határokat, de legtöbbször a vonalon egyensúlyozással mutatok rá annak meglétére. Az ékszer nem létszükséglet, éppen ezért különlegességgel kell kényeztessen” – fogalmaz a szobrászi igénnyel és precizitással dolgozó Tóth Zoltán, aki az Ezüstgaléria szervezésében a Moró Antikban állít ki.

Az ÉÉB kiállításai közül néhány kizárólag november 13-án lesz nyitva, a tárlatok többsége azonban a következő napokban is megtekinthető, erről részletes információ a weben, illetve szórólapokon lesz elérhető. A belváros számos pontján, galériákban, designboltokban és alternatív helyszíneken megvalósuló bemutatókat az ékszerkészítéshez kapcsolódó interaktív, tematikus fesztiválprogramok kísérik, például zenés árnyjáték ékszerekkel a Preziben, habcsók dobálása a Mobili Mániában vagy lézerhegésztes a Studio Progressben.

A rendezvény háttérintézménye a Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület, kezdeményezői, ötletgazdái, szervezői a FISE–ÉÉB Csoport tagjai: Besnyői Rita, Dés-Kertész Dóra, Huber Kinga, Kecskés Orsolya, Kerékgyártó Szilvia, Stomfai Krisztina és Vékony Fanni ékszertervező, valamennyien szakmájuk ismert, jeles képviselői. A nemzetközi világra is kitekintéssel rendelkező alkotók megeléglően a nehéz körülményekre vonatkozó panaszokat, rengeteg önkéntes munkával és minimális állami támogatással hozták létre a programsorozatot. Az ÉÉB az állami és magánintézményeitől jórészt megfosztott szakma magára találásának, összefogásának első nagy lépése. (<http://www.ekszerkejszakaja.hu/>)

S. K.

Design Hét, 2015

Üveggyári capriccio

Az idei Design Hetet bátran tekinthetjük egy kiforrott termék méltó piaci megjelenésének. A már bejáratott programok korántsem csak az elvárható minimumot nyújtották, és sok új ízzel is találkozhattunk: Abo nyi Alma például jubileumi ügetőfutammal ünnepelte a márka második születésnapját. A Cseh Intézet meglepően gyorsan reagált a menekültkérdésre egy nemzetközi plakátkiállítással. A díszvendég az idén Spanyolország volt. A nyári TAPAS kiállítást a Design Hétre időzített finisszázzsal meglepítették újra, de olyan üde elemek is erősítették a spanyol szálát, mint a Levande csokoládé workshopja, ahol Gaudí-motívumokat öntöttek csokoládéból a résztvevők. A pécsi és a soproni helyszínt továbbra is biztató gesztusnak tekinthetjük, de a Design Hét jelenleg még Budapest nevéhez kötődik. A Design Terminál már csak hivatalból is jól teljesít ilyenkor, bár elhivatottságának hitelét továbbra is aláássa, hogy a gondjára bízott Erzsébet téri ingatlant vendéglátóipari komplexummá gyúrta át. Erős üzenet ez arról, mennyire jó befektetés voltaképpen a design Magyarországon. A Terminál szakmai tevékenysége elsősorban jó partnerek megtalálásában látszik kibontakozni. Olyan sikeresen működő, hiteles cégekkel és szervezetekkel keresi a kapcsolatot, amelyek illeszkednek portfóliójához, így nap mint nap találkozhatunk a Design Terminál nevével.

A Terminál saját fejlesztései is kezdenek szárba szökkenni. A holisztikus designnal foglalkozó HOLIS több programjával is megismerkedhetünk. A Mi készül a városban? afféle szofisztikált Yellow Pages: Budapest belvárosának kézművesműhelyeit térképezte föl egy csapat. A Design korhatárok nélküli nyári egyetemén részt vevő diákok ütős prezentációja mögött láthatóan jól felépített pedagógiai és módszertani program áll, a HOLIS eddigi tevékenységét összefoglaló vaskos kötet is komoly szellemi és anyagi befektetésről tanúskodik, ám úgy tűnik, hogy a felnövekvő generáció munka- és társadalomképe nosztalgikus elemekből összerakott mozaik.

A workshopok fiataljai érintésre elszíneződő interaktív bögréken keresztül kommunikálnának speciális közösségi kávézóban az idősödő generációval, izgalmas történeteket meséltetnének velük eladásra szánt tárgyaikról. Az egyik prezentáció főszereplője Ferenc, aki már „negyven éve dolgozik az üveggyárban”, és van egy gondja: szakmai tudását szeretné átadni a következő generációnak. Aggasztó elodázása ez annak a felismerésnek, hogy a mi közös gondunk valójában az, mit kezdünk az- zal a munkással, akit az utcára raknak az újabb elhelyezkedés esélye nélkül, vagy hogy a művészegénységgel sújtott régiókban élő fiatalabb Ferencek ezreinek sohasem volt még része a szervezett munkavégzés élményében, így nyugdíjuk sem lesz. A HOLIS bájos szokásokat tervez egy Vidám Vasárnap derűjével, miközben magyar családok zuhannak naponta az egyre táguló társadalmi szakadékokba. Az élet valódi színterein a szokások másképp alakulnak. Rászorulóknak főzünk. Beszállsz? – kérdezi

egy felirat valahol a VIII. kerületben. A Gólya talán a legbizarrabb romkocsmá egész Budapesten, építési telkek és építkezések veszik körül minden oldalról – ideális forgatási helyszín lehetne. A söntés mellett közösségi fal, ahová ajándék blokkokat tűznek ki azok, akik megengedhetik maguknak, hogy két kávét vagy két fröccsöt fizessenek ki, ha egyet akarnak inni. A Gólyában Café Fusi címmel a Kultúrgorilla szervezett közösségi barkácsolást a Design Héten.

Ismét nem csalódtunk a Kiscelli Múzeumban, a Papírforma bejött. A múzeum kivételes adottsága a templom romjaiban is impozáns belső tere, a múzeum jól gazdálkodik a lehetőségeivel, jó kombinációkat hoz létre. Az apropót most is a szándék adta: szerettek volna egy

bott térbe, ami még füledtebbé tette a dél-amerikai temperamentummal amúgy is telített hangulatot. A kis költségvetésű Home Sweet Home ügyes válogatás, átütő koncepció nélkül. Kellemes kiállításélmény, ha nem érkezünk nagy elvárásokkal. A Design Management díjat az idén a Hello Wood csapata kapta. Hosszú idő után először közérthető a zsűri logikája és ízlése, így nem is a Hello Woodnak gratulálunk, hanem a bizottságnak. A Design heti programok közül talán nem véletlenül a Hello Woodé volt a legdinamikusabb és legkomplexebb. A Wood már régóta készült közösségi barkácsolóhelyének megnyitására. A TECHNIKA1 névre keresztelt műhely a Közgazdasági Politechnikum udvarán lévő földszintes épületbe költözött be. Első

Bánlaci Kata (Karcsi papírboltja), Szigeti Zsófi A konstruktör című installációja
Clark Ádám íróasztala, 1885 körül, diófa, papír, restaurátor: Honos Rudolf

kiállítást azokból a bútorokból, amelyeknek bemutatására eddig nem volt módjuk. A Karcsi papírboltja Bánlaci Kata közreműködésével papírinstallációk építésével hozott létre egy legalább annyira extravagáns, mint lírai kiállítást. A Möbeldunst is installációkkal tette magát designhivét. A retrobútorok özönének raktárszerű halmazába jól komponált minienteriőrök vegyültek random módon.

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum kitartóan folytatja 2008-ban megkezdett hagyományát, követve a kitűzött célt, hogy föltérképezze a szocializmus tárgykultúráját. A Kiss Imre igazgató által kreált, találó SzocDeko szóösszetétel egyszer talán művészettörténeti kategóriává is válik. Az idei fejezet visszafogott esemény volt, a MOM által gyártott órákat láthattunk Krauss Péter magángyűjteményéből, de aki fölkereste a múzeumot, megtudta, miért állnak a kirakati analóg órák mutatói világszerte tíz óra tíz percen. A FISE harmadszor rendezte meg designpárját; végre történik valami közösségi is, nem csak a korosztályi adottság jelenti a kohéziót a szervezetben.

A Formatervezési Díj kiállítása évek óta nem nyújtott ennyire üde élményt, amiben nagy szerepe volt az installáció ár-érték-arányos eleganciájának. A díj bemutatója laza öltésekkel fonódott egybe a Home Sweet Home vezérkiállítással, és a Kollektív Képzlet BID iberó-amerikai biennálé utazó tárlatával. A BID kissé beszorult a számára sza-

nyilvános közösségi barkácsolásán két gasztrodesigner készített ételeket az önkéntesek által épített installációhoz.

A művészeti egyetemek jórészt stratégiát váltottak, de nem érezzük veszteségnek, hogy az idén ki kellett hagynunk pár elgyötört tablókiállítást. Az AMI a soproni Design Hét rendezvénysorozatának bázishelyszíne volt, a BME is saját épületében fogadta bemutatóval a látogatókat. A MOME szépen belakta a Design Hetet: közel tucatnyi programban volt érintett – az egyetem szerteágazó tevékenysége mentor- és inkubátorprogramokat is magában foglal. Az auditóriumban láthattuk a spanyol Martí Guixé előadását. Budapesti helyszínen kiállítással egyedül a MOME szerepelt a művészeti egyetemek közül a Ponton Galériában és a frissen átadott TESLA emeleti termében, ahol a Tárgytervező Tanszék munkáiból készült installáció fogadta a látogatókat. Itt olyan technikai, szakmai, formai kísérletek eredményeivel szembesülhettünk, amelyek egy szakiskolában egyszerű szakmai rutinok; ezekhez olyan tervezésméleti hozzáadott érték járult, melynek már középiskolás fokon meg kellene jelennie az oktatásban.

Mindez akár szakmai és művészeti képzésünk átgondolására is készíthet, még mielőtt középfokon koravén kis szakikat, felsőfokon pedig olyan elméleti embereket nevelünk, akiknek a szakmát az anyagra és a technológiára való első őszinte rácsodálkozás jelenti.

T. J.

Az őszi szezon igazi beköszön-tét jelzi, hogy a szeptemberi ráhangolódást nagyon eseménydús időszak követte: október 9. és 21. között nyolc árverést is lebonyolítottak a fővárosban. A gazdag kínálatból válogatva – Nyugat, Honterus, Mike és Társa, Ex Libris, Kárpáti és Fia, Abaúj Antikvárium, Portobello Aukciósház, Árverés 90 Bt – tekintjük át a legemlékezetesebb leütéseket.

A Nyugat Antikvárium október 9-én tartott aukciója megerősítette azt a többször hangoztatott feltevésünket, hogy a gyűjtők kényelmetlenségeinek növelése jelentősen csökkenti az ilyen rendezvényekre járók számát. Az, hogy az árverés helyszínén nem lehet megtekinteni és kiváltani a megvásárolt köteteket, két körrel megnövelte a gyűjtők amúgy is túlterhelt programját: a tételek antikváriumbeli megtekintése után aukció, majd a megvettéért újabb út viszsza az antikváriumba. A licitálókédv sem a régi. A Nyugat árverésére összegyűlt alig harminc gyűjtő szinte csak statisztált, az elkelt kötetek nagy része vételi megbízók birtokába került. A dr. Drucker Jenő szerkesztette Borászati Lapok 1910-es, 42. évfolyama az 1910-es Gazdasági Tanácsadó 25 számával egybekötve 12 ezerről indult, végül 29 ezer forintot fizettek érte. Földváry László Szegedi Kis István élete s a Tisza-Duna mellékeinek reformációja című (Budapest, 1894) ritka kötete 17 ezer forintot ért. Madách Imre Az ember tragédiája című (Budapest, 1888) drámai költeményének díszkiadását Zichy Mihály húsz képével nem kis meglepetésre már 40 ezer forintos indulóáron elnyerte egy telefonon licitáló. A 26 évesen elhunyt Nagy Karola erdélyi író, újságíró életében meg nem jelent műveit Itt voltam... címmel (Budapest, 1934), Benedek Marcell előszavával jelentette meg az Epocha kiadó. A kötet megszerzéséért 3 ezerről 22 ezer forintig tartott a licit. Meglepő leütésekben sem volt hiány. Ottlik Géza Iskola a határon című (Budapest, 1959), 5 ezer forintról induló regényéért 16 ezer forintot adtak, míg Nadas Péter A Biblia című (Budapest, 1967) dedikált kötete 3600-as kezdés után 30 ezer forintig jutott.

A Honterus Antikvárium október 11-én zárult online aukciójának 612 tétele közül a harmadánál is több maradt vissza, ennek ellenére sikerként könyvelhetik el első webes árverésüket, mert az elkelt kötetek jelentős része jóval kikiáltási ára felett cserélt gazdát. A Diószegi Sámuel és Fazekas Mihály által összeállított Magyar füvészkönyv (Debrecen, 1807) gyakran megfordul aukciókon, ennek ellenére 36 ezerről 60 ezer forintra verték fel az árát. Karácsony Benő kolozsvári ügyvéd, író Pjotruska című (Kolozsvár, 1927) kétkötetes regénye az Erdélyi Szépművés Céh 20–21. kiadványaként jelent meg, és az érte folytatott, 6000 forintról induló, szinte véget nem érő licitverseny végén 130 ezer forintnál koppant a kalapács. Jakab Elek Szabadságharcunk történetéhez. Visszaemlékezések 1848–1849-re című (Budapest, 1881) kötete kikiáltási árának másfélszerezésért, 150 ezer forintért kelt el. Helfy Ignác politikus, újságíró saját kiadásában jelent meg A Magyar Magyar. Politikai és társadalmi szemle. A kiegészést élesen támadó, rendszertelenül megjelenő Kossuth-párti folyóirat összesen 18 számot élt meg (1869. január–1870. július, Milánó–Pest). A 60

Marcus Vitruvius Pollio: Deutsch nemlichen des aller namhafftigsten... Nürnberg, 1548

ezer forintra értékelt, dedikált gyűjteményes példányhoz végül 120 ezer forintért lehetett hozzájutni. A fantasztikus licitek sorozata Gyarmathi Zsigáné Tündér király fia, lánya című (Budapest, 1910) mesekönyvével folytatódott, amely 6000-ról 75 ezer forintig jutott. Egy 1832-ből, az erdélyi Gyaluból származó, Tsuda bál Gyaluban, vagy is Vipisztrella című színházi plakát megszerzése sem volt egyszerű: 24 ezres kikiáltása után 100 ezer forintért cserélt gazdát. Majd Kodolányi János Vízöntő. Mese című (Budapest, 1948) tétele következett; ezért 8 ezerről 90 ezer forintig tartott a licit. A Verne-kötetek már megszokott szép szereplését ezúttal A „Cynthia” hajótöröttje című regény (Budapest, 1898) folytatta: 10 ezres kikiáltási ár után 130 ezer forintért vették meg. Az aukció rekordleütését a Vikár Béla fordította Kalevala (Budapest, 1962) hozta. A Szász Endre 50 eredeti tusrajzával megjelent mű előzéklapjára a művész ezt írta: „Ezt a könyvet egy példányban rajzoltam. Tartalmaz 50 lap eredeti grafikát. Készült Jeney Tibor barátomnak, közös küzdelmeink emlékére. Budapesten, 1962 júliusában”. A kötethez tartozott még Szász Endre írásbeli nyilatkozata is, melyben a grafikai lapok közlésének jogát Jeney Tibornak ajánlódokozza. A 60 ezerről induló egyedi ritkasághoz 340 ezer forintért jutott új tulajdonosa.

A Mike és Társa Antikvárium aukcióján is alig harmincan voltak, és itt is a telefonon licitálók és vételi megbízók vitték el a tételek javát. Áldásy Antal nyolc kötetben írta össze A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának czímerleveleit (Budapest, 1904–1942). A rendkívül ritka kiadvány meglepetésre kikiáltási áron, 75 ezer forintért került egy vételi megbízóhoz. Aba-Novák Vilmos Huszonnégy kép című (Gyoma, 1932) dedikált albumáért négy telefonon licitáló és egy vételi megbízó vetélkedett, végül egy telefonon licitáló győzött: a 16 ezerről induló tételért 36 ezer forintot fizetett. Az első magyar nyelvű katolikus biblia 1626-ban Bécsben jelent meg, a második kiadás 106 évvel később Nagyszombatban. Ez utóbbi egy példányáért 140 ezer forintot adott egy telefonon licitáló. Dálnoki Veress Lajos magyar királyi honvéd vezérezredes és hadtörténész állította össze a Magyarország

Antikváriumok októbere

Építészeti íráások az élen

honvédelme a II. világháború előtt és alatt című (München, 1972–1974) háromkötetes művet. A terembeli-ek, telefonon licitálók és vételi megbízók licitharcát ismét egy telefonos nyerte, 62 ezer forintért jutott hozzá a teljes, összes melléklettel felszerelt, eredetileg 24 ezerről indult példányhoz. Az aukció rekordleütését Kós Károly Atila királról ének című (Sztána, 1923) műve érte el, mely a Magyar Iparművészet című folyóirat XII. évfolyamának mellékleteként jelent meg, s most 80 ezerről 355 ezer forintig vitte.

Az Ex Libris Antikvárium 55. aukcióján is több meglepő leütés született. A Lingel Károly és Fiai Első Magyar Faáru- és Bútorgyár reklám mintakatalógusa (Budapest, 1929) 8 ezres induló árat kapott, de csak 44 ezer forintnál ért véget az érte folytatott küzdelem. A II. József szorgalmazására megjelent Községes törvény a vétkekről és azoknak büntetésekről című (Pesten, 1787) kötet első kiadását most először aukcionálták újkori árverésen, így nem meglepő, hogy 40 ezerről 120 ezer forintra verték fel az árát. A cs. és kir. 82. székely gyalogezred története 1883–1919 című

(Budapest, 1931) munka is szép kört – 10 ezerről 55 ezer forintig – futott. A Szerémi György emlékirataiból összeállított Történelmi adatok (B. Gyulán, 1882) aukciókon fehér hollónak számít, ráadásul az itt felbukkanó példányt az eredetit latinból fordító Mogyoróssy János Zsilinszky Mihálynak dedikálta, ezért indokolt-nak tűnt 35 ezerről elért 70 ezer forintos vételára.

A Kárpáti és Fia Antikvárium október 20-i árverésén a jelen lévő gyűjtők nem kis meglepetésre többször túllicitálták a vételi megbízókat és a telefonon licitálókat. Az Ellenőr. Politicai zsebkönyv, a' pesti Ellenzéki Kör megbízásából című (Pest, 1847) kötet 25 ezer forintról induló versenyén 70 ezer forinttal nyerte egy terembeli a telefonon licitálók-kal szemben. Hunfalvy János és Ludwig Rohbock Pesth und Ofen nebst Umgegend című (Pest, 1859), 24 tábla acélmetszetet tartalmazó kötetének megszerzéséért egy telefonon licitáló és egy vételi megbízó küzdött, végül 150 ezer forinttal az utóbbi győzött. Illyés András katolikus egyházi író a Megrövidített Ige Az-az: Predikatio könyv... című (Nagy-

53 árverés november 7.–december 18.

Aukciós naptár

nap	óra	axio	tárgytypus	árverező	árverés helye	kiállítás helye	ideje
11. 07.	10.00	✖	17. Szegedi Könyvárverés	Dekameron és Könyvmoly Antikvárium	Szent-Györgyi Albert Agóra, Szeged, Kálvária szgt. 23.	Városi Könyvtár, Szeged, Dóm tér 1–4.	nov. 6-ig
11. 07.	10.00	✖	32. könyvárverés	Studio Antikvárium	ECE City Center, V., Bajcsy-Zsilinszky út 12.	VI., Jókai tér 7.	az előző héten
11. 10.	17.00	✖	67. művészeti aukció / ékszer	BAV Aukciósház	MOM Kulturális Központ, XII., Csörös u. 18.	V., Bécsi u. 1.	nov. 8-ig
11. 11.	17.00	✖	67. művészeti aukció / festmény, bútor, szőnyeg	BAV Aukciósház	MOM Kulturális Központ, XII., Csörös u. 18.	V., Bécsi u. 1.	nov. 8-ig
11. 11.	18.00	✖	79. árverés / festmény, grafika, műtárgy	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 8.	az árverés helyszínén	az előző héten
11. 12.	17.00	✖	67. művészeti aukció / műtárgy	BAV Aukciósház	MOM Kulturális Központ, XII., Csörös u. 18.	V., Bécsi u. 1.	nov. 8-ig
11. 12.	17.00	✖	könyv, plakát, kézirat	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
11. 12.	18.00	✖	52. ékszerlicit	O'REX Óra-Ékszer Kereskedőház Zrt.	O'REX Óra-és Ékszerszalón, VI., Andrássy út 64.	az árverés helyszínén	www.orex.hu
11. 12.	18.00	✖	30. aukció / papíregység, dokumentum, levél, fotó, képeslap	Krisztina Aukciósház	www.krisztinaaukcioshaz.hu	az árverés helyszínén	az előző 3 héten
11. 14.	09.30	✖	24. nemzetközi nagyárverés / filatélia, papíregység, festmény, műtárgy, numizmatika, könyv	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrássy út 16.	az előző héten
11. 14.	10.00	✖	37. könyv- és papíregység-árverés	Krisztina Antikvárium	ECE City Center, V., Bajcsy-Zsilinszky út 12.	I., Roham u. 7.	az előző két héten
11. 14.	11.00	✖	tempera, akvarell, sokszorosított grafika	ARTE Galéria / arte.hu	FUGA, V., Petőfi Sándor u. 5.	V., Ferenczy István u. 14.	nov. 13-ig
11. 14.	12.00	✖	31. árverés / festmény, műtárgy	Bikszady Galéria	V., Falk Miksa u. 24–26.	az árverés helyszínén	nov. 12-ig
11. 14.	12.00	✖	41. numizmatikai aukció	Pannónia Terra Numizmatika	Elizabeth Park Hotel Budapest, V., Erzsébet tér 9–10.	VII., Dohány u. 1/a.	nov. 9–13-ig
11. 15.	17.00	✖	2. őszi festmény- és műtárgyárverés	Szegedi Bolhapiac	Szeged, Hungi Vigadó, Stefánia u. 8.	Szeged, Attila u. 8.	nov. 10-ig
11. 19.	17.00	✖	műtárgy	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
11. 19.	19.00	✖	262. filatélia, papíregység, festmény, műtárgy, numizmatika, könyv	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrássy út 16.	az előző héten
11. 20.	16.00	✖	15. könyvárverés	Bihar Antikvárium	Debrecen, Művelődési Központ, Kossuth u. 1.	Debrecen, Piac u. 26/b.	nov. 11–20-ig
11. 20.	17.00	✖	zenei árverés	Böszö Adam Zenei Antikvárium	Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, V., Liszt F. tér 8.	VII., Király u. 77.	nov. 16–20-ig
11. 21.	10.00	✖	34. könyvárverés	Szőnyi Antikvárium	Budapest Jazz Club, XIII., Hollán Ernő u. 7.	V., Szt. István krt. 3.	nov. 16–20-ig
11. 25.	18.00	✖	80. árverés / festmény, grafika, műtárgy	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 8.	az árverés helyszínén	az előző héten
11. 26.	levelezési	✖	papíregység, filatélia	Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
11. 26.	17.00	✖	III. Kamaraaukcio	BAV Aukciósház	V., Bécsi u. 1.	Szt. István Antikvitás, V., Szt. István krt. 3.	nov. 13–25-ig
11. 26.	18.00	✖	17. varia árverés	Boda Antikvitás és Aukciósház	Báňa Budapest, IX., Fővám tér 11–12.	az árverés helyszínén	az előző héten
11. 27.	17.00	✖	numizmatika, értékpapír	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
11. 28.	10.00	✖	33. könyvárverés	Studio Antikvárium	ECE City Center, V., Bajcsy-Zsilinszky út 12.	VI., Jókai tér 7.	az előző héten
11. 28.	16.00	✖	14. könyvárverés	Crystal Aukciósház	Debrecen, Cegléd u. 11.	az árverés helyszínén	az előző héten
11. 01.	17.30	✖	téli műtárgyaukcio	Babel Art Antikvitás és Aukciósház	V., Hornvéd u. 18.	az árverés helyszínén	az előző héten
12. 02.	18.00	✖	32. árverés / festmény, műtárgy	Bikszady Galéria	V., Falk Miksa u. 24–26.	az árverés helyszínén	nov. 20–30-ig
12. 03.	18.00	✖	31. aukció / papíregység, dokumentum, levél, fotó, képeslap	Krisztina Aukciósház	www.krisztinaaukcioshaz.hu	az árverés helyszínén	az előző 3 héten
12. 03.	19.00	✖	263. filatélia, papíregység, festmény, műtárgy, numizmatika, könyv	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrássy út 16.	az előző héten
12. 04.	levelezési	✖	képes levelezőlap / nagyárverés	Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
12. 05.	15.00	✖	50. jubileumi árverés	Villás Galéria	Debrecen, Bem tér 2.	az árverés helyszínén	nov. 26.–dec. 5.
12. 06.	10.00	✖	25. árverés	Laskai Ösvárt Antikvárium	Esztergom, Szt. Adalbert Központ, Szt. István tér 10.	Esztergom, IV. Béla király u. 6.	nov. 28.–dec. 5.
12. 07.	17.00	✖	karácsonyi kamaraárverés	Villás Galéria	Debrecen, Bem tér 2.	az árverés helyszínén	nov. 26.–dec. 7.
12. 08.	17.00	✖	92. ékszeraukcio és 1. karácsonyi műtárgyaukcio	BAV Aukciósház	MOM Kulturális Központ, XII., Csörös u. 18.	V., Bécsi u. 1.	nov. 28.–dec. 6.
12. 09.	17.00	✖	92. ékszeraukcio és 1. karácsonyi műtárgyaukcio	BAV Aukciósház	MOM Kulturális Központ, XII., Csörös u. 18.	V., Bécsi u. 1.	nov. 28.–dec. 6.
12. 09.	17.00	✖	27. könyvárverés	Városfal (Opera) Antikvárium	Budapest Jazz Club, XIII., Hollán Ernő u. 7.	V., Múzeum krt. 27.	dec. 2–8-ig
12. 09.	18.00	✖	81. árverés / festmény, grafika, műtárgy	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 8.	az árverés helyszínén	az előző héten
12. 10.	17.00	✖	könyv, plakát, kézirat	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
12. 10.	18.00	✖	53. ékszerlicit	O'REX Óra-Ékszer Kereskedőház Zrt.	O'REX Óra-és Ékszerszalón, VI., Andrássy út 64.	az árverés helyszínén	www.orex.hu
12. 10.	18.00	✖	karácsonyi aukció	Párisi Galéria	V., Múzeum krt. 3.	az árverés helyszínén	az előző héten
12. 12.	11.00	✖	fotó, kispáslátka	ARTE Galéria / arte.hu	FUGA, V., Petőfi Sándor u. 5.	V., Ferenczy István u. 14.	az előző héten
12. 12.	10.00	✖	91. árverés / könyv, kézirat, fotó, papíregység	Honterus Antikvárium és Aukciósház	Kossuth Klub, VIII., Múzeum u. 7.	V., Múzeum krt. 35.	az előző két héten
12. 12.	18.00	✖	14. győri művészeti árverés	Almárium Régiségbolt és Galéria	Győr, Schweidel u. 15.	az árverés helyszínén	az előző héten
12. 15.	17.00	✖	80. könyvárverés	Abaúj Antikvárium és Könyvlop	MEDOSZ Hotel, VI., Jókai tér 9.	az árverés helyszínén	12.00 órától
12. 15.	17.00	✖	régi mesterek és XIX. századi festmények	Nagyházi Galéria és Aukciósház	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	dec. 5–13-ig
12. 16.	17.00	✖	XIX–XX. századi festmények	Nagyházi Galéria és Aukciósház	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	dec. 5–13-ig
12. 17.	17.00	✖	művészeti tárgyak, bútorok, szőnyegek	Nagyházi Galéria és Aukciósház	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	dec. 5–13-ig
12. 17.	17.00	✖	műtárgy	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
12. 17.	19.00	✖	264. filatélia, papíregység, festmény, műtárgy, numizmatika, könyv	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrássy út 16.	az előző héten
12. 18.	17.00	✖	ezüstök, ékszerek	Nagyházi Galéria és Aukciósház	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	dec. 5–13-ig
12. 18.	18.30	✖	karácsonyi művészeti aukció	Pintrér Galéria és Aukciósház	V., Falk Miksa u. 10.	az árverés helyszínén	az előző héten

A ❖ logóval jelölt aukciókon online lehet licitálni és/vagy az axioart.com címen a katalógusok megtekinthetők.

axio · art Megtalálja a Műértőt az axioart.com-on is! www.axioart.com

Időszaki kiállítások november 6.–december 4.

Budapest

A38 Kiállítóhely
Petőfi hid budai hídfő, ny.: H.–Szo. 11–19
Minyó Szent Károly , XI. 15-ig
Abigail Galéria és Aukcióház
V., Planista u. 4. Ny.: H.–P. 10–18
Merczel Péter grafikus kiállítása , XI. 20–XII. 10.
acb Galéria
VI., Király u. 76. Ny.: K.–P. 14–18
Tilo Schulz , XII. 11-ig
acb Attachment
VI., Eötvös u. 2. Ny.: K.–P. 14–18
Tilo Schulz , XII. 11-ig
Ari Kupsz Gallery
VIII., Bródy S. u. 23/b. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 11–14
Kósa János , XI. 13-ig
Art Brut Galéria
VIII., Üllői út 60–62. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–14
PsychArt24 , XI. 23-ig
Artézi Galéria
III., Kunigunda útja 18. Ny.: bejelentkezésre
Pataki Ferenc : Posztgraduális, XI. 7.–XII. 2.
Ateliers Pro Arts / A.P.A. Galéria
VIII., Horánszky u. 5. Ny.: H.–P. 10–18
Horváth Dániel : Hotel Kronos, XII. 29-ig
B32 – Trezor Galéria
XI., Bartók Béla út 32.
Játékszer – a FISE ékszertervezői, XI. 12.–XII. 4.
Bajor Gizi Színészmúzeum
XII., Stromfeld Aurél u. 16. Ny.: Sze.–V. 14–18
Drozdiák Orsolya : Individuális mitológia és a szabadtánc Magyarországon, 2016. I. 31-ig
Barcsay Terem
VI., Andrássy út 69–71. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Csók István kortársaink tükrében , XI. 16.–XII. 15.
BMK Galéria
XI., Etele út 55. Ny.: H.–P. 9–20, Szo. 13–19
Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola és Kollégium , a „Kisképző” kiállítása, XI. 13-ig
XXXI. Vizuális Művészeti Hónap Festészet pályázat zsűrizett anyaga, XII. 5-ig
XXXI. Vizuális Művészeti Hónap Grafika pályázat zsűrizett anyaga, XII. 8–30.
BTM – Budapest Galéria
III., Lajos u. 158. Ny.: K.–V. 12–20
Képzelt közösségek, magánképzetek – Privát Nacionalizmus Budapest, XII. 13-ig
BTM – Fővárosi Képtár – Kiscelli Múzeum
III., Kiscelli u. 108. Ny.: K.–V. 10–18
Képzelt közösségek, magánképzetek – Privát Nacionalizmus Budapest, XII. 13-ig
BTM – Új Budapest Galéria
IX., Fővám tér 11–12. Ny.: K.–V. 10–18
L. Bloom Képzőművészeti Díj 2015 , XI. 15-ig
Chimera-Project
V., Klauzál tér 5. Ny.: K.–P. 15–18
Chimera Art Award , XI. 25-ig
Cultiris Galéria / Örkény István Könyvesbolt
XIII., Szt. István krt. 26. Ny.: H.–P. 10–19, Szo. 10–14
Egyed László : Aktok, XI. 28-ig
Deák Erika Galéria
VI., Mozsár u. 1. Ny.: Sze.–P. 12–18, Szo. 11–16
Bak Imre : Feszültség és harmónia, XII. 5-ig
E-Galéria / Erdély Művészetéért Alapítvány
V. Falk Miksa u. 8. Ny.: K.–P. 10–18
Petrás Mária és Petrás Alina , XI. 25.–XII. 22.
Eötvös 10 Közösségi és Kulturális Szintér
VI., Eötvös u. 10. Ny.: H.–V. 10–18
MAFOSZ Senior Alkotócsoport , XI. 30-ig
Erdős Renée Ház
XVII., Báthori u. 31. Ny.: K.–V. 14–18
Mazalin Natália , XI. 7.–XII. 7.
Esernyös Galéria
III., Fő tér 2. Ny.: H.–P. 8–21, Szo. 10–15
Édes és savanyú: Spliti történetek , XI. 29-ig
Ezüstgaléria
XII., Dolgos u. 2. Ny.: H.–P. 10–30, Szo. 10–13
Ékszerek éjszakája , XI. 13-án
Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény
IX., Ráday u. 18. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 10–14
Károlyi Ernő festőművész , XI. 9.–XII. 3.
Ferencvárosi Pincegaléria
IX., Mester u. 5. Ny.: H.–Szo. 10–18
Deli Ágnes : Fekete táj, XI. 18.–XII. 10.
KOMFORT . Női testpolitikák, XI. 12-ig
Fészek Galéria
VIII., Kertész u. 36. Ny.: H.–P. 14–19
Károlyi Zsigmond , XI. 10.–XII. 4.
Bajkó Anikó : Zajtalan egyensúly, XI. 13-ig
Poroszlai Eszter , XI. 17.–XII. 11.
Fiktív Gastrogaléria
VIII., Horánszky u. 27. Ny.: H.–V. 12–24
Vikker Zsuzsi : Somló – Isten itfelejttet kalapja, XI. 29-ig
FISE / Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület
II., Kálmán Imre u. 16. Ny.: H.–P. 13–18
Ráthonyi Kinga porcelántervező, XI. 17–27.
FLUX Galéria
IX., Lónyai u. 31. Ny.: K.–P. 15–19
Nem's Judith és Gael Bourmaud , XI. 27-ig
Forrás Galéria
VI., Teréz krt. 9. Ny.: H.–P. 12–18
Lipcsey György szobrászművész, XI. 19-ig
Francia Intézet
I., Fő utca 17. Ny.: H.–P. 10–19, Szo. 10–17
Képbe zárt írások , XII. 5-ig
FUGA / Budapesti Építészeti Központ
V., Petőfi Sándor u. 5. Ny.: H.–V. 10–21
Kelet-Szlovákia kortárs építészete , XI. 15-ig
Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény , XI. 15-ig
Helga Philipp : Tér és geometria, XI. 16-ig
Magdalena Zeisel : Film/Stil, XI. 12–30.
Szabó István építész kiállítása, XI. 17.–XII. 6.
A Magyar Plakát Társaság kiállítása , XI. 18.–XII. 6.
Reimholz Péter munkái, XI. 19.–XII. 13.
Kigyós Borbála : Elfelejtett Világ, XI. 20.–XII. 9.
Gaál Imre Galéria
XX., Kossuth L. u. 39. Ny.: K.–V. 10–18
Molnár-C. Pál mesterművei, 2016. I. 3-ig

Galéria 12 Kávézó és Borbár
XII., Hajnóczy J. u. 21. Ny.: H.–Szo. 14–21
Fény-árnyék fotóművészeti kiállítás , XI. 9.–XII. 5.
Galéria 13 Soroksár
XXIII., Hősök tere 13. Ny.: Sze.–P. 14–18
Gvárdián Ferenc szobrász, XI. 12.–2016. I. 22.
Gallery8
XII., Mátvás tér 13. Ny.: Sze.–P. 10–15
Daniel Baker : 100 ezer ütés, XI. 11.–2016. I. 8.
Godot Galéria
VIII., Bartók Béla út 11–13. Ny.: K.–P. 9–14, Szo. 10–13
Szikora Tamás : Eltűnő dobozok, XI. 14-ig
Hegyvidék Galéria
XII., Városmajor u. 16. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Sólyom Attila és Oláh Mátvás László szobrászművészek: Disztópiák, XI. 20-ig
Hegyvidéki Önkormányzat
XII., Bösörményi út 23–25. Ny.: H. 13–17.30, Sze. 8–16, P. 8–12
Végheő Klára : Budapest '56, XI. 20-ig
Honvéd Főparancsnokság
I., Dísz tér 17. Ny.: K.–V. 10–18
A magányos cédrus – Csontváry géniusza , XII. 31-ig
Hotel Nemzeti Budapest
VIII., József krt. 4. Ny.: bejelentkezésre
Gál Lehel : Adagio, 2016. II. 10-ig
Horizont Galéria
VI., Zichy Jenő u. 32. Ny.: H.–P. 10–18
Keresztesi Botond , XII. 2-ig
Inda Galéria
VI., Király u. 34. Ny.: K.–P. 14–18
Lovas Ilona : Nullpont, XI. 20-ig
Iparművészeti Múzeum
IX., Üllői út 33–37. Ny.: K.–V. 10–18
Hemo Sweet Home , XI. 15-ig
BID – Kollektív képezet , XI. 15-ig
Magyar Formatervezési Díj és Design Management Díj 2015 , XI. 15-ig
Közép-európai építészeti hálózatok , XII. 6-ig
Józsefvárosi Galéria
VIII., József krt. 70. Ny.: H.–P. 9–18
Ujváry Lajos : Visszatekintő, XI. 13.–XII. 1.
K11 Művészeti és Kulturális Központ
VII., Király u. 11. Ny.: H.–P. 10–18
Random:15 – fotóművészeti kiállítás , XI. 30-ig
Kálmán Makláry Fine Arts
V., Falk Miksa u. 10. Ny.: bejelentkezésre
Suh Jeong Min koreai művész, XI. 19.–XII. 11.
kArton Galéria
IX., Kiscelli u. 18. Ny.: H.–P. 12–18
Random:15 – Élet-Terek , csoportos fotóművészeti kiállítás, XI. 6.–XII. 4.
Kassák Múzeum
III., Zichy-kastély, Fő tér 1. Ny.: Sze.–V. 10–17
Kokesch Ádám : Biztonsági mentés, XI. 20.–2016. I. 31.
K.A.S. Galéria
XI., Bartók Béla út 9. Ny.: H.–Szo. 14–18
Pető Hunor : Az idő nekem dolgozik, XI. 10–27.
Kempinski Hotel Corvinus Budapest
V., Erzsébet tér 7–8. Ny.: H.–V. 9–20
Csurka Eszter : Ragyogás, 2016. I. 6-ig
Kis Aron Magyar Játék Társaság
XI., Orlay u. 2/b. Ny.: Cs.: 10–13, 14–17, Szo. 10–14
Monzák-Simon Kriszta : Maciműveim, XI. 28-ig
Kisterem
V., Képiró u. 5. Ny.: K.–P. 14–18
Szaj Kamilla : Rízinterferenciák, XI. 27-ig
Klebeisberg Kultúrkúria
II., Templom u. 2–10. Ny.: H.–V. 10–18
X. Ötvösművészeti Biennálé , XI. 15-ig
A Magyar Plakát Társaság , XI. 25.–2016. I. 10.
KULTI-Karinty Szalon
XI., Karinty Frigyes út 22. Ny.: H.–P. 11–17
Szotory László : Szépek és félelmetesek, XI. 13-ig
Nagy Gábor György : Kishalál, XI. 19.–XII. 11.
L Art Open Studios
XXII., Nagytényi út 48–50. Ny.: bejelentkezésre
Aperitif , XI. 28-ig
Labor Galéria
V., Képiró u. 6. Ny.: bejelentkezésre
Contain [era] – Dionyz Troskó (SK) , XI. 19.–XII. 8.
Pap Emese és Poór Dorottya , XII. 19-ig
Léna & Roselli Galéria
V., Galamb u. 10. Ny.: H.–P. 11–18
Theodora Varnay Jones , XII. 15-ig
Liget Galéria
XIV., Ajtósi Dürer sor 5. Ny.: K.–Szo. 12–19
drMáriás , XI. 20.–XII. 17.
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum
IX., Komor Marcell u. 1. Ny.: K. 10–20, Sze.–V. 10–18
Ludwig Goes Pop + The East Side Story , 2016. I. 3-ig
Ludwig 25 – a kortárs gyűjtemény , XII. 31-ig
M Galéria
II., Marczibányi tér 5/a. Ny.: H.–V. 8–18
Válogatás Büký Béla bábjából, XI. 19-ig
Keszeg Ágnes illusztrátor, XI. 19-ig
Satoe Tone , XI. 20–30.
Magyar Fotográfusok Háza – Mai Manó Ház
VI., Nagymező u. 20. Ny.: H.–V. 11–19
Láss, ne csak nézz! fotópályázat anyaga, XI. 15-ig
Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum
III., Korona tér 1. Ny.: K.–V. 10–18
Tóth József Fűles , XI. 15-ig
Magyar Műhely Galéria
VII., Akácfa u. 20. Ny.: H.–P. 10–17
Igor Zirojevic : Pula, XI. 20-ig
Magyar Nemzeti Galéria
I., Szent György tér 2. Ny.: K.–V. 10–18
A túléltő árnyéka – Az El Kazovszkij-élet/mű , XI. 6–2016. II. 14.
MET Galéria
XI., Bölcső u. 9. Ny.: K.–P. 14–18
Horkay István , XI. 7–27.
MissionArt Galéria
V., Falk Miksa u. 30. Ny.: bejelentkezésre
Góra Orsolya : Az elágazó ösvények kertje (Borges), XI. 17–28.

Molnár Ani Galéria
VIII., Bródy Sándor u. 22. Ny.: K.–P. 12–18
Jakatics-Szabó Veronika , XI. 27-ig
Molnár-C. Pál Múterem-Múzeum
XI., Budapest, Ménesi út 65. Ny.: Cs.–Szo. 10–18
Battonyán születteM-CP. Kiállítás a battonyai Molnár-C. Pál Emlékház anyagából , XII. 31-ig
Museion No1 Galéria
IX., Üllői út 3. Ny.: K.–P. 14–18
Százoszt Katalin keramikusművész, XI. 27-ig
Műcsarnok
XIV., Dózsa Gy. út 37. Ny.: K.–V. 10–18, Cs. 12–20
Nicolas Schöffer retrospektív, 2016. I. 31-ig
A szobrász Malgot , 2016. I. 31-ig
A létra . Vörösváry Ákos installációi, 2016. I. 31-ig
Csertő Lajos műhelyében, 2016. I. 31-ig
Néprajzi Múzeum
V., Kossuth Lajos tér 12. Ny.: K.–V. 10–18
Nagy Károly Zsolt fotói, 2016. II. 20-ig
NextArt Galéria
V., Aulich u. 4–6. Ny.: H.–P. 10–18
Bardon Barnabás : Apollon series – Hermaphrodita , XI. 14-ig
Óbudai Társaskör Galéria
III., Kiskorona u. 7. Ny.: K.–V. 15–19
Eperjes Ágnes : Labor, XI. 8-ig
Németh Ilona : Statement, XI. 17.–XII. 20.
Ominvore Gallery
VII., Kertész u. 4. Ny.: H., K., P., 14–18
A munkásosztály új hőse , XI. 13-ig
Országos Színháztróteneti Múzeum és Intézet
I., Krisztina krt. 57. Ny.: H., Sze.: 9–16, P. 9–14
Drozdiák Orsolya : Individuális mitológia és a szabadtánc Magyarországon, 2016. I. 31-ig
OSA Archivum
V., Arany János u. 32.
Megfigyelés a fotográfus szemével , XII. 8-ig
Pagoda Galéria
XIV., Egressy út 17–21. Ny.: H.–P. 9–17
Orosvai Valéria és Schranz Lajos , XI. 25-ig
Párisi Galéria
V., Múzeum krt. 3. Ny.: H.–P. 10–18
Zseniális Zsolnay , XII. 31-ig
Parthenón-fríz Terem
VI., Kmetty György u. 26–28. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Drabik István , XI. 28-ig
Pető Fanni Galéria
VI., Jókai u. 18. I/1. Ny.: bejelentkezésre
Lajtai Péter : Helyreállítás, XII. 31-ig
Petőfi Irodalmi Múzeum
V., Károlyi Mihály u. 16. Ny.: K.–V. 10–18
A mester én vagyok , XI. 15-ig
PIK Galéria
XVIII., Vasút u. 48. Ny.: H.–P. 9–20, Szo.–V. 9–14
Buczkó Imre : Színezett vízzel, XI. 20-ig
Platán Galéria
VI., Andrássy út 32. Ny.: K.–P. 11–19
Kelemen Zénó szobrászművész, XI. 19-ig
Polgár Centrum – Újpest Galéria
IV., Árpád út 66. Ny.: H.–Szo. 10–18
Szöllösi Albert : Art – Változások, XI. 14-ig
Lányi G. Csaba , XI. 14-ig
Ponton Galéria
I., Batthyány u. 65. Ny.: K.–Szo. 12–18
Harry Seidler : Painting Toward Architecture, XI. 6.–XIII. 19.
Raiffeisen Galéria
V., Akadémia u. 6. Ny.: H.–V. 10–18
Rabóczy Judit , XI. 9–2016. I. 10.
Robert Capa Kortárs Fotográfiai Központ
II., Nagymező u. 8. Ny.: H.–Cs. 11–19, P. 11–21, Szo.–V. 11–19
Biró Eszter : Receptkönyv, XI. 29-ig
Stúdió Galéria
VII., Rottenbiller u. 35. Ny.: K., Cs., P. 10–18, Sze. 12–18
Cold Wall , XI. 18.–XII.10.
Szél Galéria
III., Szél u. 11–13. Ny.: H.–P. 10–17
Szlaukó 70. születésnap kiállítás , XII. 16-ig
Széphárom Közösségi Tér
V., Szép u. 1/b. Ny.: H.–P. 10–16
Szalay Lajos argentinai rajzai, XI. 27-ig
Szlovák Intézet
VIII., Rákóczi út 15. Ny.: H.–Cs. 10–18, P. 10–14
Pozsonyi fotóhónap Budapest , XI. 30-ig
TAT Galéria
V., Semmelweis u. 17. Ny.: K., Sze., P. 14–19, Cs. 12–17
Lola Cervant : Map of People, XI. 20-ig
Tető Galéria
XI., Mérnök u. 40. Ny.: H.–P. 15–18
Dr. Sebestyén Ferenc fotókiállításá, XI. 11-ig
TOBE Gallery
XIII., Herzen u. 6. Ny.: H.–P. 12–18
Marco Bell : a nyelv peremvidékei, XI. 13-ig
Trafó Galéria
IX., Liliom u. 41. Ny.: K.–V. 16–19
George Cringasu , Keresztes Zsófia, Jaakko Pallasvuo, XI. 29-ig
tranzit.hu / Majakovszkij 102
VI., Király u. 102., 1/1., Ny.: Cs.–P. 14–18, Szo. 10–14
Babi Badalov : Költői aktivizmus, XI. 13–I. 9.
TRAPÉZ
V., Henszlmann Imre u. 3. Ny.: K.–P. 12–18
Fotográfia (A retusőr) . Fátoly Viola és Nemes Anna, XII. 4-ig
Újlipótvárosi Klub Galéria
XIII., Tátra u. 20/b. Ny.: H.–P. 9–17
Lukács Ákos , XI. 12.–XII. 11.
Schaffer Ádám , XI. 13.–XII. 11.
Gergely Nóra , XI. 17–XII. 11.
Várfok Galéria
I., Várfok u. 11. Ny.: K.–Szo. 11–18
Nádlér István : Dimenziók, XI. 14-ig
Várfok Project Room
I., Várfok u. 14. Ny.: K.–Szo. 11–18
Sági Gyula : Infiltratum, XI. 14-ig
Várnegyed Galéria
I., Batthyány u. 67. Ny.: K.–Szo. 11–18
Vinczellér Imre : Koncert-képek, XI. 6–28.
Vasarely Múzeum
III., Szentlélek tér 6. Ny.: K.–V. 10–17.30
Pusztá Pény , 2016. I. 10-ig

Vigadó
V., Vigadó tér 2. Ny.: H.–P. 10–18
Salzburgi Anzix / Doyenek , X. 15-ig
Csikós Attila : Álomvilág, XI. 29-ig
VILTIN Galéria
VI., Vasvári Pál u. 1. Ny.: K.–Cs. 13–18, P. 13–20, Szo. 11–17
iski Kocsis Tibor : LUNA 1972, XII. 5-ig
Vintage Galéria
V., Magyar u. 26. Ny.: K.–P. 14–18
Vera Molnar , XI. 24.–XII. 18.
Vizivárosi Galéria
II., Kapás u. 55. Ny.: K.–P. 13–18, Szo. 10–14
Koroknai Zsolt – multimediális művek , XI. 24-ig
Magyar Festők Társasága – 20 év – Gesztus , XI. 27.–XII. 18.

VIDÉK

BALASSAGYARMAT
Mikszáth Művelődési Központ, Rákóczi út 50.
Ardey Edina és Gyémánt László , XII. 17-ig
Szerbtemplom, Szerb u. 5.
Molnár Antal , XI. 26-ig
BALATONFÜRED
Vaszary Galéria, Honvéd u. 2–4.
Vaszary Kolos , Vaszary János és a Vaszary család művésztagjai, 2016. I. 3-ig
A modern magyar festészet remekeiből , 2016. I. 3-ig
BATTONYA
Molnár-C. Pál Emlékház, Fő u. 123.
Budapest en élte M-CP. Molnár-C. Pál kiállítás, XII. 31-ig
BÉKÉSCSABA
Munkácsy Emlékház, Gyulai út 5.
Palkó Tibor festőművész, XI. 20-ig
Békéstáji Galéria, Széchenyi utca 4.
Arnóti András : Időmérték, XII. 2-ig
Baji Miklós Zoltán , XI. 13.–XII. 30.
DEBRECEN
MODEM, Baltazár Dezső tér 1.
Újratervezés – Válogatás az Antal–Lusztig-gyűjteményből , 2016. I. 31-ig
Hal Köz Galéria, Hal köz tér 3.
Kiss Márta : Mesélő csend, XI. 27-ig
b24 Galéria, Batthyány u. 24.
Szabó Károly , XI. 13.–XII. 12.
DUNAUJVÁROS
Kortárs Művészeti Intézet – ICA-D, Vasmű út 12.
Nemes Márton és Szinyova Gergő : Everyone Has Right, XI. 19-ig
Rendezetlen nőügyek , XI. 26.–XII. 31.
EGER
Kepes György Művészeti Központ, Széchenyi u. 16.
Fény(nyelvek – 55 művész 110 fényművészeti alkotása , XII. 31-ig
ESZTERGOM
Duna Múzeum, Kőlcsey u. 2.
Balla András fotóművész, XI. 23-ig
FONYÓD
Fonyódi Múzeum, Bartók Béla u. 3.
Molnár-C. Pál , a legiatinabb magyar festő, XII. 10-ig
GÖDÖLLŐ
Gödöllői Új Művészet Közalapítvány, Körösfői Kriesch Aladár u. 15–17.
Kunstz Veronika iparművész, XI. 7.–XII. 20.
Gödöllői Városi Múzeum, Szabadság tér 5.
Alfred Falchetto Teururai : Polinézia művészete, XII. 20-ig
GYÓR
Püspöki Udvarbírház, Apor Vilmos tér 2.
Farkas Z

Stájer Ősz 2015, Graz

Antropocén: a jövő elkezdődött

(folytatás az 1. oldalról)
A közvélekedéssel ellentétben még sohasem volt ennyire közel az ember (és civilizációs környezete) a természethez, hiszen olyan átfogó és mélyreható változásokat képes előidézni, melyek beláthatatlan időre meghatározhatják a következő generációk jövőjét. A kémikus Paul Crutzen nyomán az emberiségnek a bolygó egészére gyakorolt szignifikáns és negatív hatásáról antropocénnek elnevezett kor – például az ózonlyukkal, a klímaváltozással, a nukleáris hulladékkal – nehezen kontrollálható folyamatokat indított el, s ezeknek a hatalomgyakorlók által többnyire eltitkolt vagy bagatellizált következményei már most érzékelhetők. Reménytelen tehát minden elzárkózás: az otthon személyes tere, a nemzetállam fallal-kerítéssel és demagógiával védett határa, a birodalmak valóságos és virtuális eszközökkel körülzárt érdekhórái sem képesek megvédeni

a Shell nemcsak anno az olajválság idején, hanem ma is negatív és pozitív scenáriókat tesz közzé – tavaly a honlapján – a jövő energiakérdésével kapcsolatban). Az amerikai hatóságok pedig változatlanul futurologusokat alkalmaznak az atomtemető sorsát az eljövendő társadalmakban elképzelő scenáriók megalkotására. Kétségbeejtő azonban – és ez Galison & Moss munkájának végkicsengése –, hogy az efféle narratívák fél évszázad alatt mit sem fejlődtek: a megjelenített valósághelyzetek súlyosbodása ellenére továbbra is a tömegkultúra fiktív toposzaira épülnek, vagyis egyszerre apokaliptikusak, elaprózottak és karikatúraszerűek.
A másik, az ásványi dimenziót jelenítik meg a kiállításon Lara Almarcegui és Mikhail Karikis munkái. Utóbbi az energiaipari automatizáció következtében elnéptelenedett toscanai Ördögölgy falvai körzetében rögzítette a föld mélyének hangvi-

Stéphane Béna Hanly: Egy örökség időtartama (Schlossberg), 2015
objekt, Hall of Half-Life

gok, hanem külföldi államok vagy óriáscégek birtokolják (Berlin térségében például Svédország). A művésznek sikerült megszereznie kilenc évre egy vaselőhelyet Norvégiában. Diavetítése – Karikis földmélyi üzeneteinek ellentettjeként – az általa bérbe vett vasérc feletti idilli természeti táj, a zuzmó borította sziklák és a békés nyírfaedő részletein időzik, s közben megismertet a terület drámai eseményekben gazdag történetével az érc feltárásától a tulajdonos csődjén át a közerdővé minősítésig.

A programban szereplő többi helyszín nem kapcsolódott a Tessa Giblin felvetéséhez és kiállításához hasonló mélységben a fesztivál idő-témájához. Kivéve az esc medien kunst labor What Remains (Ami megmarad) című válogatását, amely a digitális kor termelte, végtelenné tűnő adat- és információtömeg jövőjével foglalkozik. Vajon a mai technikai rendszerek által előállított jelek dekódolhatók lesznek-e egy esetleg tőlük egészen eltérő logikával is? Az ásatásokon majd előkerülő hardware-roncsokból milyen üzenetek olvashatók ki? És az egyik legfontosabb kérdés: biztosak lehetünk-e abban, hogy törésre kijelölt tartalmaink valóban megsemmisülnek a „delete” billentyű lenyomásával?

A hosszú évek óta társadalomtudatos kiállításpolitikát követő <rotor> és a Camera Austria ezúttal érintőlegesen – a más-más módon érvényesített történelmi aspektus révén – kötődik a Back to the Future szlogenhez. A <rotor> a társadalmi változások és rezsimok által rendre újrakonstru-

ált ideológiai képződmények (nacionalizmus, rasszizmus, xenofóbia) alternatíváit kereste; a Camera Austria a mai válságövezetek örökségéből, közelmúltjából gyűjtött viselkedési mintákat. Első pillantásra különös, hogy Görögország, Szíria, Egyiptom,

Xu Zhen: Eternity – Poszeidón, galambok (részlet), 2014
installáció, Kunsthaus Graz

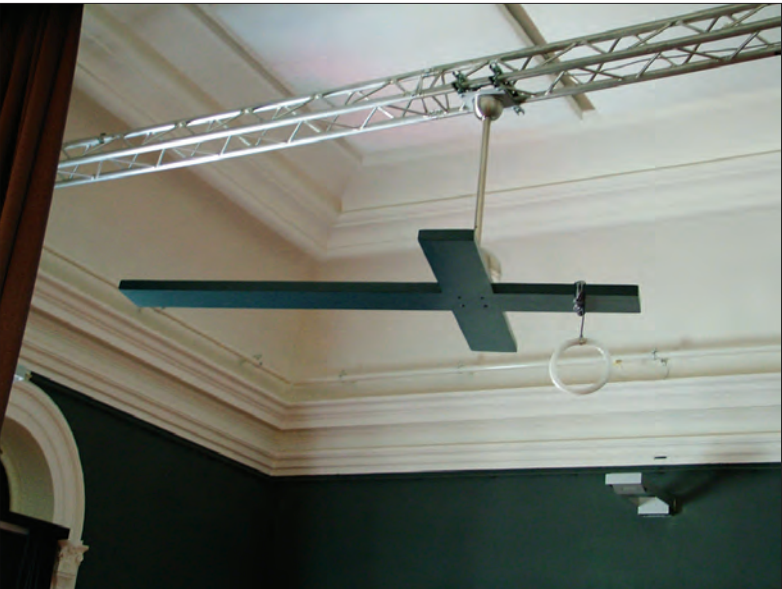
Karabah és Japán (Fukusima) mellett a New York-i élelmiszerüzletekben tetten ért tolvajokról és a kezükben tartott árukról a személyzet által készített és a bolti portálokon közszemlére tett (azóta betiltott) fotókkal dolgozó Mohamed Bourouissa munkája is helyet kapott itt, de épp ebből érthető meg a kiállítás koncepciója. A pusztta létfenntartásért küzdő, zömmel afroamerikai emberek számára ez a város is éppúgy küzdelmek terepe, mint az otthonukat elhagyni kényszerült szírek számára napi szükségleteik kielégítése.

Érthetetlen viszont, hogy a Kunsthaus miért Xu Zhen pop art utánérzéssel szerepel a programban, és miért nem koncepciózus, címével Moholy-Nagyra utaló tájképválogatásával (Landscape in Motion), mely első sorban madártávlati mozgóképekkel szemlélteti a folytonos átalakulásban lévő földfelszínt, ráadásul hivatkozási alapja – az antropocén – Tessa Giblin kiállításának kulcsszavára rimel. Xu Zhen munkáit a fogyasztás kritikája helyett a látványosság uralja; Warhol logikáját és Oldenburg humorát nélkülöző, iparilag klónozott termékso-rozatai monotoníába fulladnak. Monotonía jellemzi a Künstlerhausban a helyi neoavantgárd hagyományok feltárását folytató tárlatot is. A tíz

éve elhunyt Jörg Schlick ugyancsak többnyire szériákban gondolkodott, kollázsai és gesztusmunkái azonban meglehetősen középszerűek. Kényszeresen, számos médiumban ismételtetett vezérgondolata – „Senki sem segít senkin” – szomorúan érvényes életművére is.

A Grazer Kunstverein külön úton jár, mind koncepcionálisan, mind hibrid kiállításszervezési módszere tekintetében (a párhuzamos egyéni és csoportos tárlatok térben egymásba folynak, és időben fonódva követik egymást), ám rendszerint olyan hangokat szolgáltató meg, melyeket a fesztiválprogram nem nélkülözhet. Ezúttal az egykori avantgárd vezéregyéniség, a kanadai AA Bronson – sámánikus tradíciót és queer spiritualizmust a kortárs művészet kontextusába illeszteni kívánó – munkássága köré szervezte bemutatóit.

A Hall of Half-Life mellett a Stájer Ősz másik kiemelkedő kiállítása a minorita kultúrközpontban (Kulturzentrum bei den Minoriten) működő kurátor, Johannes Rauchenberger másfél évtizedes munkásságát összegzi (egyik emlékezetes példája volt ennek 2003-ban az egész városra kiterjedő tárlata, a Himmelschwer). Az ez alkalomból megnövelt alapterületen megrendezett Reliqte, Reloaded (alcíme köny-

Werner Reiterer: Wer Wind sät..., 2014
kinetikus objekt, 170x153x270 cm, Kulturzentrum bei den Minoriten

senkit és semmit, ha Csernobilból felszáll az atomfelhő, ha Fukusimából a radioaktív szennyeződés az óceánba jut, ha az ózonlyuk egyesül az Antarktisz felett, és az aszály, a vízhiány elől százmilliók kelnek útra.

Peter Galison & Robb Moss háromcsatornás videoinstallációjának (Landscapes of Stopped Time, 2015) helyszínei: a fukusimai evakuációs körzet, az amerikai haderő nukleáris fegyverüzeme, illetve föld alatti hulladéktemetője. A fő kérdés ez utóbbi esetében is az idő. A plutónium felezési ideje 24 ezer év; a döntéshozók tíz ilyen periódus, vagyis 240 ezer év távlatában gondolkodtak a New Mexico-i létesítmény jövőjéről. De miképp lehet sikeresen kommunikálni a mélyben rejtőző végzetes veszélyt a számunkra csaknem felfoghatatlanul távoli idők földlakóival? És itt lép be a kiállítás témakörébe egy másik kulcskategória: a scenárió. A hidegháború korszakának amerikai védelmi szakértője, Herman Kahn (Kubrick dr. Strangelove-jának inspirálója) által bevezetett fogalom olyan narratívák kidolgozását jelenti, amelyek valóságos helyzetek elképzelt végkimeneteleit jelenítik meg (például a kubai konfliktus, vagy egy szovjet atomcsapás és az arra adott válaszlépés következményeit). A scenáriókészítés leszárgott az üzleti világba is (például

lágát. A felszín alatt láthatatlanul működő erők zörejeit a Graz központjában emelkedő és mitikus eredettörténettel bíró – a legenda szerint ördög teremtette – Schlossberg alatt húzódó gyalogos alagútban játszottak le. A titokzatos, kísérteties hangokat az idén fesztiválközpontként is szolgáló városi múzeum lépcsőházába közvetítette. Almarcegui a föld alatti, ásványokban gazdag rétegek tulajdonlásával foglalkozik (Mineral Rights, 2015). Ezeket gyakran nem a felszíni területeket ellenőrző orszá-

Hrair Sarkissian: Front Line, 2007–2015
Installáció, Camera Austria

nyebben fordítható: A keresztény képvilágok örökségéről – ma) nemzetközi áttekintést ad azokról a kurátor által érzékelt legújabb, XXI. századi jelenségekről, amelyek a valóságosságra és a keresztény ikonográfiára nem történeti hagyományként, hanem eleven, a kortárs művészetet is inspiráló erőként tekintenek. A Rauchenberger által most monumentális, háromkötetes könyvben (Gott hat kein Museum / No Museum has God, IKON-Schöningh, 2015) is publikált, az áhítattól a blaszfémia határát súroló kritikáig terjedő, nyitott és plurális művészetkoncepció itthonról, a hazai keresztény egyházak kultúrafelfogása felől nézve elképzelhetetlenül progresszív és radikális. A grazi egyházi intézmény nem pusztán részt vesz a vallás és a művészet viszonyáról folyó aktuális diskurzusban, hanem hosszú évek következetes munkájával alakítja is azt. (GrazMuseum, január 11-ig; esc medien kunst labor, november 27-ig; <rotor>, november 28-ig; Camera Austria, november 22-ig; Kunsthaus, január 10-ig; Künstlerhaus, november 22-ig; Grazer Kunstverein, november 29-ig; Kulturzentrum bei den Minoriten, január 17-ig.)

ANDRÁSI GÁBOR

V&AM – Kunstkammer Würth

A serlegtől a tenisztrófeáig

Amikor Londonban eljutottam a világ legrégebbi és legnagyobb iparművészeti és designgyűjteményébe, a Victoria & Albert Museumba, állandó ezüstkiallításán ismeretlen magyar mester reneszánsz fedeles kupáját is felfedeztem. Most az előbb említett brit National Collection of Silver remekeiből válogattak 120 tételt a Kunstkammer Würth kerekén 100 ritkasága mellé, magántulajdonból kért kölcsönzésekkel kiegészítve. Ezek most

Temperantia-tál, 1850 körül
aranyozott és ezüstözött réz, átmérő: 45 cm

A harmincéves háború költségei kimerítették a pénztartalékokat, így a megrendelőknek nem telt monumentális plasztikákra, ezért felvirágzott a kismesterek kora. A reprezentációs igényt olyan remeklésekkel elégítették ki, amelyek értéke a minőségben rejtett, s emellett szükség esetén ismét pénzze tehetők, vagyis teaurálásra is alkalmasak voltak. A sokemeletes vitrinekben őrzött egyedi műtárgyakon kívül a reprezentatív használati és asztali készletek játszottak még fontos szerepet (karos gyertyatartó, csillár, talpas kandeláber), továbbá az étel- és italgarnitúráktól, valamint dísztárgyaktól roskadozó terftek. Külön szertartása alakult ki a pohárköszöntő ceremóniáknak, amelyek elmaradhatatlan kellékei voltak a kiállításon is bőségesen képviselt, fantáziagazdag fedeles kupák és talpas poharak, kelyhek és serlegek, akárcsak a trükkös és humoros italtartó „játékszerek” (nemesfém foglalatba zárt állatszárvakkal és tengeri csigákkal, szárvasokkal, hattyúkkal, vitorlás hajókkal).

A kiadvány borítójára került a Würth-részleg büszkesége, a késő reneszánsz Erbschenkenbecher (a birodalmi pohárnok serlege), egy félméteresnél magasabb, rafináltan praktikus allegória 1561-ből, vésett és domborított mitológiai jelenetekkel, florális-leveles mustrákkal, rekesz-zománccal és üvegfestéssel, tetején koronás címert tartó griffel. A műtárgy II. Miksa Habsburg uralkodó német császárrá koronázására készült Frankfurtban.

Míg a XVI. század folyamán még Európa-szerte a francia és a német mesterek számítottak követendő példának, az 1700-as századfordulótól az 1800-as évek elejéig London lett az ezüstereskedelem fellegvára, ez pedig a legmagasabb szintű angol ötvösművesség kialakulását hozta magával (eleinte

A birodalmi pohárnok serlege, 1561
aranyozott ezüst, 58,5 cm

betelepült francia és német mesterek közvetítésével). A szigetország fővárosából egész Albionra kisugárzott a szakértelem és a magasra tett mérce, ennek nyomán pedig – a kézi munka és az iparművészet minőségének termékeinek favorizálásával – a nemeseket utánzó nagypolgárság gyűjtési szenvedélye is módosult.

Ivókürt fedéllel, 1340 körül
bölényszarv aranyozott ezüstmontírozással

A Victoria & Albert Museum öt évszázadot átfogó ezüstgyűjteménye élen jár ezen a téren. A mostani válogatás egyik ékessége az oxfordi Queen’s College 1340 körüli ivókürtjének az eredetit idéző pontos mása: bölényszarv aranyozott ezüst foglalatban, XVII. századi plasztikus sas kupakkal. A „Royal Silver” kategória sokrétűségét bizonyítja a Temperantia-tányér (a Mértékletesség antik istennőjével), amelyet késő reneszánsz előképek nyomán galvanoplasztikai eljárással mintázott 1850 táján birminghami műhelyében az Elkington, Mason & Co. alkotócsoport. A félméteres, részben aranyozott és ezüstözött réz díszből belső körében a négy elem (levegő, föld, tűz, víz), peremén a hét szabad művészet relief-allegóriája látható. 1864 óta ennek némileg kicsinyített mása a wimbledoni női teniszbajnokság egyéni győztesének trófeája. *(Megtekinthető január 10-ig.)*

W. I.

Martin-Gropius-Bau, Berlin

Öröklét: kísértés vagy ajándék?

A Martin-Gropius-Bau pár nap eltéréssel két különböző karakterű és más szempontból érdekes kiállítással nyitotta az új szezon. A földszintet és az emelet egyik szárnyát teljes terjedelmében a német–svájci Würth-gyűjtemény 400 – nagyrészt kortárs – darabja foglalja el, az emelet másik szárnyában Mondrian életműve látható, a mester 40 művével. Tehát egyrészt utóbbi esztétikáját és szellemiségét, másrészt értékes műtárgyakon keresztül egy sikeres üzletember kincseskamrájának tartalmát vehetjük szemügyre, s közben elgondolkodhatunk a mecenatúra szerepén is a kortárs művészetben. A berlini múzeumokat a Würthhöz hasonló gazdag emberek gyűjteményei töltik meg Berggruentől Flickent át Marxig, akik így örökölték meg a nevüket. Nemcsak a kultúra és a művészet köszönhet nekik sokat, hanem ők is a művészetnek. Ma aligha tudnánk róluk, ha vagyoniukat nem feltörekvő irányzatokba fektették volna.

Holbeintől Hockney-ig

Reinhold Würth – Európa ma legjelentősebb magángyűjteményének tulajdonosa – a birtokában levő 17 ezer műtárgya számára Baden-Württembergben építtetett múzeumot. A német fővárosban ez a gyűjtemény első bemutatkozása. A válogatás – a berlini szokásoktól eltérően – heterogén képet mutat. A szerteágazó anyagban azért vannak súlypontok, művészettörténetileg kiemelt csoportok, mint David Hockney évszakai ciklusa Gerhard Richter hasonló témájú alkotásaival párosítva, vagy Hans Holbein Madonnája, amely egész termet kapott. Kurióznak számítt Edvard Munch mindkét munkája: az egyik (Strandmystic – Tavasz este az oslói Karl Johan utcán, 1892) a művészettörténetben az első szimbolista tájkép, a másik a Vámpír egy verziója, mely 70 évre eltűnt a nézők és a szakma szeme elől, és itt bukkant fel újra. A gyűjtőhöz különösen közel állhatnak Baselitz grafikái, mivel nagymé-

reinstallációját. Az iparmágnást láthatóan vonzza a misztika, és az elmúlás és az öröklét gondolata foglalkoztatja. A mexikói Tamayo és Toledo, a japán Katsura Funakoshi archaikus-szürrealisztikus festett szobrai, Warhol utolsó, maszkos önarcképe vagy Beuysról készített gyémántporos, földöntúli csillogású portréja valószínűleg ezért került a kollekcióba. A német gyűjtő azt veszi, amivel szembekerül és ami megérinti, vagy azt, amiről tudja, hogy értéket képvisel. A termekben egymást követik a különböző műblokkok egy-egy művésztről (Picasso, Beckmann, Kirchner, Nolde, Ernst, Arp, Warhol, Max Bill, Tinguely, Kiefer, Christo és Jean Claude). A magyar nézőt örömmel töltheti el a három műből álló Vasarely-blokk a festő korai konstruktivista kísérleteiből.

Egy Wunderkammer feliratú részben vitrinekben elefántcsont faragványok, tubakosszelencék törnek meg a modern művek sorát, mellettük egy Szent Borbála Lucas Cranachról, valamint az említett Holbein-festmény.

A második szinten plasztikai munkákat találunk (Abakanowicz, Chillida, Max Bill, Christo és Jean Claude, Tinguely). A művek között mindkét szinten írott, fényképes és videodokumentumokból ismerhetjük meg Würthöt és birodalmát. A válogatás anyagát aligha lehetett volna jobban tálni. Egyedül Tinguely gépeinél támadhat olyan érzésünk, hogy azokat szerencsésebb lett volna nem egy kupacban, hanem külön-külön, más művek környezetében elhelyezni. *(Megtekinthető 2016. január 10-ig.)*

A vonalak

Elhagyva Würth felségterületét, a Mondrian-kiállításon – megfelelő időzítéssel – élő tárlatvezetéshez is csatlakozhatunk, bár a szövegtáblák és az elektronikus tárlatvezetés is kimerítően ellát alapvető információkkal. Ám egy jó szelekció esetében, mint itt, a néző némi intuícióval és empátiával önállóan is elboldogulhat.

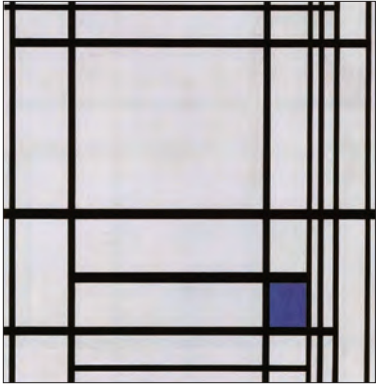

Anthony Caro: Utolsó ítélet, 1995–1997
installáció, fa, Sammlung Würth

tű fekete-fehér linómetszeteiből kisebb tárlatnyit hozott, mely a múzeum felülről természetes fénnel megvilágított aulájának falain fut körbe, és mintegy keretezi a közép-ső süllyesztett térben, a kiállítás epicentrumában Anthony Caro 25 részes Utolsó ítélet (1995–1999) című

Családi környezete bemutatása után megismerkedhetünk a festő első, még realiztikus luminista stílusban megfestett témáival (ez az impresszionizmus holland megfelelője). Már e korai műveken is a vonalak, felületek ritmusa érdekelt, a látvány mögötti rendszer és

törvényszerűség. Tájébrázolásainak közös jellemzője, hogy a képeken szinte sosem süt a nap. A Rembrandt képeire is jellemző sötét alaptónus a puritán holland vidéki élet atmoszférájából ered. Amikor párizsi életéből az első világháború kiszakítja, és kénytelen ismét hosszabb időt Hollandiában tölteni, csak rajzokat, vázlatokat készít a tájról, az épületekről. A nagyvárosi nyüzsgésben érezte magát elemében, alkotó környezetben. Párizsban ugyanabban a házban

Piet Mondrian: Kompozíció kékekkel, 1937
olaj, vászon, 80x70 cm

bérelt műtermet, ahol Picasso. Kísérletei olyannyira lekötötték, hogy egy ígéretes kapcsolatáról is lemondott, hogy minden idejét a művészetnek szentelje. Tájképei és geometrikus korszaka között volt egy átmeneti periódus, amikor pasztelltonusú ovális képeit festette, melyeken a reális motívumokat előbb lendületes ívekkel, majd egyenesekkel mértani formákra redukálta.

Két legnagyobb szenvedélye a festészen kívül a zene és a tánc volt. Párizsban megismerte Louis Armstrong zenéjét, s ettől kezdve a dzsessz határozta meg kísérleteit: megpróbálta a zene frekvenciáit átvinni a festészetbe. 1937-ben Münchenben az Elfajzott művészet kiállításon az ő munkái is szerepeltek. Ennek hatására 1938-ban előbb Londonba emigrált, majd továbbutazott New Yorkba. A vízszintes és függőleges vonalrendszert mutató, csupa ritmus és lüktetés metropolisz, klubjaiban a modern zenével, teljesen lenyűgözte. Lakásműtermét festészete stílusában rendezte be. A művészvilág számos tagjával tartott kapcsolatot; megismerkedett John Cage-dzsel és Moholy-Nagy Lászlóval. Az európai fogadtatással ellentétben Amerikában érdeklődés övezte, és vásárolták az alkotásait. A Guggenheim Museum még életében megrendezte első nagy gyűjteményes kiállítását. A zene mellett a pszichoanalízis is érdekelt, önmagát analizálta. Tudatosan használta a színek szimbolikus jelentését, például a kéket az öröklét kifejezésére. Mondrian nem volt forradalmár. Protestáns szellemi háttéréből olyan művészetet akart létrehozni, amely mindenki számára érvényes kulturális értékeket közvetít. Stílusa hatással van korunk esztétikájára: visszaköszön a designban, a reklámokban, az építészetben és belsőépítészetben is. Művészi kísérleteinek szentelt, már-már szerzetesi élete összecseng a másik nagy XX. századi újjító, John Cage életvitelével. *(Megtekinthető december 6-ig.)*
V. M.

Új múzeum Los Angelesben: The Broad

A nagy nap, amelyre Eli Broad 50 éve várt

Volt fény, pompa és kacagás – reprezentatív külsőségek közepette nyílt meg néhány hete a világ legújabb és egyben egyik legnagyobb magánmúzeuma, a Los Angeles-i The Broad. A város szívében, a Grand Avenue-n, a Frank Gehry tervezte világhírű Walt Disney Concert Hall tőszomszédságában, kőhajításnyira a kortárs képzőművészet egy másik helyi szentélyétől, a MOCA-tól (Museum of Contemporary Art). Egy olyan „műzeumi negyed” épült így ki, amely a J. Paul Getty Museummal, a LACMA-val (Los Angeles County Museum of Art) és a számtalan galériával együtt az illúziók világából az elérhető célok közé sorolja át a város azon ambícióját, hogy versenytársának, a kortárs művészet hosszú ideig egyeduralkodó amerikai és nemzetközi központjának, New Yorknak nyugati parti ellenpontja legyen.

Elsőként ezt a célt is Eli Broad, a ma 82 éves, építőipari, majd pénzüpiaci vállalkozásaival milliárdossá lett üzletember fogalmazta meg, aki – miközben feleségével ma is fáradhatatlanul dolgozik az időközben már jó kétezer darabot számláló gyűjteménye építésén – tekintélyes, több százmillió dolláros adományaival Los Angeles számos más kulturális intézményében is komoly befolyásra tett szert. Egyvalamit azonban még ő sem tudott elérni: hogy saját múzeuma időben elkészüljön. A szeptemberi megnyitó a tervekhez képest közel két évet csúszott, Broad jelenleg is perben áll a kivitelezővel.

Bár a The Broad a New York-i Diller Scofidio + Renfro építésziroda tervezte épülete a szakmát és a közvéleményt is megosztja, fogadtatása

Joanne Heyler, a The Broad alapító igazgatója a múzeum lobbyjában

összességében inkább pozitív. A vezető tervező Elizabeth Dillernek két alapvető kihívással kellett megküzdenie. Egyrészt a „nagy szomszédal”, a Gehry-féle koncertteremmel, amivel extravaganciában hiábavaló lett volna felvenni a versenyt, mégis valami olyat kellett alkotni, amit a Gehry-épület nem tesz rögtön jellegtelenné; másrészt azzal a tulajdonosi elvárással, hogy a kiállítótermek pontosan annyi természetes fényt kapjanak, amennyi a művek zavar-talan élvezetéhez és állaguk megóvásához szükséges. Az épület néhány megkérdőjelezhető belső megoldástól eltekintve sikerrel tesz eleget ezeknek az elvárásoknak. Nem tola-kodó, semleges, jól használható, változatos méretű tereket kínál a műtárgyak prezentálásához. Kiállítótere két szinten összesen 6 ezer négyzet-

méter; a közöttük lévő emeleten pedig a műtárgyraktárak kaptak helyet, melyekre több ponton a látogatók is jól ráláthatnak.

Márpedig ezek a raktárak nem akármilyen kincseket rejteneek. Eli Broad és felesége, Edythe fél évszázada kezdett gyűjteni, első vásárlásaik Braque és Toulouse-Lautrec sokszorosított grafikái voltak, ezeket egy Van Gogh-rajz és egy Miró-festmény követte. A kortárs művészet felé tett fordulat egy Jasper Johns-festmény beszerzésével kezdődött 1978-ban. Csakhamar a Van Gogh-rajzot is beáldozták, hogy hozzájussanak Robert Rauschenberg 1954-es Vörös festményéhez. Az 1980-as évek elején kerültek kapcsolatba a New York-i szcé-nával, ekkor vásárolták meg egyik nagy kedvencük, Cindy Sherman 20 filmstilljét. Ám csakhamar visz-szatértek a Los Angeles-i művészek-hez, és a gyűjteményt többek között John Baldessari, Lari Pittman és Robert Therrien munkáival gyarapították. A kollekción az évtized végétől kapott nemzetközi dimenziót, elsőként német alkotók, köztük Baselitz, Kiefer és Knoebel műveivel. 1995-ben, Joanne Heyler kurátori kineve-zésével még tudatosabbá vált a gyűjteményépítés, ám a sokszínűség máig megmaradt. Figurális alkotások nagyobb eséllyel kerülnek a kollekcióba, mint absztraktak, és jól érzékelhető a gyűjtők vonzalma a duchamp-i ha-gyományok követői és a pop art iránt is. A már említett Cindy Sherman és Jeff Koons műveiből sehol nem őriz-nek többet, mint a The Broadban, de a hagyatékát kezelő alapítványt le-számítva Roy Lichtenstein munkái-ból sincs nagyobb válogatás egy kéz-ben. Párját ritkítja Joseph Beuys és Christopher Wool műveinek csoportja, és jó néhány alkotás reprezentálja – többek között – Andy Warhol, Jean-Michel Basquiat, Chuck Close, Jasper Johns, Cy Twombly, Andreas Gursky, Damien Hirst, Mike Kelley, Ellsworth Kelly, William Kentridge, Ed Ruscha, Frank Stella és Takashi Murakami munkásságát. A nyitó kiállítás leg-népszerűbb darabja azonban nem az említett művészek nevéhez fűző-dik, hanem Yayoi Kusamáéhoz. A ja-pán művész nő Végtelen tükörterem című installációja egyszerre csak egy látogatót „fogad”, aki egy percre meg-érezhet valamit a világegyetem térbe-li végtelenségéből.

A 140 millió dollárból felépült múzeum ingyenesen látogatható, de a nagy érdeklődés miatt célszerű az interneten időpontra szóló jegyet foglalni. Ezekből már a megnyitó előtti héten 85 ezer darab kelt el.

A múzeum megnyitásával nemcsak a Broad házaspár álma vált valóra, hanem az alapító igazgató és vezető kurátor Joanne Heyleré is. Heyler asz-szony a megnyitó előtti sajtóbejárá-son szakított időt arra, hogy válaszol-jon a Műértő kérdéseire.

– *Hogyan kezdődött a pályafutása?*

– A claremonti egyetemen tanul-tam művészettörténetet, majd Lon-donban, a Courtauld-intézetben sze-reztem mesterfokozatot. Hazatérve a MOCA-ban kezdtem dolgozni gyá-kornokként, a Los Angeles-i Grand Avenue-nak a mai Broad Museum-mal átellenben lévő oldalán. Innen váltottam aztán Eli és Edythe Broad

A The Broad Los Angeles belvárosában, a Grand Avenue-n

meghívására 1989-ben a Broad-gyűjteményhez.

– *Több mint negyedszázada dolgozik ugyanabban az intézményben, ami nem túl gyakori manapság. Mi tartotta itt ilyen hosszú ideig?*

– Egy kis csapat tagja lehettem és lehetek ma is, amelyiknek az a feladata, hogy segítse, gyorsítsa a Broad házaspár gyűjtői, illetve a gyűjteményt a nagyközönség számára hozzáférhetővé tevő munkáját. Broadék vállalkozó szellemű, ha úgy tetszik, „agresszív” gyűjtőkként váltak ismertté, és számomra izgalmas volt tanulmányozni kevésbé konvencio-nális és a maga idejében radikálisnak számító szemléletüket és gyakorla-tukat. Fantasztikus együttműködni ilyen ambiciózus emberekkel, akik a város érdekeit is szolgálni akarják. Erre a munkára nem lehet ráunni; a mai napig érdekfeszítő betekinte-ni a színpalak mögé. És itt nemcsak a fontos rendezvényekre, az ismert művészekkel való kapcsolattartásra gondolok, hanem azokra a kulturális és civil kezdeményezésekre is, ame-lyek Los Angeles arculatát formálják – azé a városét, ahol felnőttem, és amely meghatározó nekem.

– *Hogyan osztották el egymás között a hatásköröket és a feladatokat?*

– Tekintettel arra, hogy évtizedek óta működünk együtt, és már egy-más gondolatait is ismerjük, egyik ol-dal sem érezte szükségét annak, hogy kitaláljunk erre egy formalizált procedúrát. A lényeg a rendszeres kapcsolattartás, a gyors információáramlás.

– *Mi jellemzi a Broad házaspár gyűjtői filozófiáját, várható-e abban változás a múzeum megnyitása után?*

– Broadéknak nincsenek a gyűj-tésre vonatkozóan kőbe véssett irány-elveik. Folyamatosan bukkannak fel olyan művészek és olyan témák, akik, illetve amelyek felkeltik az ér-deklődésüket, és mint minden, ami személyes impressziókon alapul, az ő prioritásaik is időről időre változnak. Akit gyűjtenek, azt igyekeznek ala-posan bemutatni a gyűjteményben, ezért ha egy „új” művész első munká-ja bekerül a kollekcióba, az rendsze-rint már bizonyos elkötelezettséget jelez: egy hosszú kapcsolat kezdetét jelenti, amit az adott művész pályájá-nak figyelemmel kísérése előz meg. Jó példa erre Glenn Ligon: először 1993-ban vásároltunk tőle, miután láttuk a munkáit az erősen politikai töltetű Whitney Biennálén. Legutóbb tavaly szereztük meg egy új művét, azaz most már húsz év munkái van-

nak jelen gyűjteményünkben. De számos más példát is említhetnék, többek közt Lari Pittmant vagy Cindy Shermant is. Broadék gyűjtői profilját tehát mindenekelőtt az élő művészek melletti elkötelezettségük határo-za meg. Missziójuknak azt tekintik, hogy műveiket minél több emberhez eljuttassák. Ezt a célt nemcsak a most megnyílt múzeum szolgálja, hanem a Broad Art Foundation széles körű

Yayoi Kusama: Végtelen tükörterem – Milliók lelke fényévnnyi távolságra, 2013 installáció

kölcsönzési tevékenysége is. Műveink eddig világszerte több mint 500 múzeumban és egyéb kiállítóhelyen fordultak meg, s ennek a munkának az intenzitása a múzeum megnyitása után sem csökken majd. Ami a kérdés második felét illeti: Broadék sohasem a szobájuk négy falára gyűjtöttek, hanem mindig azzal a céllal, hogy a műveket bemutassák a nagyközön-ségnek. Tehát a múzeum megnyitása nem generál új szempontokat, ame-lyek másfajta gondolkodásra kész-tetnék őket. Persze tudat alatt talán mégis befolyásolhatja egyik-másik döntésüket az a tény, hogy a múze-um segítségével jelentősen lerövidül az alkotások útja a nyilvánossághoz.

– *Csak a „blue chip” művészeknek van esélyük bekerülni a kollekcióba, vagy törekszenek új tehetségek fel-fedezésére is, például a közép- és kelet-európai régióban?*

– Figyelmünk az egész világra ki-terjed. Broadék gyakran utaznak, minden alkalommal a megtekinten-dő kiállítások hosszú listájával, és nyi-tottak minden újra. Számos műkeres-kedővel dolgozunk együtt, rengeteg

vásáron és aukción veszünk részt, de két vásár között is nyitva tartjuk a sze-műnket, egyebek mellett műtermeket látogatunk. Gyakran találkozunk iz-galmas új művészekkel. Így került be például a gyűjteménybe az alig 33 éves helyi, azaz Los Angeles-i Alex Is-rael. Vagy hogy az ön által említett régióból is mondjak példát, a lengyel Goshka Macuga. Igaz, egyikük sem ismeretlen név, de azért még nem tar-toznak a sztárok közé. Kiválasztásuk-nál az volt a szempont, hogy műveik jól rezonálnak a gyűjteményben már képviselt művészek alkotásaira.

– *A múzeum nyitó tárlata kizárólag saját gyűjteményükből válogat, de úgy tudom, a későbbiekben, időszaki kiállításaikon tervezik más művek befogadását is.*

– Valóban. A múzeum átadá-sával lehetőségünk nyílt a Broad-gyűjteménynek egy minden eddigi-nél nagyobb szeptetét bemutatni, bár a mintegy 250 műtárgy így is csak tö-redeke a teljes kollekciónak. Ebben a válogatásban jó néhány, régóta gyűj-tött alkotó műcsoportokkal, akár ön-álló termekkel van jelen, de akadnak olyan termek is, amelyek művészek és műfajok eddig sohasem látott kombi-nációjában prezentálnak esetenként

Yayoi Kusama: Végtelen tükörterem – Milliók lelke fényévnnyi távolságra, 2013 installáció

meglepetésszámba menő alkotáso-kat. Most először van módunk meg-mutatni, hogyan tud a gyűjtemény elmondani egy történetet a II. világhá-ború óta eltelt évtizedekről a kortárs művészet nyelvén és eszközeivel. A ki-állítás kronologikus felépítésű, Jasper Johns és Robert Rauschenberg mun-káival indul, a pop arttal folytatódik, majd a nyolcvanas évektől – a Broad Art Foundation létrejöttétől – kezd-ve olyan művészeknek szentel meg-különböztetett figyelmet, mint Cindy Sherman, Keith Haring, Jean-Michel Basquiat és Jeff Koons. Az anyag még több hónapig lesz látható, de 2016-tól már időszakai tárlatok is rendezünk. Utóbbiakat a földszinti kiállítóterben tartjuk, míg a második emeleten to-vábbra is az állandó gyűjteményből készült válogatások szerepelnek majd. Az időszakai tárlatok célja, hogy egy-egy speciális nézőpontból kiindulva tovább mélyítsék látogatóink ismere-teit a gyűjteményben is képviselt mű-vészekről. A kortárs képzőművészet barátainak érdemes lesz tehát rend-szeresen felkeresni a The Broadot.

EMÖD PÉTER

Business *Man*

SZENVEDÉLYES FÉRFIAKRÓL

MAGAZIN

MEGRENDELHETŐ: **BOLT.HVG.HU/HVG-EXTRA**